

ISSN 1800 - 5039

ЛУЧИНДАН

ГЛАС ЦРНОГОРСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ БР. 54 +
ГОД. XX ЦЕТИЊЕ ЗА БОЖИЋ 2020. ГОД. ЦИЈЕНА 1,50€

Св. Петар Цетињски

СА ХИРОТОНИЈЕ АРХИМАНДРИТА БОРИСА У ЧИН ЕПИСКОПА ЦПЦ

ИЗДАЈЕ СЕ СА БЛАГОСЛОВОМ ЊЕГОВОГ БЛАЖЕНСТВА МИТРОПОЛИТА МИХАИЛА

ЛУЧИНДАН

ЗА БОЖИЋ 2020.

САДРЖАЈ

М. МИХАИЛО: Посланица	2	Др. З. БУЛИЋ: Закључци	55
Т. КНЕЖЕВИЋ - ПЕРИШИЋ: ЦПЦ добија четвртог епископа	3	Р. ДАМЈАНОВИЋ: Оснивање Богословије	56
М. ЂУКАНОВИЋ: Да обновимо историјски неупитну ЦПЦ	8	М. БАЈКОВИЋ: Одевастацији	58
Из Љетописа Острошко никшићке епископије	9-25	Б. ЦИМЕША: Календар душе	62
Др. Ч. БОГИЋЕВИЋ: Људско гнијездо	25	Б. РАДОВИЋ: За славу и част Ивана Црнојевића	64
Др. М. ВУКОВИЋ: СПЦ у Црној Гори	32	А. БОГДАНОВИЋ: Визионарство Ивана Црнојевића	65
Б. ПРОРОЧИЋ: Бог и Црногорци	34	И. ВУКОВИЋ: Незаборавни великан Иван Црнојевић	65
Ж. ЂУРОВИЋ: Која је и каква ПЦ потребна Црној Гори	35	Б. ЈАРЕДИЋ: Црногорској православној цркви	67
С. ЗЕКОВИЋ: Суверенитет и односи СПЦ и ЦПЦ	39	Р. БУРИЋ: Прослава у Загреди	67
Др. Г. СЕКУЛОВИЋ: Погледи	40	Р. БУРИЋ: 222 године цркве	67
С. ПЕРОВИЋ: Поздравна ријеч академика	42	Д. БУРЗАН: Црквено питање у Црној Гори	69
Др. М. БУРИЋ: Поглед на црквено питање	43	Ин мемориам: Милорад Таки Латковић ..	71
М. БАЈКОВИЋ: О Црногорској сакралној архитектури	44	Р.Л. Трибина о индетитету	72
Н. КИЛИБАРДА: Приједлог за размишљање	46	Усвојен закон о слободи вјероисповјести ...	73
Р. ПАЈОВИЋ: Кратки осврт	48	Ч. ЉЕШЕВИЋ: Немањићко освајачко наслеђе	78
Р. ПАЈОВИЋ: Прилог истини	49	Б. И. МИЛИЧЋ: Нови примјери чојства за историјску читанку Црне Горе	78

ГЛАС ЦРНОГОРСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ, број 54

Издавач: ЦРНОГОРСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА „ЛУЧИНДАН“, Издавачка установа ЦПЦ, 81250 Цетиње. Уређује редакцијски колегијум. Главни и одговорни уредник: Борислав Цимеша. Замјеник уредника: свјештеник Жарко Л. Ђуровић. Чланови редакције: Новак Арцић, Др. Златко Булић, Др. Горан Секуловић, Милорад Поповић, Сретен Зековић, Стево Вучинић, Никола Белада. Штапа: ИВПЕ - Цетиње. Уредништво и администрација: тел/ факс: 041/240-010, e-mail: lucindancpc@gmail.com (mail адреса Лучиндана), cpc@t-com.me, web адресе: www.cpc.org.me и www.cpc.org.me/mne. Лист је регистрован код Републичког секретаријата за информације Црне Горе, под бројем 190 од 8.12.1998. године. Као вјерско гласило РЦГ од 1998. године ослобођен је плаћања пореза на промет. Тираж: 1.000 примјерака.

**По милости Божјој,
Архиепископ Цетињски и Митрополит Црногорски † МИХАИЛО
Благородном народу Црногорском и христољубивој пастви,
Архијерејски благослов и Свети Поздрав: МИР БОЖЈИ, ХРИСТОС СЕ РОДИ!**

Црногорци и Црногорке,

Слава на висини Богу, и на земљи мир, међу људима добра воља. Ову пјесму пјевали су анђели када се родио Господ Исус Христос у Витлејемској пећини.

Слави се Божић више од двадесет вјекова. Он је Дан Мира и Радости, јер нам је својим рођењем, смрћу и васкрсењем, Божји Син подарио вјечни живот. Он је послат од Оца Небеског, да очисти човјека од гријеха Адамова и дао нам чашу живота и благодати, да нас оснажи духом разума и премудрости. А имамо данас међу нама оних, који негирају све црногорско и дубоко људско, да се слободно може за њих рећи, да су то, нажалост, бивши Црногорци и бивши људи.

Данас о Рођењу Христовом, говори часни крст и Свето Јеванђеље. Зато, Црногорци, приступите вјером и истином и са љубављу Рођењу Господа Исуса Христа, и исповиједајте своју грјешност Господу. Негатори свијех црногорских врлина као фарисеји су далеко од истине, правде и љубави коју Христос проповиједа. Они кидишу на нашу имовину, садашњост и будућност. Они су несрећа црногорског народа. И док Господ наш Исус Христос не прави разлику између себе и људи, они од тих разлика и негација других, живе. Преносе и разносе мошти Светог Василија Острошког, док га потпуно не разнесу. Нико никада није поштеђен одговорности за почињени гријех, па неће ни они који преносе и разносе Светог Василија Острошког, како би нестао, ако већ није. Тако се рађа и гријех да се свјетитељ носи вјерницима, умјесто да му они приступају са дубоком вјером и дужним поштовањем.

Црногорци, потребна је слога међу вама. Она треба и селу и граду, треба цијелом народу црногорском, јер је много зла међу вама унијела неслога. Зар нијесте Црногорци, ђеца једне земље и једнога неба, и сви ђеца једне вјере и своје свете, аутокефалне Црногорске православне цркве која је слободарством и огромним жртвама ваших предака створила и себе, и вашу златну вишевијековну слободу и нашу заједничку, мукотрпно развијану светињу, независну и суверену државу Црну Гору. Њу као светињу морамо чувати да не postanемо апатриди. Заклињем Вас благословом Свете Троице и светим Крштењем Господа Исуса Христа на ријечи Јордану, да сачувамо нашу државу Црну Гору и Црногорску православну цркву, јер једно без другога не могу постојати. Њиховим очувањем, сачуваћемо и своје национално име као народ који се својим именом и великим дјелима поносио, доживљавајући за своје подвиге признања и поштовање слободољубивог свијета.

Својом великом вољом према људском добру, слободи свих и сваког и слободоумљу, ми Црногорци ћемо сачувати наше, дуго и дуже од хиљадугодишњег, постојање и трајање, бранећи се од оних који би да прекину нашу свијест, сјећање и континуитет историјске егзистенције. То им неможемо и нећемо дозволити. Данас се исписују странице наше историје која ће бити свједочанство будућим нараштајима о људима овога времена и о онима који то нијесу.

Странице садашње историје исписује и српски теолог који каже, да је српски митрополит у Црној Гори формирао секту у којој рукополаже у клирике недостојне тог чина. Српски доктор теологије и великостојанственик за Сјеверну Америку пише, да СПЦ нема Томоса, све до иза Берлинског конгреса, а слави 800 година постојања. Годину која је истекла као дио савремене историје, обиљежио је и васељенски патријарх Вартоломеј својим ријечима да треба проучити историју осталих православних цркава на Балкану, и дати им аутокефалност, мислећи притом на Црногорску и Македонску православну цркву. Архиепископ Данило, прва личност Васељенске патријаршије до патријарха Вартоломеја, децидно је изјавио, да треба да се дадне Томос Црногорској православној цркви. Странице оовремених анала исписаће и наша потреба и воља да обновимо своју снагу и ојачамо свијест о себи, да изградимо бољу будућност, истинско братство и у свим врлинама будемо примјер за углед и узор другима. Да нас само по добру, љубави, миру, слози, истини, љепоти и правди свијет препознаје. Са тим жељама, нека свима Црногорцима своја држава, свој народ, своја црква и властити идентитет буду милији и дражи од других, и истовремено од робовања новцу и егоистичких интереса. Црногорци, нека Вам је свима, како у земљи, тако и у дијаспори срећан Божић.

**ХРИСТОС СЕ РОДИ! ВАИСТИНУ СЕ РОДИ!
АРХИЕПИСКОП ЦЕТИЊСКИ И МИТРОПОЛИТ ЦРНОГОРСКИ † МИХАИЛО**

Свечаност на Цетињу : ЦПЦ добија четвртог епископа!

Свечаност на Цетињу: ЦПЦ добија четвртог епископа!

На Тројичин дан, 16. јуна, у 10 сати у цркви Светог Ивана Црнојевића на Цетињу, обавиће се хиротонија Архимандрита Бориса (Бојовића) у чин Епископа. Добијањем свог четвртог епископа, Црногорска православна црква наставља да, потпуно самостално, унапрјеђује свој клир и само црквено устројство.

Поред поглавара, митрополита Михаила, Црногорска православна црква има епископа у Бечу и Аргентини, као и 30 свјештеника, ђакон и ипођакон, који држе редовну црквену службу на Цетињу, Никшићу, Тивту, Подгорици и дијаспори.

Предстојећа хиротонија архимандрита Бориса, није само важан догађај у самој цркви, него и у животу човјека који је Црногорској цркви приступио као младић, давне 1998. године, са непуних 17 година.

-Увијек сам осјећао ту потребу за духовним животом, а избор цркве ми је био логичан, обзиром да сам из црногорске породице и да сам национално Црногорац, каже отац Борис.

Није му, каже, сметало то што је Црногорска црква, у то вријеме, била готово анатемисана од свих, него га је, чак, подсјећала на она давна страдања цркве и народа из којих се, увијек, излазило и чвршће и јаче.

-Христос нас учи да ширимо љубав, мир, толеранцију и суживот - и то су моје премисе дјеловања. И јесте то тежак и трновит пут за свако вријеме па и ово које живимо, али ја се ослањам на вјеру у Њега и Његов пут спасења, истиче будући епископ.

А трња је било подоста; најтеже је, каже, било када су његов отац и стриц поклонили 14 хиљада квадрата земље Црногорској православној цркви у Рисјем долу, у Драговољићима код Никшића, за будући манастир. Тада су, од групе грађана доживјели својеврсни линч:

-Али, биће ту Манастир наше цркве, даће Бог...пут је направљен, ископани темељи, направљен помоћни објекат, полако уз помоћ Бога и добрих људи...

Отац Борис, прошао је све што један духовник треба проћи: као младић је пет година био ипођакон митрополита Михаила, ђакон и свјештеник ЦПЦ од 2006. године; у међувремену је три године учио у Риму, усавршавао италијански језик.

Кијевску богословску академију је завршио у Златоврхном Михајловском манастиру, "другом Атосу", за вријеме патријарха Кијевског и цијеле Украјине Филарета и митрополита Епифанија, и управо у том манастиру је и сједиште ове сестринске цркве која је ове године добила Томос о аутокефалности од Цариградске патријаршије. Године 2016. примио је монашки чин и постао архимандрит у Кијеву.

Током службе у свом граду Никшићу, отац Борис је успио да цркви обезбједи "дом": обновљен је некадашњи Љетниковац краља Николе, а одлуком СО Никшић, дарован, у трајно власништво, Црногорској православној цркви.

-Ово је сада сједиште Острошко-никшићке епископије ЦПЦ, овдје се окупљају наши вјерници и сви људи добре воље; овдје живи наша црква, људи се причешћују, вјенчавају, крсте и заиста сам срећан и захвалан свима који су помогли у обнови ове старе грађевине која данас служи на понос и цркви и држави Црној Гори, каже отац Борис.

Очекује на Тројичин дан, када ће бити хиротонисан у чин епископа, много људи на Цетињу, који ће својим присуством, не само подржати тај велики догађај у животу цркве, већ и све оно што су, у тешким условима, урадиле наше владике и свјештенство, што су одржали име и мисију Црногорске цркве, у вријеме нове државе и црногорског имена, националног идентитета и народног поноса.

Са новим епископом Борисом, Црна Гора ће добити још једног младог, школованог, виспреног, толерантног духовника, који је и до сада дао огроман допринос развоју Црногорске православне цркве, у свом најљепшем, духовном смислу.

Портал Аналитика Објављено: 13. 06. 2019.

Аутор: Тања Кнежевић Перишић

Ваше Блаженство, високоцијењени Митрополите Црногорски
Михаило, Високопреосвећена браћо архијереји, поштовано
свјештенство. Часни Црногорски народе, уважени гости, Ваше
Екселенције...

Почињем ово обраћање прво благодарећи Богу којег прослављамо.
Не знам чиме завриједих да се на мени грешном излије толика
благодат Светог Духа преко руку и молитви нашег Митрополита
Михаила и браће Архијереја уздижући ме у Епископски чин и дајући
Архипастирску службу у Цркви Христовој.

Сматрајући себе недостојним ове велике службе и потпуно свјестан
тежког крста који преузимам данас, слиједећи Христов пут:

"Ко не носи крста својега и за мном не иде, не може бити мој ученик."
(Лк. 14, 27) Свједочи Свето Писмо.

Убрзо 24. јуна навршава 21 година као сам узео свој крст и дошао у
окриље наше Свете Црногорске Цркве да служим Господу и народу.

Велику благодарност изражавам нашем Митрополиту који је имао
стрпљења, искуства и воље да једно несташно дијете, какво сам био,
изведе на прави пут и духовно изгради за ову службу коју ми данас
повјерава.

Мојој мајци Зорици и оцу Момиру дугујем велику захвалност! Њихова
велика љубав, подршка, и разумијевање су ми увјек били ослонац и
снага. Јер су ме васпитали и научили да волим Бога, да служим својој
Домовини Црној Гори и Црногорској Православној Цркви.

Заблагодарио бих Господу за моје пријатеље са којима сам заједно
остварио успјех на добробит наше Домовине и Цркве, првенствено
мислећи на духовну обнову код вјерника ЦПЦ у Никшићу и обнову
Љетњиковца краља Николе који је сада Епископски двор Острошко-
никшићке епископије.

Данас овај чин владике доживљавам као часну обавезу да увијек будем
од помоћи свима вама, да се молим за вас, а ви кад се будете враћали
својим домовима пренесите онима који нијесу могли доћи поздраве.

Најприје старима и ђеци и нека вас прати мир, љубав и благослов,
сваким даном и у свим добрим дјелима. Амин.

Епископ Борис Бојовић

+ Епископ никшићки *Борис*

на Цетињу 16. јуна 2019. године Господње, на Тројчиндан

Ја, Епископ Црногорске Православне Цркве

Борис Бојовић, рођен 1. децембра 1981. године у Подгорици,
од оца Момира Бојовића и мајке Зорице Бојовић рођене Раичковић,

Заклињем се Свемогућем Богу да ћу Светој Црногорској
Православној Цркви и Држави Црној Гори вазда бити вјеран и
предан, да ћу чувати учење Светог Православља, Светих Канона и
црквених прописа. Поштујући Устав Црногорске Православне Цркве,
а све у интересу Црногорске Православне Цркве и Државе Црне Горе.

Никда нећу пристати на било какву измјену и дјело које би било
против Црногорске Православне Цркве, Државе Црне Горе и
Црногорског народа.

Како право зборио, тако ми помогао Господ Бог и Православни
богоугодници Свети Петар Цетињски, Свети Василије Острошки,
Свети Стефан Пиперски, Свети Владимир Дукљански и Свети Иван
Црнојевић Господар Црногорски.

За све ово што изговорих полажем руку на Крст часни и Свето
Јеванђеље.

Епископ Борис Бојовић

† Епископ Црногорске Православне Цркве

на Цетињу 16. јуна 2019. године Господње, на Тројчиндан

ХИРОТОНИЈА ЕПИСКОПА БОРИСА

Архимандрит Борис Бојовић хиротонисан је у чин епископа Црногорске православне цркве Светој архијерејској литургији у цркви Светог Ивана Праведнога на Цетињу. Литургију којој је присуствовало преко хиљаду вјерника, служио је архијепископ цетињски и митрополит црногорски Михаило са свјештенством, а били су присутни и дипломатски представници Пољске и Бугарске.

Добијањем свог четвртог епископа, Црногорска православна црква наставља да, потпуно самостална, унапређује свој клир и своје црквено устројство.

Драго нам је што смо били домаћини једног прелијепог скупа на којем је архимандрит Борис Бојовић хиротонисан у чин епископа Црногорске православне цркве. Прије свега, презадовољни смо одзивом Цетињана и захваљујемо се свима који су својим присуством увеличали овај скуп, који је протекао у најбољој могућој атмосфери, како и доликује Црногорцима. Ми нијесмо имали 80 аутобуса са стране него су Црногорци дошли сами како су жељели. Вакат је! - поручио је предсједник Црквене општине Цетиње Данило Брајовић.

Поред поглавара, митрополита Михаила, Црногорска православна црква има епископа у Бечу и Аргентини, као и 30 свештеника, ђакона и ипођакона, који држе редовну црквену службу на Цетињу, Никшићу, Тивту, Подгорици и у дијаспори.

Црногорци су увијек знали ће треба да буду

Поглавар Црногорске православне цркве митрополит Михаило казао је након литургије на којој сте хиротонисани у звање епископа да сте Ви можда и будући митрополит. Како сте доживјели ту најаву?

У Јеванђељу по Матеју Господ Наш Исус Христос говори : „Оче мој! ако ме не може ова чаша мимоићи да је не пијем, нека буде воља Твоја.“ То Христос говори у ноћи када ће бити потпуно невин предат на суђење и смрт. Давно

сам цио свој живот препуштио по вољи Божијој, али не тако што сам седио и чекао, већ што сам молећи се радио. Наш Митрополит Михаило ми је увијек био примјер и подршка у свему. Често ме подсети ријечима Владике Рада : „Ти си млад јошт и невјешт, владико! Прве капље из чаше отрови најгрче су и најупорније.“

Бити епископ је велика одговорност, за коју ниједна жртва није мала. То је свакодневно усмјеравање повјереног народа ка Спасењу, којем заједно стремимо.

Одавно није био бројнији скуп Црногорске православне цркве као што је то било у недјељу, 16. јуна, на Цетињу, пред црквом Светога Ивана Праведнога, поводом Ваше хиротоније. Што то за Вас значи?

Мени је драго да се тога дана на Цетињу окупили честити и добри људи који не мрзе никога, напротив, воле своје ближње као сами себе. Значи ми још јер су дошли пријатељи који већ 20 година и више носе свјетлост и храброст којом просвјећују овај народ, и обрадовало ме је и то што су дошли драги пријатељи и гости других вјера и нација.

Масовност скупова по мени није релевантно мјерило важности онога што их окупља. Ћећамо се и неких масовних скупова који су донијели толико страдања, мржње и туге у прошлим деценијама. Неко има сталну потребу да каже како ЦПЦ нема вјерника и нема народа који вјерује нашој светој цркви. Ако би то било тако, није јасно зашто се онда толико брину о нама.

Црногорска Православна Црква је свјетлост која води овај народ духовним, традиционалним вриједностима и Богу, па је и природно да окупља велики број вјерника. Наши вјерници су слободне и нормалне особе и они процјењују сами када ће доћи и зашто. Никада нећемо пристати да нам условно „доводе“ вјернике да би их сликали и правили политичку причу. Црногорци и грађани Црне Горе увјек кад је „критично“ знали су ће треба да буду.

У Црногорској цркви сте од ране младости. Како сте недавно казали од 16. године. Што Вас је определијело свештеничком позиву и Црногорској православној цркви?

Свјештеничком позиву ме определијела дубока вјера и потреба за молитвом, а Црногорској православној цркви ме определијело поријекло и традиција.

Били сте ђакон и свештеник ЦПЦ од 2006. године, три године сте у Риму учили и усавршавали италијански језик, Кијевску богословску академију завршили сте у Златоврхном Михајловском манастиру, а 2016. примили сте монашки чин и постали архимандрит у Кијеву. Јесте ли завршили са школовањем?

Мислим да човјек никада не може завршити са учењем. Школа је само једна степеница на цијелом животном путу, на којем се свакодневно учи и стиче искуство, нарочито кроз разговор и сусријетање са људима добра срца и чисте памети.

Колико Вам је за службу у Црној Гори помогло искуство које сте стекли у Италији и посебно у Украјини, с обзиром на то да је и Украјинска црква, слично Црногорској, била жртва оспоравања од Руске цркве?

Увијек вас обогати упознавање са другим културама, језиком, обичајима. Украјина је веома битна земља у православљу, јер се није као у њој не преклапају многе религије и нације у толиком броју. Њихов случај показује да је пут до праведнога устројства и положаја цркве у матичној држави дуг и трновит. Али оправдава ону стару мисао да оно што је право и Богу је мило, тако да ће и наша света црква паметним радом и ходом повратити своју аутокефалност, неправедно укинута прије једног вијека.

Колико је развијена, условно речено, „мрежа“ свештеника у ЦПЦ и има ли интересовања за службу у тој цркви?

Свјештенство у ЦПЦ на веома посвећен и предан начин брине о вјерницима.

Обнављањем Цетињске богословије (Богословско-учитељске школе како се звала 1887-1916) која је престала са радом 1916 године у нашој Светој Цркви ће се опет послје 100 година школовати православно црногорско свјештенство. А има доста интересовања.

С обзиром на то да је ЦПЦ под константним ударима Српске православне цркве и просрпског политичког блока у нашој земљи, јесте ли, можда, имали притиске да изађете из Црногорске цркве?

Не, никада, моје мишљење је познато свима. Не желим да се бавим другима.

Каква су Ваша очекивања од Приједлога закона о слободи вјероисповијести?

О приједлогу закона могу рећи да на добар и европски начин рјешава веома битно питање односа Цркава и вјерских заједница са Државом. Основно је да се то прије свега односи на питање власништва над државним земљиштем и сакралним објектима од националног културног значаја, ни мало не задирући у канонске или религиозне ствари било које вјерске заједнице. Венецијанска комисија је дала своје позитивно мишљење. Даће Бог да се на бази тога, уз добру вољу свих, законски уреди питање вјерских слобода у нашој Домовини.

У Никшићу сте успјели да окупите велики број вјерника Црногорске цркве, гдје сте обновили и љетњиковац краља Николе који је сада епископски двор Острошко-никшићке епископије. Вјерници о Вама имају само ријечи хвале. Како је ЦПЦ у том граду успјела да се одупре притисцима СПЦ и људи из администрације који је подржавају и који су у њено власништво преписали готово сву црквену имовину у нашој земљи?

Заборавља се често да је Никшић и културни центар Црне Горе, као и да је ође био највећи отпор насилном укидању Црне Горе и наше цркве. Потомци тих часних јунака и бораца за право, част и слободу Црне Горе, уложили су доста труда и енергије да ово постане кућа чија су врата отворена за свакога добромислећег човјека, пријатеља и путника намјерника.

Утисак је да је Српска црква у нашој земљи много моћнија од Црногорске. Јасно је зашто је то тако на пољу финансија, јер располажу готово читавом црквеном имовином код нас, али зашто је масовнија?

Мислим да сам раније у основи одговорио на ово питање. Црногорска црква има своју традицију и у специфичном односу наших предака према испољавању вјерских осећања, чак и у вријеме када су на челу државе формално били владике. Црногорска црква нема и није су јој потребни „увозни“ вјерници. Она своју снагу црпи од људи који су искрено окренути ближњима, љубави према Богу и својој јединој отаџбини Црној Гори и њеној цркви. За то вриједи поднијети све тешкоће на путу ка правичности и спасењу.

*Одговори на постављена питања Епископ никшићки Борис
Викарни епископ Митрополита Црногорског*

ДА ОБНОВИМО ИСТОРИЈСКИ НЕУПИТНУ ЦПЦ

(Ријеч лидера ДПС на 8. Конгресу владајуће партије, одржаном 30.11.2019.г.)

Одлучно се противимо сваком покушају оспоравања или наметања идентитета, јер идентитетска припадност треба бити израз не-прикосновеног права на слободан избор. У том контексту морамо одлучно сузбити историјски упорно и грубо оспоравање црногорског националног, културног и вјерског идентитета, и правилно га протумачити као иновирану платформу борбе против наше највриједније тековине - независне и слободне државе Црне Горе. Зато ово питање мора бити под будном пажњом свих нас, не само националних Црногораца. Али, и највећа је обавеза субјеката владајуће политике, да на ову осјетљиву тему покрећемо и водимо толерантан дијалог са свим релевантним субјектима друштвеног живота у Црној Гори. Кроз ту призму гледамо и на актуелне дилеме о тзв. црквеном питању у нашој држави. Закон о слободи вјероисповијести треба Црној Гори да на савремен начин уреди најважнија питања односа државе и вјерских заједница. Он не претендује да у маниру револуционарних прописа насилно мијења власничке односе. Али, свака држава, па и наша, има право и обавезу да провјери да ли су ти односи у временима друштвених метежа с почетка и с краја XX вијека, претрпјели нелегалне промјене које немају покриће у вјеродостојној архивској документацији. ДПС, вођен досљедним опредјељењем за заштиту и афирмацију права и слобода сваког грађанина, дакле и вјерских слобода, има разумијевање за очекивања једног дијела наше јавности да у процедурама утемељеним у грађанским и канонским прописима и правилима обнови историјски неупитну Црногорску православну цркву. (Побједа, 1.12.2019.г. стр.3.)

Мило Ђукановић

ИЗВОД ИЗ ПОЛИТИЧКОГ ПРОГРАМА ДПС СА 8. КОНГРЕСА ПАРТИЈЕ „ОСНАЖУЈЕМО ИДЕНТИТЕТ ЦРНЕ ГОРЕ“

...У Црној Гори сви имају слободу вјероисповијести. Ми ћемо штитити и поштовати права свих вјерујућих људи, без обзира којој религији или вјерској заједници припадали. Ми, такође, поштујемо и уважавамо све вјерске заједнице које дјелују на простору Црне Горе, подржавамо њихову вјерску и духовну мисију, као и културну традицију коју његују. Ми смо поборници принципа раздвојености државе и вјерских заједница, што је наша уставна и универзална европска правна тековина. Одлучно заговарамо немијешање државе у дјеловање вјерских заједница које почива на религији. Али исто тако противимо се мијешању вјерских заједница у послове државе. Посебно политичком дјеловању које је неспојиво с њиховом мисијом.

У снажењу националног и државног идентитета Црне Горе направили смо квалитативне помаке и допринијели његовом утемељењу и дефинисању. Ипак, остао је још један важан корак којим ћемо исправити велику неправду учињену Црној Гори на почетку 20. вијека. Али, превасходно њиме ћемо употпунити државну и духовну инфраструктуру за свестрани развој демократског друштва у Црној Гори и обезбиједити пуну заштиту права и слобода сваког грађанина. Радићемо на обнови Црногорске православне цркве, као неодвојивог дијела црногорског државног и националног идентитета. Наша је посебна обавеза снажење црногорског националног идентитета, који је највише на удару оних који својим патерналистичким приступима и његовом негацијом и културном асимилацијом негирају потребу постојања Црне Горе. (Друштво наплетка, Политички програм ДПС, приједлог, стр.18.).

Из Љетописа Острошко - никшићке епископије **СВЕТИ ИВАН ЦРНОЈЕВИЋ ПРАВЕДНИ - ГОСПОДАР ЦРНОГОРСКИ**

Свети Иван Црнојевић Праведни, познат још и као Св Иван Преподобни Црнојевић, је један од пет светитеља Црногорске Православне Цркве.

Свети Иван Црнојевић био је син Стефанице I. Црнојевића, и Марије

Кастриоти. Међу народом је био такође познат и као Иван-Бег. Иван је користио титулу Господар (латински Доминус), на печатима се потписивао као Иван Црнојевић - Господар Зетски. Женио се два пута, први пут са Гојсавом Аријанити Комнин, други пут са Маром Вукчић Косача. Имао је три сина: Ђурађа, Стефаницу II. и Станишу, те двије ћерке о којима нема детаљних историјских података. Иван је током младости провео 10 година у заточеништву код босанског племића Стјепана Вукчића Косаче, но пуштен је на инсистирање Венеције, која је била у савезничким односима са Стефаницом I. Црнојевићем. Иван-Бег је током своје владавине имао сукобе са Млечанима, Херцеговцима и Османлијама. У условима присуства моћне Турске империје под султаном Мехмедом II, познатим под именом Освајач, Иван веома брзо уочава погрешност политике отвореног сукоба са Млечанима, и већ 1466. са Венецијом, уз доста муке, склапа мир. Османско царство у успону покренуло је 1474. велики напад на Скадар који је тада био контролисан од стране Млечана. У тим борбама учествовале су и Иван-Бегове снаге. Исте године ова Турска офанзива је сломљена, међутим, Иван је осећао да његова пријестоница на истуреном Жабљаку више није сигурна, јер се Турци утврђују с лијеве стране Мораче и обнављају Подгорицу, те већ 1475. године почиње градњу Ријечног Града на Ободу. Ово мјесто је још за Ивановог живота име Обод променило у име Ријека Црнојевића.

Спремајући се да по други пут нападне Скадар, Турци стално нападају Иванове територије с десне стране Мораче и у околини Скадарског језера. Након што је због Османлијске инвазије морао напуштити Жабљак Црнојевића, а касније и Обод, Иван је 1481. године почео обнову Црне Горе, на Цетињском пољу саградио је Цетиње, на мјесту старог насеља које се у историјским изворима спомиње још 1440. године. Цетиње постаје његова нова пријестоница, тамо је 1484. године подигао Цетињски Манастир и Двор у који се трајно преселио 1485. године. Манастир Свете Богородице постао је седиште Зетске Митрополије, која је наследила слободарску традицију Дукљанске Архиепископије, те се са правом сматра претечом данашње Црногорске Православне цркве. Иван Црнојевић умро је 1490. године, а наследио га је син Ђурађ.

Црногорска Православна црква 4. јула слави Светог Ивана Црнојевића Праведног, свог петог свеца, којег је канонизовала у цркви Јована Крститеља у Бајицама, на Петровдан 2003 године.

ЦРНОГОРСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА И ВЈЕРНИ НАРОД ЦРНОГОРСКИ ПРОСЛАВИЛИ СУ РОЂЕЊЕ СВЕТОГА ЈОВАНА КРСТИТЕЉА

Рођење Светога Јована Крститеља – ИВАЊДАН. На шест мјесеци прије свога јављања у Назарету Пресветој Дјеви Марији велики Гаврил, арханђел Божији, јавио се првосвјештенику Захарију у храму Јерусалимском. Прије него што је објавио чудесно зачеће безмужне дјевице, арханђел је објавио чудесно зачеће бездјетне старице. Захарије не повјерова одмах рије-

чима вјесника Божијег, и зато му се језик веза немилком, и остаде нијем све до осмог дана по рођењу Јовановом. У тај дан скупише се сродници Захаријини и Јелисаветини ради обрезања младенца и ради надијевања имена. Па када упиташе оца, какво би име он желио дати сину, он, будући нијем, написа, на дасци: Јован. И у том часу одријеше му се језик, и он поче говорити. Дом Захаријин бијаше на висинама између Витлејема и Хеврона. По цијелом Израиљу бијаше се разнио глас о појави анђела Божијег Захарији, о немилу овога и о одрјешењу језика његовог у часу када написа име Јован. Глас о томе бијаше дошао и до Ирода. Зато Ирод, када посла да се покољу ђеца по Витлејему, упути људе у брдско обиталиште породице Захаријине, да убију и Јована. Но Јелисавета благовремено сакрије дијете. Разјарен због овога цар Ирод посла целате у храм Захарији (јер се деси да Захарији опет бијаше ред служења у храму Јерусалимском) да га убију. Између притвора и храма Захарија би убијен, а крв његова се усири и скамени на плочама, и оста тако као стални свједок против Ирода. Јелисавета се сакрије са ђететом у неку пештеру, ђе ускоро она премину. Младенац Јован оста у пустињи сам на старању Бога и анђела Божијих.

ЦРНОГОРСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА И ВЈЕРНИ НАРОД ЦРНОГОРСКИ ПРОСЛАВИ- ЛИ СУ СВЕТЕ АПОСТОЛЕ ПЕТРА И ПАВЛА У НАРОДУ ПОЗНАТ КАО ПЕТРОВДАН

Одржан је помен на страдање Светих апостола Петра и Павла, које се догодило у Риму 67. године нове ере, а према неким изворима 69. године нове ере, који се у хришћанству сматрају првим проповједницима и учитељима новозавјетне вјере.

Тада се завршава Петровски пост и почиње причешће вјерника. Петровдан је један од 15 највећих хришћанских празника.

Свети апостол Петар био је један од дванаесторице апостола и један од најоданијих Христових сљедбеника. Ријечи “Ти си Христос, Син Бога Живога”, записане у Јеванђељима, израз су његове тврде вјере у хришћанско спасење, па се до данас понављају у хришћанским молитвама. Каже се да је Свети апостол Петар први од ученика који је изразио непоколебљиву вјеру у Христа и његову мисију.

Његово право име било је Симон, син Јонин, брат Андреје првозваног, из племена Симеонова, из града Витсаиде, а Петар (на грчком значи “камен” или на хебрејском Кифа) му је дао Христос због његове тврде вјере.

“Ти си, Петре, стијена на којој ћу саградити цркву своју и врата паклена неће јој ништа моћи”, каже Јеванђеље по Матеју.

Свети апостол Петар сматра се да је написао двије посланице познате као - Саборне Петрове посланице које су придружене Новом завјету.

Након Христовог вазнесења и силаска Светог Духа на апостоле, проповиједао је вјеру по Палестини, Сирији, Антиохији, Малој Азији и Риму, ђе је два пута боравао.

Као епископ провео је седам година у Антиохији и тада је за сљедбенике Христовог учења настао појам хришћани. Апостол Петар је представљен као “неустрашиви и силни проповједник Јеванђеља”, чије се име помиње после силаска Светог Духа на апостоле и последије бесједе коју је одржао у Јерусалиму, када је “придобрио и преобратио у хришћанство 3.000 душа”. Чинио је моћна чудеса: лијечио је болесне, вакрсавао мртве; чак и од сјенке његове исцјељивали су се болесници. Имао је велику борбу са Симоном Волхом, који се издавао за бога, а у ствари био је слуга сатанин кога је посрамио и побиједио.

За вријеме владавине императора Нерона у прогону хришћана ухваћен је и бачен у тамницу.

У цркви Светих апостола Петра и Павла у Риму чувају се вериге Светог Петра као знамење снаге светитеља у које га је оковао цар Ирод, прогонитељ хришћана. Прича се да су вериге саме спале са руку и ногу светитеља на појаву анђела Божијег.

Свети апостол Павле родом је из Тарса и прво је био фарисеј Савле и велики прогонитељ хришћана.

Био је веома образован и имао је статус грађанина Рима. Павле није спадао у групу прве дванаесторице апостола, већ у седамдесет других апостола.

Био је око десет година млађи од Христа са којим се никада није срео, али да је у њега повјеровао и постао један од највећих проповједника и теолога прве хришћанске цркве.

“Господ му се јавио... и чудесно га преобратио у вјеру Хришћанску”. Када је кренуо у Дамаск, на путу је сијевнула муња и зачуо се глас с неба: “Савле, Савле, зашто ме прогониш”, након чега је ослијепио.

Савле је три дана био слијеп, али му се вид вратио послје крштења, проповиједао је Јеванђеље од Арабије до Шпаније. Узевши име Павле, од ријечи “паулус” што значи мали, проповиједао је хришћанство на већем подручју Медитерана.

Дванаест посланица Светог Павла чини дио Новог завјета. Цар Нерон, велики прогонитељ хришћана, погубио је оба светитеља у Риму. Павле је ухваћен у Риму и бачен у тамницу. Погубљен је заједно са Петром. Павлу је одрубљена глава, а Петар је распет на крст.

Свети апостоли Петар и Павле заслужни су за крштење првих вјерника и њихово превођење у хришћанство.

У ЧАСТ БОЖИЊНОГ УСТАНКА

Свјештенство Црногорске православне цркве служило је свету Архијерејску литургију на Липи Цуцкој.

Данас на празник светих Кирика и Јулите и светог Валимира кијевског, по благослову Његовог Блаженства Митрополита Црногорског Михаила на Липи Цуцкој у цркви светог Јована служена је света Архијерејска литургија. Служио је Преосвећени епископ никшићки Борис са свјештенством. Дан светих Кирика и Јулите је завјетни дан мјештана овог дијела племена Цуцкој.

Након свете Архијерејске литургије, одржан је скуп поводом похода херојима Божињног устанка, на Липи Цуцкој.

Божињни устанак је један од најзначајнијих догађаја у историји Црне Горе XX вијека, чији су симболи и циљеви, иако дуго потискивани, оспоравани и прећуткивани, дефинитивно васкрсли и тријумфовали 21. маја 2006. године. Херојима Божињног устанка је припала велика историјска слава и заслуга јер су, одмах након нечасног укидања независне црногорске државе на Подгоричкој скупштини, покренули борбу за обнову црногорске државне независности. Наша генерација је ту борбу успјешно довршила на мирном, демократском и од цијелог свијета прихваћеном референдуму 2006. године из кога се родила модерна, грађанска и евроатлантска Црна Гора. Хероји Божињног устанка су нам показали пут и упалили лучу црногорске слободе, поручио је потпредсједник Владе мр Милутин Симовић, у говору који је одржао на Липи Цуцкој, поводом овогодишњег Похода херојима Божињног устанка.

ЦРНОГОРСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА И ВЈЕРНИ НАРОД ЦРНОГОРСКИ ПРОСЛАВИЛИ СУ СВЕТОГ ИЛИЈУ У НАРОДУ ПОЗНАТ КАО ИЛИЈИНДАН!

Прослављање Светог Илије је дубоко укоријењено у традицију црногорског народа. Илија је био јеврејски пророк из 9. вијека п. н. е. Помиње се у Талмуду, Старом и Новом завјету и Курану.

Свети Пророк Илија, чудотворац, Боговидац, ревнитељ вјере Божије.

Свети Илија био је од племена Аронова из града Тесвита, због чега се назива Тесвићанин. Када се Илија родио, његов отац Сабах је видио око њега анђеле који га повијају огњем и хране пламеном,

што је било предказање Илијине богодане силе огњене. Младост је провео у молитви и мислима ка Богу, мир је често налазио у пустињи, и у тишини размишљао и молио се.

У то вријеме царство јеврејско бијаше раздијељено на два неједнака дијела: царство Јудино обухватајући само два племена, Јудино и Венијаминово, са пријестоницом у Јерусалиму, и царство Израилево обухватајући осталих 10 племена са пријестоницом у Самарији. Првим царством су владали потомци Соломонови, а другим царством потомци Јеровоама, слуге Соломонова.

Највећи сукоб Свети Илија имаше са Израилским царем Ахавом и његовом женом Језавељом. Јер ови се клањаху идолима и одвраћаху народ да служи Богу јединоме. При том још Језавеља наговори мужа те подиже храм Сиријскоме Богу Ваалу, и одреди многе жречеве да служе при том храму. Великим чудима Илија доказа силу и власт Божију: он затвори небо, те не би кише три ипо године, спусти огањ с неба и запали жртву Богу своме, док жречеви Ваалови то не могоше учинети, сведе кишу с неба молитвом својом, чудесно умножи брашно и уље у кући удовице у Сарепти и васкрсе јој умрлог сина, прорече Ахаву, да ће му пси крв лизати, и Језавељи, да ће је пси растргнути, што се и деси и друга многа чуда учини и догађаје прорече. На Хориву разговараше с Богом и чу глас Божији у тихом свијетлом повјетарцу. Пред смрт узе Јелисеја и одреди га за насљедника у пророчком звању, својим огртачем пресијече воду у Јордану и најзад би узет на небо у огњеним колима са огњеним коњима. На Тавору јавио се заједно с Мојсејем Господу нашем Исусу Христу. Пред крај свијета опет ће се Илија јавити, да сузбије силу Антихристову. (Откр. 11)

Чинио је чуда кроз која је Бог показивао Јеврејима своју праведност. Пророци су истицали етичке вриједности религије, у којој нијесу важни ритуал и церемонија, а чија суштина је у томе да људи буду у души праведни. Својим радом пророци су спремили пут настанку хришћанства. То су били мудраци и народни учитељи.

По казивању свети Илија је био међу пророцима који су се на Тавору поклонили Исусу Христу на дан Преображења Господњег, када се јавио својим ученицима са поукама нове вјере, па се зато лик Светог Илије слика на преображенским празничним иконама.

ЦРНОГОРСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА И ВЈЕРНИ НАРОД ЦРНОГОРСКИ ПРОСЛАВИЛИ СУ ПРЕОБРАЖЕЊЕ ГОСПОДЊЕ

Преображење Господа Бога и Спаса нашег Исуса Христа. Треће године Своје проповиједи на земљи Господ је све чешће говорио Својим ученицима о блиском страдању Његовом, но уједно и о слави Својој послје страдања на Крсту. Да не би предстојеће страдање Његово сасвим раслабило ученике те да не би отпали од Њега, Он Премудри, им прије страдања показа дјелимично славу Своју божанску. Зато узе са собом Петра, Јакова и Јована изиђе с њима ноћу на гору Тавор, и ту се преобрази пред њима. И засја лице Његово као сунце, а хаљине његове постадоше свијетле као снијег. И појавише се поред Њега Мојсеј и Илија, велики старозавјетни пророци, кад виђеше ученици задивише се. Петар рече: Господе, добро нам је овђе бити; ако хоћеш да начинимо овђе три колибе : Теби једну, а Мојсију једну, а једну Илији. Док Петар је то говорио, удаљише се Мојсеј и Илија, и сјајан облак окружи Господа и ученике, и дође глас из облака: ово је син мој љубазни, који је по мојој вољи; њега послушајте. Чувши овај глас ученици падоше на земљу као мртви и осташе тако лежећи у страху докле им Господ не приђе и не рече им: устаните и не бојте се (Мат. 17). Зашто Господ узе само тројицу ученика на Тавор, а не све? Јер Јуда не бијаше достојан да види божанску славу Учитеља, кога ће он издати, а њега самог Господ не хтједе оставити под гором, да не би тиме издајник правдао своје издајство. Зашто се преобрази на гори, а не у долини. Да би нас научио двијема врлинама: трудољубљу

и богомислију. Јер пењање на висину захтијева труд, а висина представља висину мисли наших - богомислије. Зашто се преобрази ноћу? Јер је ноћ подеснија за молитву и богомислије него дан, и јер ноћ закрива тамом сву земаљску красоту, а открива красоту звјезданог неба. Зашто се појавише Мојсеј и Илија? Да се разбије заблуда јеврејска, као да је Христос неки од пророка, Илија, Јеремија или неки други – зато се Он јавља као Цар над пророцима, и зато се Мојсеј и Илија јављају као слуге Његове. Дотле је Господ много пута показао ученицима божанску моћ Своју, а на Тавору им је показао божанску природу Своју. То виђење Божанства Његовог и слушање небеског свједочанства о Њему као Сину Божијем требало је да послужи ученицима у дане страдања Господњег на укрељење непоколебљиве вјере у Њега и Његову крајњу побједу.

УСПЕЊЕ ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ

На овај празник, када се завршава и двонеђељни пост, успомена је на смрт Богородице и дан када се она винула на небо. Велика Госпођа или Успење Пресвете Богородице један је од највећих хришћанских празника.

Успење Пресвете Богородице је дан када се она вазнела на небо и предала свој дух у руке Спаситеља. Предање каже да је богородица живјела 60 година, према неким изворима 72 године, да је надживјела сина свога и као свједок многих славних догађања, наставила његову мисију. Како празнику претходи двонеђељни пост, 28. августа посебно жене иду на причест, јер се

овај дан сматра празником жена и мајки. Такође, сматра се да је у периоду између двије Госпође, Велике и Мале најбоље брати љековито биље којим се лијече заразне болести.

Господ који је на Синају заповиједио петом заповијешћу – Поштуј оца свога и матер своју, показао је примјером Својим, како треба поштовати родитеља. Висећи на крсту у мукама, Он се сјети Мајке Своје и показујући на апостола Јована рече јој – Жено, ето ти сина! Потом рече ученику: Ето ти мајке. Када је збринуо своју мајку, издахнуо је. Јован је имао дом на Сиону у Јерусалиму, у који се настанила и Богородица и остала да живи до краја својих дана на земљи. Својим молитвама, благим савјетима, кротошћу и трпељивошћу она је много помагала апостолима Сина свога. Углавном све вријеме до смрти провела је у Јерусалиму обилазећи често она мјеста, која су је подсећала на велике догађаје и на велика дјела Сина свога. Нарочито је често ишла на Голготу, Витлејем и Јелеонску гору. У својој старости често се молила Господу и Богу своме на Јелеонској гори, на мјесту Вазнесења Његова, да је што прије узме из овога свијета. Једном приликом јавио јој се арханђел Гаврило, и објавио јој, да ће кроз три дана бити упокојена.

С великом радошћу она се вратила у свој дом пожељевши у срцу, да још једанпут у овом животу види све апостоле Христове. Господ јој испуни ову жељу, и сви апостоли, ношени анђелима и облацима, наједанпут се сабраше у дом Јованов на Сиону. Са великом радошћу виђе она свете апостоле, охрабри их, посаветова и утјеша. Потом мирно предаде дух свој Богу без икакве муке. Апостоли узеше ковчег с њеним тијелом, из којег су се ширили мириси, и у пратњи мноштва хришћана пренесоше га у врт Гетсимански у гробницу светих Јоакима и Ане. Од зловних Јевреја заклањаше их облак по Промислу Божјем. Неки свјештеник јеврејски, Атоније, дохвати рукама ковчег у намјери да га претури, али у том часу анђел Божији одсијече му обадвије руке. Тада он завапи апостолима за помоћ, и би исцијељен пошто изјави своју вјеру у Господа Исуса Христа. Апостол Тома бијаше изостао, опет на Божијем Промислу, да би се тако опет открила једна нова тајна о Пресветој Богородици. Трећег дана стиже и он, и пожели да целива тијело Пресвете Богородице. Али, када апостоли отворише гроб, нађоше само плаштаницу, а тијела нијесу била у гробу. Исте вечери она се јави апостолима – мноштвом анђела окружена, и рече им – Радујте се, ја ћу бити с вама заувјек.

ПРИНЦ ЕМАНУЕЛ ФИЛБЕРТО ОД САВОЈЕ У ПОСЈЕТИ ЦРНОЈ ГОРИ И ЦРНОГОРСКОЈ ПРАВОСЛАВНОЈ ЦРКВИ

Праунук италијанске краљице Јелене Савојске, кћерке краља Николе Петровића, Емануел Филберто од Савоје стигао је у посјету Црној Гори и Црногорској Православној Цркви. Њега су на подгоричком аеродрому дочекали Његово Блаженство Архиепископ Цетињски и Митрополит Црногорски Господин Михаило, Његово Преосвјештенство Епископ Никшићки Господин Борис, многобројни пријатељи и представници црногорских медија.

Принц Емануел Филберто од Савоје са Црногорском Православном Црквом, како је казао, има одличну сарадњу.

“Познајем митрополита Михаила веома дуго и то зато што је он често у Италији гдје присуствује догађајима које организујемо са Краљевском стражом Пантеона, гдје су краљеви и краљице Италије сахрањени. Веома је активан у свим нашим иницијативама и он је био тај који ми је рекао да морамо да организујемо моју посјету Црној Гори”, нагласио је он.

У току свог боравка у Црној Гори принц Емануел био је на пријему код Министара културе господина Александра Богдановића, током разговора, више ријечи било је о темама из области културе, могућностима сарадње, али и заједничког рада у циљу даље афирмације дјела краљице Јелене Савојске.

Изузетни односи које традиционално баштине Црна Гора и Италија, бројни историјски моменти, међу којима је посебно упечатљив био онај између краљевских династија - како су истакли данашњи саговорници - добра су основа за сарадњу у предстојећем времену, која на плану културе има посебан потенцијал.

Министар Богдановић информисао је госта о актуелним заједничким активностима Црне Горе и Италије, истичући притом и како је за следећу годину планирана организација изложбе посвећене црногорској принцези и италијанској краљици Јелени од Савоје. Уз то, говорено је и о активностима Министарства културе поводом обиљежавања 140 година од успостављања дипломатских односа Црне Горе и Италије.

Данашњи саговорници разматрали су и иницијативу о подизању споменика краљици Јелени у Подгорици. Министар Богдановић казао је како Министарство културе у потпуности подржава ту идеју, с обзиром на чињеницу да је краљица Јелена и у Црној Гори и у Италији остала упамћена по бројним добротинствима и да тиме заузима посебно мјесто у историји обје државе.

Градоначелник Пријестонице Цетиње Александар Кашћелан примио је принца Емануела и позвао га да посјети Његуше, чувено мјесто у којем је рођен његов чукуњед краљ Никола и бројни црногорски владари, духовни и световни, као и многи други знаменити јунаци.

Принц Емануел се захвалио градоначелнику Кашћелану на пријему, наводећи да се на Цетињу осјећа као код куће, те да је Црна Гора лијепа као из прича његових родитеља.

Осим принца Емануела, у делегацији коју је примио градоначелник Кашћелан били су, међу осталима, Његово Блаженство Архиепископ Цетињски и Митрополит Црногорски Господин Михаило, Његово Преосвјештенство Епископ Никшићки Господин Борис, предсједник Националног института „Гуардије ди Оноре ди Пантеон“ Уго Д’Атри и предсједница Удружења „Амици дел Монтенегро“ Марија Сата.

Градоначелник Подгорице др Иван Вуковић примио је принца Емануела Филберта од Савоје, праунука италијанске краљице Јелене Савојске, који борави у званичној посјети Црној Гори.

Вуковић је саопштио да ће Главни град подржати иницијативу за постављање споме-

ника краљици Јелени у Подгорици и дати пуни допринос што скоријој реализацији тог пројекта.

“Сигуран сам да ће то бити један симболичан гест учвршћивања и продубљивања пријатељских односа двије државе које вежу богата историја и посебни односи краљевских династија” истакао је Вуковић.

Он је нагласио да ће градска управа у наредном периоду интензивирати активности у циљу одређивања адекватне локације и усвајања одлука од стране Градског парламента како би се што прије стекли и формални услови за постављање споменика.

Вуковић је током састанка принцу од Савоје упутио иницијативу да се поред подизања споменика у знак сјећања у наредном периоду одреди и заједнички реализује обиљежавање Дана краљице Јелене.

Принц Емануел Филберто Савојски је захвалио градоначелнику Вуковићу на подршци за подизање споменика краљици Јелени у Подгорици и поздравио иницијативе које треба предузети у том правцу у периоду који предстоји.

Током своје посјете принц Филиберто је обишао Котор и цркву светог Петра Цетињског дје га је сачекало свјештенство которско приморске епископије ЦПЦ.

Посјета принца Емануела Филиберта Црној Гори и ЦПЦ услиједила је након позива Његовог Блаженства Митрополита Михаила који је боравио у Риму 18. – 25. јануара 2019. на обиљежавању 141 године од оснивања „Института Назионале пер ла Гуардиа д’Оноре алле Реали Томбе дел Пантхео“.

УСЈЕКОВАЊЕ ГЛАВЕ СВ. ЈОВАНА КРСТИТЕЉА

Ирод Антипа, син старог Ирода, који нареди убијство ђеце Витлејемске у вријеме рођења Господа Исуса Христа, бијаше господар Галилеје у вријеме проповиједи светог Јована Крститеља. Бијаше тај Ирод ожењен ћерком некога арабског кнеза Арете. Но Ирод, зли изданац од злога коријена, оћера своју закониту жену и незаконито узео себи Иродијаду, жену свога брата Филипа, који бијаше жив. Против овог безакоња уста свети Јован Крститељ и

силно изобличи Ирода. Ирод га затвори у тамницу. За вријеме једнога пира у свом двору у Севастији Галилејској играше пред гостима Саломија, ћерка Иродијада и Филипова. И пијани Ирод, занесен том игром, обећа Саломији да ће јој дати што год буде од њега тражила, па чак то било и половина његовог царства. Наговорена од своје мајке Саломија је тражила главу светог Јована Крститеља. Ирод нареди те светог Јована посијекоше и донијеше му његову главу на тањиру. Ученици Јованови ноћу тајно узеше тијело свога учитеља и часно сахранише, а Иродијада избоде иглом језик светог Јована, па главу закопа на неко нечисто мјесто. Али убрзо пристиже казна Божија за ове злотворе. Кнез Арета, да опере част своје ћерке, удари с војском на Ирода и порази га. Римски владар Калигула пораженог Ирода осуди на прогнанство прво у Галију, а онда у Шпанију. У задњој биједи и понижењу скончаше Ирод и Иродијада. А Саломија погибе злом смрћу на ријеци Сикорису (Сули). Смрт светог Јована догодила се пред Пасху, а празновање овог на овај датум установљено је због тога што је тога дана освјећена црква, коју подигоше на гробу његовом у Севастији цар Константин и царица Јелена. У ту цркву положене су и мошти ученика Јованових: Јелисеја и Авдије.

РОЂЕЊЕ ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ – МАЛА ГОСПОЂА

Света Дјева Марија родила се од родитеља Јоакима и Ане који бијаху стари. Отац јој је био из племена Давидова, а мајка од рода Аронова. Пресвета Богородица бијаше по оцу од царског рода, а по мајци од архијерејског рода. Њени родитељи већ остарали, нијесу имали ђеце. То бијаше разлог да буду постићни пред људима и скрушени

пред Богом. У скрушености су се молили да Бог услиши и обрадује их даровањем једнога ђетета. Бог милостиви као што је у прошлости обрадовао старе Аврама и Сару даровавши им сина Исака. Тако и њих Бог свемогући и свевидећи обрадова, јер им дарова не само ћерку него и Богомајку. Даде им Бог једну ћерку, која им доцније роди једног унука Исуса Христа. Благодатна Марија, благословена међу женама, храм Духа Светога, олтар Бога Живога, трпеза хљеба небескога, кивот светиње Божије, дрво најслађега плода, слава рода људског, похвала рода женског, источник дјевствености и чистоте – то бијаше Богом дарована ћерка светих Иоакима и Ане. Рођена у Назарету, а после 3 године одведена у храм Јерусалимски, одакле се вратила опет у Назарет, да ускоро чује благовијест св. арханђела Гаврила о рођењу Сина Божијег, Спаситеља свијета, из њенога пречистог и дјевичанскога тијела.

СВЕТИ ЈОАКИМ И АНА

Св. Иоаким бијаше син Варпафира, из кољена Јудина, и потомак цара Давида. Ана бијаше ћерка свештеника Матана, из кољена Левијева, као и првосвјештеник Арон. Матан имаше 3 кћери: Марију, Совију и Ану. Марија се удаде у Витлејем, и роди

Саломију; Совија се удаде такође у Витлејем, и роди Јелисавету, мајку св. Јована Претече; а Ана се удаде у Назарет за Иоакима, и у старим данима својим роди пресвету Богородицу Марију. Педесет година живјеше у браку Иоаким и Ана, и бијаху бесплодни. Живјеше богоугодно и тихо, и од свих прихода својих једну трећину само употребљавали су за себе, другу раздавали сиромасима, а трећу жртвоваху храму. А бијаху добро имућни. Једном када под старост одоше у Јерусалим да принесу жртву Богу, укори их

првосвјештеник Исахар говорећи Иоакиму: „нијеси достојан, да се из твојих руку прими дар, јер си бездјетан”. Тако и други, који имаху ђеце, гураху Иоакима позади себе као недостојна. То веома ожалости ове двије старе душе, те с великом тугом вратише се дому своме. Тада обоје припадоше на молитву Богу, да и на њима учини чудо као некад на Авраму и Сари, и подари им једно дијете за утјеху у старости. Бог им посла анђела свога, који им објави рођење „кћери преблагословене, којом ће се благословити сви народи на земљи, и кроз коју ће доћи спасење свијету”. И одмах Ана заче и у 9. мјесецу роди св. Дјеву Марију. Св. Иоаким поживје на земљи 80, а Ана 79 година, и представише се Господу.

УЗДИЗАЊЕ ЧАСНОГ КРСТА – КРСТОВДАН

Овога дана празнују се два догађаја везана за часни Крст Христов: прво проналазак часног Крста на Голготи, и друго повратак часног Крста из Персије опет у Јерусалим. Обилазећи Свету Земљу св. царица Јелена одлучи да потражи часни Крст Христов. Један стари Јеврејин, по имену Јуда, једини је знао мјесто где се Крст налази, па приморан од царице изјави, да се Крст налази закопан испод храма Венере, који је подигао цар Адријан на Голготи. По наредби царице разрушише тај идолски храм, и копајући на мјесту где бијаше у дубини нађоше три крста.

Док је царица била у недоумици, како да познају Крст Христов, поред тога мјеста пролазила је поворка са мртвацем. Патријарх Макарије тада рече, да поствљају тијело умрлог редом на сваки од крстова. Када тијело умрлог ставише на први и други крст, ништа се не догоди. А када умрлог ставише на трећи крст он оживље. Тако познаше, да је то часни и животворни Крст Христов. Послије ставише на часни Крст Господњи једну болесну жену и она одмах оздрави. Тада патријарх уздиже крст, да га сав народ види, а народ са сузама пјеваше: Господе помилуј! Царица Јелена направи сребрни ковчег и положише у њега часни Крст. Касније када цар Хозрој освоји Јерусалим, одведе пуно народа у ропство и однесе Крст Господњи у Персију. У Персији Крст је био 14 година. А 628. године грчки цар Ираклије победи Хозроја и са славом поврати Крст у Јерусалим. Дошавши у град Јерусалим цар Ираклије је носио Крст на леђима. Но одједном стаде цар и није могао ни корака напријед направити. Патријарх Захарија виђе анђела, који зауставља цара да у раскошном царском одијелу иде и носи Крст, и то оним истим путем по коме је Господ, понижен и бос, ишао. То што виђе патријарх рече цару. Цар свуче са себе царске ризе и у биједној одјећи и бос узе Крст, изнесе га на Голготу, и положи у храм Васкрсења.

СВЕТА ПЕТКА – ПАРАСКЕВА

Рођена је у граду Епивату (Пиват) између Силимврије и Цариграда. Родитељи свете Петке били су богати и побожни хришћани, осим свете Петке имали су сина Јевтимија, који се замонашио, и касније постао чувени епископ Мадитски. Пошто

ради, пошто напусти родитељски дом оде прво у Цариград, а потом у пустињу Јорданску, где се подвизавала до своје старости. Ко би могао описати сав труд, патње, и искушења демонска, која је претрпјела током многих година света Петка? Кад је остарила јави јој се анђео Божији и рече јој: „остави пустињу, и врати се у твоје отечество: потребно је да тамо предаш своје тијело земљи, а душом да се преселиш Господу“. Света Петка послуша глас с неба, остави пустињу, и врати се у Епиват. Ту је она живјела још двије године, стално у непрестаном посту и молитви, и онда предаде дух свој Богу и пресели се у Рајска насеља. Упокојила се у XI стољећу. Мошти њене чудотворне налазе се у Румунији, у граду Јашу.

СВЕТИ АПОСТОЛ И ЈЕВАНЂЕЛИСТ ЛУКА

Поријеклом из Антиохије. Као младић научио је добро медицину, грчку филозофију и сликарство. За вријеме живота на земљи Господа Нашег Исуса Христа свети Лука је био у Јерусалиму, где се срео са Спаситељем и чуо

Његову спасоносну науку и био свједок чуда Његових. Повјеровавши у Христа свети Лука би увршћен у Седамдесет апостола и послат да шири спасоносну науку Господњу. Заједно са Клеопом видио је васкрслог Исуса на путу за Емаус (Лк. 24). По силаску Светога Духа на апостоле у Јерусалиму свети Лука се вратио у Антиохију, и тамо је помагао апостолу Павлу, с којим је путовао и ширио вјеру све до Рима, обраћајући у вјеру Христову Јевреје и незнабошце. Поздравља вас Лука лекар љубазни, пише Колошанима апостол Павле (Кол. 4, 14). На молбу хришћана написао је Јеванђеље, око 60. године. По мученичкој смрти великог апостола Павла св. Лука је проповиједао Јеванђеље по

Италији, Далмацији, Македонији и другим земљама. Насликао је икону Пресвете Богородице и иконе светих апостола Петра и Павла. Свети Лука се сматра оснивачем хришћанског иконописа. Под старост посјетио је Ливију и Горњи Мисир. По промислу Божијем прожет Духом Светим написао је свети Лука Јеванђеље и Дјела Апостолска. Свети Лука је имао 84 године, када га противници вјере Христове мучише Христа ради и замахнуше за једну маслину у граду Тиви (Теби) Беотијској. Свете чудотворне Мошти Светог апостола и јеванђелисте Луке пренешене су у Цариград за вријеме владавине цара Констанција.

СВЕТИ ПЕТАР ЦЕТИЊСКИ

Свети Петар Цетињски Митрополит Црногорски. Рођен је 1. априла 1749. године на Његушима. Замонашен је са 12 година, а са 17 је рукоположен за ђакона.

Петар I Петровић Његош је рођен у Његушима 1748. године у породици оца Марка и мајке Анђелије (рођене Мартиновић). Петар се замонашио око 1760. године, а са свега 17 година је био рукоположен за ђакона. Од 1765. год. се налазио на школовању у Русији. Послије убиства Шћепана Малог и именовања владике Арсенија Пламенца за Митрополита у Црној Гори поново долази до велике племенске анархије. Послије смрти владике Арсенија 1781. општи Црногорски збор је на владичански пријесто довео Петра Петровића Његоша. Владика је требало да буде хиротонисан у Русији, али му је руски амбасадор у Бечу одбио издати пасош. Свети Петар хиротонисан је у Сремским Карловцима од карловачког митрополита Мојсија Путника 1784. Сав свој живот, витешки и свети, посветио је овај славни муж своје народу. У Црној Гори је радио свом снагом да измири завађена племена, а споља да одбрани земљу и народ од грабљивих нападача. Успио је и у једном и у другом послу. Прославио се нарочито побједом над војском Наполеоновом у Боки и Далмацији. Према себи је био суров, а према сваком другом праведан и снисходљив. Живио је у једној тјескобној ћелији, као прост монах, и ако је био господар Црне Горе и Поглавар Црногорске Православне Цркве. Упокојио се 18/31. октобра 1830. год. Канонизован је за све-

ца четири године по упокојењу, од стране Владике Петра II његовог синовца и наследника. Његове чудотворне мошти почивају нетрулежне у Цетињском манастиру. Господ га прослави на Небу и на земљи, као вјерног и трпељивог слугу Свога.

На празник светог апостола и јеванђелисте Луке и светог Петра Цетињског служена Света Архијерејска литургија у цркви светог Ивана Црнојевића Праведнога на Цетињу

Његово Преосвјештенство Епископ никшички Борис са свјештенством црногорске православне цркве служио је свету Архијерејску литургију у цркви светог Ивана Црнојевића Праведнога на Цетињу. Преосвећени је владика одржао проповијед:

Драга браћо и сестре нека је благословен овај празник велики, овај дан који прослављамо стотинама година јер на данашњи дан Светога Луке прослављамо и нашег светитеља Светог Петра цетињског, онога Светога Петра који је владао овом земљом 47 година, који је помирио завеђена братства и племена, који је учврстио ову државу и дао јој темељ, не само историјски, не само државотворни, него много битније, дао је темељ духовни. У нашим животима и нашим срцима увијек треба да се сјећамо и молимо светом Петру јер он бдије над својом Црном Гором и неће је оставити никада. Јер он је молитвеник нас пред богом молитвеник ове свете земље и свих оних који су се за њу борили, који су животе положили за њу и који су живјели за њу, за све наше претке и за све наше потомке. Њима морамо ставити завјет и слободну Црну Гору, оставити им вјеру, јер без вјере човјек не може бити срећан, задовољан и испуњен и не може доћи до вјечног царства. Данас прослављамо Светог Луку онога Луку који је први насликао икону Пресвете Богородице, онога Луку који је насликао иконе Светог Петра и Павла и који је први осниватељ иконописа у цијелом хришћанству. Свети апостол и јеванђелист Лука се срео са Христосом у Јерусалиму који је слушао његову проповијед и који је заједно са апостолом

Павлом ширио хришћанство међу Јеврејима међу незнабошцима, са њим путовао до Рима то је онај Свети Лука који је у Антиохији у Грчкој проповиједао распетог Христа и за Њега у дубокој старости страдао у 84. години тако што је објешен за маслину.

Сви они који кроз овај живот ходе усправно, сви они који раде на истини, на вјери, на духовности увијек су под великим теретом, увијек су под великим нападима, како и ми бранимо нашу вјеру православну, нашу цркву и државу црногорску и наш народ. И увијек ћемо бити под ударима оних који мисле зло онима којима није света ова земља у којој су рођени и оних за које искрено треба да се молимо. Замислите каква је то осуда не вољети Бога, јер ако не волиш бога не можеш вољети ни човјека. Јер ако не идеш Христовим путем не можеш никако бити спасен, јер спасење долази и кроз Христа и кроз вјеру. Христос то је велика љубав и морамо је имати према свакоме човјеку. Не мрзимо ми њих, мрзимо њихове грехове. Ми њих као особе као божја створења не мрзимо него се молимо да их господ дозове да увијек имају на уму да нема другог мјеста на свијету и нема љепшега мјеста на свијету од онога на којем је човјек први пут отворио очи. Тако је наш Свети Петар Цетињски који је на овај благословени дан благословио далеке 1993. Године, прије 26 година нашег првог митрополита Антонија Абрамовића, који је дошао међу Црногорце храбро, стоички, онако како сваки Црногорац и духовник треба да учини, дошао међу нас да нас просвијетли и да нам каже да смо у праву да бранимо своју земљу и цркву и стао на овај камен и повео црногорску православну цркву. На данашњи дан се сјећамо интронизације нашег Митрополита Михаила, то је било 1998. године када је он интронизован у чин Митрополита и повео нашу цркву и ево богу хвала молећи се за његово здравље и дуг живот и напредак у свакој служби да још дуго година буде на челу црногорске православне цркве, да се моли за нас и да нас води путем спасења и путем сваке части и црногорскога образа. Тако да би господ бог Свети Петар Цетињски и Свети Лука благословили све вас и све оне који нијесу могли да дођу и све оне који су далеко, а у мислима и у молитвама су са нама. Данас благослови и учврсти и да нам снаге да истрајемо да волимо друге људе да поштујемо и да не чинимо зло. Нека вас бог благослови!

20 ГОДИНА ПОСТОЈАЊА ФОНДАЦИЈЕ “СВЕТИ ПЕТАР ЦЕТИЊСКИ”

Фондација “Свети Петар Цетињски”, основана 1999. године с циљем да ради на афирмацији културно-историјског и државотворног наслеђа Црне Горе, али и афирмацији савремених вриједности и потенцијала црногорског друштва, данас је обиљежила двадесет година свог постојања и рада, у Краљевском позоришту Зетски дом на Цетињу.

Фондација је створена ради општег добра Црне Горе и јачања њеног државног, демократског и образовног пута, као и ради заштите историјских, духовних вриједности црногорског народа, казао је директор Фондације Милорад Алексић.

Свечаности у Зетском дому присуствовао је Епископ Борис и свјештенство Црногорске православне цркве.

Фондација “Свети Петар Цетињски” је годинама стипендирала студенте из Црногорске православне цркве, који су се школовали на Кијевској Православној Богословској Академији у Михаиловском манастиру у Кијеву.

Поводом 20 година оснивања Фондације, додијељене су Повеље захвалности Фондације Свети Петар Цетињски. Повељу су из Црногорске православне цркве добили Митрополит Михаило, Епископ Борис и протојереј ставрофор Иван Пајовић.

У оквиру музичко-културног дијела програма наступила је група „Антивари“ као и оркестар Војске Црне Горе.

У холу „Зетског дома” била је поставка студентских радова свих умјетничких факултета Црне Горе, са наградног конкурса који је организовала Фондација и са којима је организовала изложбе на Цетињу и у Подгорици.

Архиепископ Которски и Приморски и руководиоца Надлештва спољних послова ЦПЦ † Симеон посетио Епископију острошко никшићку

Сједиште Епископије острошко никшићке данас је посетио Високопреосвећени Архиепископ Которски и Приморски и руководиоца Надлештва спољних послова ЦПЦ господин Симеон.

Надлештво спољних послова ЦПЦ заступа Агенду Дијаспоре Црногорске православне цркве у свијету и ради на успостављању добрих односа са државама у којима живе вјерници Црногорске православне цркве и представништвима тих држава, сходно Уставу ЦПЦ и по налогу Светог Архијерејског Синода и Митрополита Црногорског.

У братском разговору са Епископом никшићким господином Борисом изразио је задовољство што Црногорска православна црква има на подручју Епископије острошко никшићке веома добро организовану структуру и пожелио је успјешан рад у Архиепископској служби. Посебно је нагласио добар рад Одбора ЦПЦ Никшић, активности Епископа Бориса и добру сарадњу са локалном управом у Никшићу, са посланицима из јавног и културног живота на подручју Епископије, као и повећању броја вјерника ЦПЦ, који су у великом броју присутни на догађајима које Епископија организује. Такође, истакао је, да га радује велики број вјенчања, крштења и других црквених обреда који се обављају у Епископији.

Епископ никшићки Борис захвалио се на посјети и помоћи коју Архиепископ Которско Приморски Симеон пружа несебично Епископији острошко никшићкој ЦПЦ.

У Подгорици представљен “ОСНОВНИ ПОЈМОВНИК РЕЛИГИЈСКЕ КУЛТУРЕ”

Народна библиотека “Радосав Љумовић” и Министарство за људска и мањинска права организовали су представљање књиге “Основни појмовник религијске културе”, у сали Народне библиотеке “Радосав Љумовић” у Подгорици. Основни појмовник религијске културе публикован је 2019. године и издавач је Министарство за људска и мањинска права.

Том приликом говорили су Мехмед Зенка, министар за људска и мањинска права, Жана Филиповић, уредница Појмовника, Доц. др Владимир Бакрач, аутор текста о хришћанству, Енис Бурџовић, аутор текста о исламу, Љиљана Вуковић, ауторка текста о јудаизму и проф. др Соња Томовић Шундић, рецензенткиња.

Представљању ове књиге присуствовали су црквени великодостојници ЦПЦ Његово Блаженство Архиепископ Цетињски и Митрополит Црногорски господин Михаило, Архиепископ Которски и Приморски господин Симеон и Епископ Никшићки господин Борис. На овом значајном догађају, такође били су присутни и председник Јеврејске заједнице Црне Горе Ђорђе Раичевић и Реис Исламске заједнице у Црној Гори Рифат еф. Фејић.

ПРОСЛАВА СВЕТОГ ДИМИТРИЈА СОЛУНСКОГ-МИТРОВДАН

П р а з н и к који славе многе црногорске породице, као крсну славу посвећен је војводи и команданту Солуна из 3. вијека.

Свети Димитрије солунски велики и чудотворни светитељ родио се у Солуну. Свети Димитрије бијаше

једино дијете својих благочестивих родитеља, па је са посебном пажњом васпитаван и подизан. Отац му бијаше војвода Солунски. Послије очеве смрти, би постављен Димитрије на очево мјесто, као војвода. Цар Максимилијан који се борио против хришћана нарочито је тражио да Димитрије гони и убија хришћане у Солуну. Свети Димитрије није послушао цара Максимилијана него је јавно исповиједао и проповиједао Господа Исуса Христа. Када цар сазна за то веома се наљути на Димитрија. Цар Максимилијан нарочито дође у Солун, да ствар испита. Позва цар Димитрија и испитиваше га о вјери. Свети Димитрије јавно призна пред царем и народом да је хришћанин, и још се успротиви царевом идолопоклонству. Цар утамничи светог Димитрија. А он знајући шта га чека предаде сав свој иметак свом вјерном слуги Лупу, да га раздијели најсиромашнијима. У тамници му се јави анђео божији и рече му: „мир теби, страдалниче Христов, храбри се и кријепи се!” Послије неколико времена по заповиједи царевеј војници дођоше у тамницу да убију светог Димитрија. Војници нађоше светитеља Божјег како се моли и ту га избодоше копљем. Тијело његово узеше побожни хришћани и тајно сахранише. Тијело страдаоца Христова Димитрија постаде мироточиво, и многи се болесници излијечише. Ускоро над гробом ђе почиваху мошти светог Димитрија би подигнута мања црква. Великаш Леонтије који бијаше болестан неизљечиво приступи моштима светог Димитрија молећи се, и би потпуно излечен. Из захвалности Леонтије сазида много већу цркву на мјесту старе. Свети Димитрије је заштитник града Солуна и много пута се јављао вјернима и пуно пута спасио Солун. Чудима његовим нема броја.

Преосвећени владика никшићки Борис је посјетио Амбасаду Црне Горе у Италији у Риму

Приликом разговора са Њ.Е. Амбасадорком Проф. др Сањом Влаховић изразио је задовољство и захвалност што је имао прилику да се састане са представницима Националног истраживачког савјета Италије - Цонсиглио Национале делле Ричерче (ЦНР). Ови научници из Италије раде заједно са археолозима из Црне

Горе на пројекту: Арцхаеологицал сурвеу ин тхе Доцлеа валлеу. Том приликом Владика Борис пожелио је представницима Националног истраживачког савјета Италије успјешност у реализацији пројекта. Владика Борис је позвао уважене научнике, да следећи пут кад дођу у Црну Гору посјете Епископију ЦПЦ у Никшићу.

Служена света Архијерејска литургија у цркви Свете Тројице у Априлији

Преосвећени епископ никшићки Борис, који борави у Италији, посјетио је мисионарску парохију ЦПЦ и цркву свете Тројице у Априлији близу Рима. У неђељу 21. по Духовима 10. новембра служио је свету Архијерејску литургију са свјештенством ове парохије, саслуживало је пет свјештеника и два ђаконa, молитвено је учествовало много вјерника који су дошли из цијеле регије Лација.

Владика Борис је у својој проповиједи истакао, да наша потреба за духовном храном: молитвом, покајањем и причешћем је пут ка Вјечном Царству које морамо заслужити овдје на земљи. Поздравио је свјештенство и захвалио се за све што раде на добробит наше Свете цркве и пренио поздраве и благослов Његовог Блаженства Митрополита Михаила.

Послије свете литургије настављен је разговор о пројектима, који ће се реализовати у будућности везано за ову парохију, чије свјештенство веома успјешно задовољава духовне потребе великог броја православних вјерника у овом дијелу Италије.

СВЕТИ КОЗМА И ДАМЈАН

Свети Козма и Дамјан чудотворци и бесребреници били су рођена браћа из трећег вијека. Мајка им је била хришћанка, а отац незнабожац. Пошто им умрије отац, мајка њихова Теодотија, сав

свој труд вријеме и иметак уложи у хришћански одгој својих синова Козме и Дамјана, а они заиста постадоше за примјер, васпитани у хришћанској истини бијаху постали добри лекари који не узимаху награду за лијечење. Све што су чињели и помагали људима чињели су у славу Божију. Светитељи свети Козма и Дамјан сахрањени су у мјесту Фереману један поред другог. Сматрају се заштитницима лекарске професије.

Посјета при Светој Столици и сувереном Витешком Малтешком Реду

Епископ никшићки Борис је посјетио Амбасаду Црне Горе при Светој Столици и Сувереном Витешком Малтешком реду, која се сада налази у новом простору непосредно поред Базилике Светог Петра у Ватикану. Приликом разговора Њ. Е. амбасадор Црне Горе Миодраг Влаховић упутио је честитке због избора у чин епископа и пожелио пуно среће у будућем раду на овој одговорној дужности. Епископ Борис информисао је амбасадора о разлозима посјете Италији, као и добром раду парохије ЦПЦ у Италији што свакако даје подстицај даљем развоју билатералних односа и продубљивању укупних међусобних веза Црне Горе и Италије.

ПРЕНОС МОШТИЈУ СВЕТОГ ГЕОРГИЈА-ЂОРЂИЦА

ЦПЦ је прославила пренос моштију светог Георгија (Ђорђија) из Никомидије (Измир) у град Лиду Палестинску, где је страдао мученичком смрћу за Христа у вријеме владавине цара Диоклецијана. Пред своју смрт замоли свети Георгије свог слугу да му тијело по

смрти пренесе у Палестину где је имао велико имање које је раздијелио сиромасима. Слуга послуша и учини како му је тражио свети великомученик Георгије. У вријеме владавине цара Константина побожни хришћани сазидаше у Лиди Палестинској храм св. Георгија. Приликом освећења тога храма пренешене су мошти светог Георгија и ту сахрањене. Многа чуда догодила су се код чудотворних моштију Светог Великомученика Георгија.

ПОМЕН ВЛАДИЦИ АНТОНИЈУ

Његово Блаженство Архиепископ Цетињски и Митрополит Црногорски Михаило и Епископ никшићки Борис са свјештенством црногорске православне цркве у цркви светог Ивана Црнојевића Праведнога на Цетињу служили су Свету заупокојену литургију и одржали парастос на Новом гробљу на Цетињу Блаженопочившем Митрополиту Црногорском Антонију (Абрамовићу).

Митрополит Антоније први је владика Црногорске православне цркве, изабран на Општецрногорском народном збору на Цетињу на Лучиндан, 31. октобра 1993. године.

Митрополит Антоније, који је у служби божјој провео 60 година, остао је упамћен као човјек благи, примјер јеванђеоског живота, јака екуменска и врло популарна личност. Говорио је: „Вјера не смије бити извор мржње”. Монашко име Антоније добио је у Високим Дечанима, где је био рукоположен за игумана и службовао до 1955, а након тога у Пећкој патријаршији, манастирима у Раковици, Савини и Моштаници. Ступио је 1962. у клир Руске православне цркве у Канади и три деценије касније именован за викарног епископа за Канаду. Упокојио се 18. новембра 1996. године. Сахрањен је на Новом гробљу на Цетињу.

**ГОВОР БОРИСЛАВА ЦИМЕШЕ НА ПОМЕНУ БЛАЖЕНОПОЧИВ-
ШЕМ МИТРОПОЛИТУ АНТОНИЈУ ДУХОВНОМ ПОГЛАВАРУ
СВЕТЕ АУТОКЕФАЛНЕ ЦРНОГОРСKE ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ,
ОДРЖАН У НЕЋЕЉУ 17.11.2019.Г. У ХРАМУ СВЕТОГ ПРАВЕДНОГ
ИВАНА ЦРНОЈЕВИЋА, ГОСПОДАРА ЦРНОГОРСКОГ НА ЦЕТИЊУ**

Ваше Високопреосвештенство господине митрополите Михаило,

Ваше Преосвештенство господине епископе Борисе,

Поштована господо свјештеници Свете Аутокефалне Црногорске православне цркве,

Поштована господо вјерници Свете Аутокефалне Црногорске православне цркве,

Сабрали смо се данас да ево по 23 пут одамо част и почаст блаженопочившем Владици Антонију, чувајући успомену на његов животни пут и племениту мисију у служби Богу, светој Црногорској православној цркви, држави Црној Гори и црногорском народу. Од Владичиног упокојења у Господу, Црногорска православна црква достојно и достојанствено чува од заборава заслуге, врлине и дјело овог својег великодостојанственика који се и Божјим провиђењем и својим ријечима и дјелом достојних поштовања уписао у Каталог црногорскијех владика. Дана 16(3) 7.1919.г. рођен је као четврто по реду, мушко дијете, у браку оца Вида Абрамовића и мајке Милице (Андрић) рођене у Доброти код Котору. Крштен је 3.8.(21.7.) 1919 и добио име Илија. Уписан је у књигу рођених и крштених православне цркве Св.Ђорђија у Ораховцу код Котора, књигу VII, стр.46, текући број 4. Основну школу завршио је 1931.г., грађанску школу у Котору 1935.г. Служио у манастиру Прасквица 1935-37 и Високим Дечанима 1937-1941. Рукоположен у јеромонаха 21.11.1941 у Призрену у цркви Св. Ђорђа и добио име Јово. Пострижен у чин Мале схиме 7/20.4.1943 у Лаври Високих Дечана и добио монашко име Антоније. Завршио је Богословију у Призрену 1951.г. Игуман је постао 1950.године. Настојатељ манастира Свете Пећке патријаршије је до јануара 1958.г, а од тада до 1959.г. манастира Раковица, а затим манастира Савина до 1961.године па манастира Моштаница. Од 12.7.1962.г. је по добијању коначног отпуста свјештеник Монреалско-канадске епархије. Чин митроносног архимандрита добија 23.4.1967.г. Након три деценије проведена у Руској православној цркви у Канади преподобни Антоније је именован

26.7.1993.г. за викарног владика за Канаду. На позив Одбора за обнову ЦПЦ долази убрзо у Црну Гору да би 31.10.1993.г. на Лучиндан-црногорски Петровдан био изабран на традиционалан начин на Општецрногорском народном збору на Цетињу, пред више од 10.000 Црногораца, за црногорског владика-Архиепископа Цетињског и Митрополита Црногорског. Од тада почиње редовни литургијски живот ЦПЦ. Одмах по ступању на дужност владике ЦПЦ повео је акцију на реафирмацији ЦПЦ и остварењу њених погажених права. Одликовао се мудрошћу, стрпљењем, јеванђелским животом, преданошћу и потпуном посвећеношћу добру црногорског народа, државе и цркве. Упокојио се у Господу 18.11.1996.г. и сахрањен на Новом гробљу на Цетињу. Књигу о њему под називом "Антоније I архиепископ Цетињски и Митрополит Црногорски 1919-1996" објавили су у издању ЦПЦ Војислав Рашовић и Бранко Ђ.Никач 2000.г. а спомен плочу у његову част на Владичанском Дому на Цетињу подигао је добротвор и донатор овог здања Бранислав Бања Калуђеровић.

Основне тековине Владике Антонија биле су:

Дјеловање на отварању и процесуацији Црногорског православног црквеног питања;

Истрајавање у правцу потпуне обнове аутокефалности Црногорске православне цркве;

Интернационализација Црногорског православног црквеног питања;

Изношење проблема ЦПЦ пред домаћу и међународну јавност и њихово што пуније информисање посредством свих форми медијске сцене.

Својом мисијом се часно и честито уписао у историју Свете Аутокефалне Црногорске православне цркве. Све његове племените намјере прекинуло је ускоро, само након три године управљања Црногорском православном црквом у својству њезина духовног поглавара, упокојење у Господу у 78 години живота посвећеног добру и напретку своје цркве, државе и народа.

Нека му је слава и хвала! Нека му душа у рају почива!

ПРОСЛАВА СВЕТОГ АРХИСТРАТИГА МИХАИЛА-АРАНЂЕЛОВДАН

Наша света Црногорска православна црква и вјерни народ прославила је Сабор светог Арханђела Михаила - Аранђеловдан. Овај празник се обиљежава 21. новембра по новом календару и уписан је црвеним словима у црквеном календару. Свети Арханђел Михаило је вазда био

симбол борбе против сваког зла, а представља силу Божију која прима душе преминулих мјерећи им добра и зла дјела па се често приказује на иконама са кантаром у руци, а мач у другој руци симболизује побједу над злом које симболизује оковани зли дух под ногама светог Арханђела. Анђеле Божије од давнина људи празнују. Неки који су пали у јерес у анђелима су гледали богове; други који их не сматраху боговима називали су их створитељима цијелог видљивог свијета. Помјесни сабор Лаодикајски својим 35. правилном одбацио је поклоњење анђелима као боговима и установи како правилно поштовати анђеле. Овај празник светог Арханђела Михаила и других сила небеских успостављен је за вријеме Александријског Патријрха Александра и Папе римског Силвестра. Овај празник Сила небеских прославља се у новембру, јер је то 9 мјесец послјије марта, а у марту се сматра да је било стварање свијета. Св. Дионисије Ареопагит, ученик апостола Павла, описао је ових 9 чинова у књизи „О небеској Јерархији”. Ти чинови су сљедећи: шестокрили Серафими, многоочити Херувими и богоносни Престоли, Господства, Силе и Власти, Начала, Арханђели и Анђели. Војвода цијеле војске анђелске јесте архистратиг Михаил. Када је сатана, Луцифер, отпао од Бога, и повукао собом у пропаст један дио анђела, тада је Михаил устао и узвикнуо пред неотпалим анђелима: “Пазимо, стојмо добро стојмо са страхом!” Међу анђелима влада савршено једномислије, једнодушност и љубав, а уз то још и потпуна послушност нижих чинова

вишим чиновима, и свих укупно светој вољи Божијој. Сваки народ има свога анђела хранитеља, а осим тога и сваки хришћанин има свога анђела хранитеља. Нека би нас Бог помиловао и спасао молитвама светог архистратига Михаила и свих небеских сила безтјелесних. Амин.

ВАВЕДЕЊЕ Пресвете Богородице

Увођење у Јерусалимски храм Пресвете Богородице - Ваведње, један од пет највећих празника посвећених Богородици.

Када је Пресвета Дјева Марија напунила три године одведоше је из Назарета у Јерусалим њени родитељи свети Јоаким и Ана, да је предају Богу на службу како су раније обећали. Од Назарета до Јерусалима има три дана хода. Но како су ишли на богоугодно дјело тај пут им не бијаше напоран. Скупише се и бројни њихови сродници да учествују у овој светковини, у којој су невидљиво учествовали и анђели Божији. Испред свих су ишле дјевице са запаљеним свијећама, за њима је ишла Пресвета Дјева, између својих родитеља. Дјева Марија је била обучена и украшена у одјећу како доликује царевој ћерци и Божијој невјести. За њима је ишло пуно сродника и пријатеља, и сви су носили запаљене свијеће. Пред храмом у Јерусалиму било је 15 степеница. Када родитељи подигоше Дјеву Марију на прву степеницу, она сама потрча до врха степеништа, ђе је сrete првосвјештеник Захарија, отац светог Јована Претече - Крститеља, и узевши је за руку уведе је у храм и у Светињу над Светињама, у коју нико никада није улазио осим архијереја, и то само једном

годишње. Тада родитељи Дјевини свети Јоаким и Ана принесоше жртву Богу, према закону, примише благослов од свјештеника, и вратише се дому своме, а Пресвета Дјева Марија оста при храму. Остаде она при храму девет година. Све док су јој родитељи били живи посјеђивали су је често. Но када се упокојише њени родитељи и Пресвета Дјева оста сироче, никако не хтједе до краја свог живота да напусти храм нити ступати у брак. Како то бијаше супротно обичајима и закону у Израилу, она кад напуни дванаест година би предата светом Јосифу, који јој је био сродник и одоше у Назарет, да живи под видом обручнице у дјевствености, и тако да испуни своју жељу и да се испоштује закон. У то доба није било у Израилу ђевојке која је била завјештана да живи дјевственим животом цио свој вијек. Пресвета Дјева Марија бијаше прва доживотно завјештана ђевојка, послјије Ње у Цркви Христовој слиједе многи који су прихватили дјевственост Бога ради.

СВЕТИ АНДРЕЈ ПРВОЗВАНИ-АНДРИЈЕВДАН

Свети апостол Андреј Првозвани – АНДРИЈЕВДАН. Син Јонин и брат Петров, родом из Витсаиде, и рибар по занимању. Најприје је био ученик св. Јована Крститеља, но када св. Јован указа прстом на Господа говорећи: гле, јагње Божје! (Јов. 1, 36), тада св. Андреја остави свога првога учитеља и пође за Исусом. По том Андреја приведе свога брата Петра ка Господу. По силаску Св. Духа паде у дио првом апостолу Христовом, св. Андреју, да проповиједа Јеванђеље у Византији и Тракији, по том у земљама Дунавским, па у Русији и око Црног Мора, и најзад у Епиру, Грчкој и Пелопонезу, ђе и страда. У Византији постави првога епископа у лицу св. Стахија; у Кијеву пободо крст на висини и прорече сјајну хришћанску будућност; по Тракији, Епиру, Грчкој и Пелопонезу преведе мноштво народа у

вјеру, и постави им епископе и свјештенике. У граду Патрасу учини многа чудеса именом Христовим и задоби многе за Господа, међу којима бијаху брат и жена царског намјесника Егеата. Егеат разјарен због тога стави Андреју светог на муке, а потом распе на крсту. Докле год бијеше жив на крсту апостол Христов говораше корисне поуке хришћанима, који се бијаху сабрали око крста његова. Шћеде га народ скинути с крста, но он се опре томе. Најзад се апостол поче молити Богу, и при том нека необична свјетлост обасја га цијелог. То свјетлосно обасјање трајаше пола сата, и када оно ишчезе апостол предаде своју свету душу Богу. Тако сконча свој земаљски вијек првозвани апостол, који први од 12 великих апостола позна Господа и пође за ЊИМ. Пострада св. Андреј за свога Господа 62. год. Мошти његове бијаху пренијете у Цариград. Касније глава му је пренијета у Рим, а једна рука у Москву.

ЉУДСКО ГНИЈЕЗДО

(На 185. годишњицу проглашења Петра I
Петровића Његоша за Свеца)
Пише: др Чедомир Богвић

„Ноћу по три поклисара из Манастира оду/неко у Брдима оста без главе ако он не поручи/ножеви братски нек се пољубе, у пециво нек се забоду./На Француској лађи би примљен у звона/каза да је кадар зборити слободно/и нагалском језику маршала Мармона.“ (Ј.Брковић)

Грандиозна-миленијумска личност црногорске историје Петар I Петровић Његош (1748-1830) – Св. Петар Цетињски-Црногорски, који се представио на данашњи дан прије 189 година (1830- 18/31.10.), сублимира свеукупно духовно, културно, национално, морално, опште – људско ад хуманун биће универзалних вриједности, што је праисконску благодет људскога рода открио у истинској тачки ослонца – ратио есенди човјекова цорпус моралис-а: слободи, једнакости и правди, као црногорској природној системи и самој бити људскога достојанства, због чега се Црна Гора могла класичаском земљом слободе назвати.

Духовни и свјетовни поглавар, владика и владар црногорски, државник, управитељ и начелник црногорскога општества, војени њени заповједник, дипломата, законописац,

мироотворац и помириатељ, полиглот, аутор „Кратке историје Црне Горе“, етичар, слободар и пјесник, творац монументалних споменика црногорске државно-правне историје: Стега (1796) и Законик Обшчи црногорски и брчки (1798), у народу познат као Законик Петра I, писац Посланица-тог јединственог феномена епистолярне књижевности у којима бруси моралну аксиологију Црногораца, јер „Лако је живјети за живота, тешко је живјети послје смрти“, ради чега ово дјело треба бити уписано у регистар нематеријалног блага црногорске културне баштине.

Побјеник над Отоманском силом на Мартинићима и Крусима (1796), Морачи (1820), и над елитним јединицама Наполеоновог војсковође маршала Мармона (1806), сједињујући Брдска племена као државе – Бјелопавлићи, Пипери, Морача и Ровца са Црном Гором и уједињујући Црну Гору са Боком Которском (1813.).

За доба Петра I Црна Гора, са рухом владицата, живи у форми принципата и слободне Републике, па она није теократска држава, јер њоме не управља црква већ слободно изабрани централни (Опште црногорски збор и Главарски збор) и Племенски (Племенске скупштине) органи, народни главари и обичајни судови. У заштити свога Владике, поводом спољно-политичких интрига Руског двора, Главарски збор отписује Рускоме цару да црногорски народ самостално и слободно бира свога Владика и да власт руског Синода „не излази изван граница Руске државе“.

Петар I је творац философско-етичке доктрине црногорске обичајно-правне установе - Утоке, као химне људској слободи, настале на темељима Законика Ивана Црнојевића (1482): „...Нека су свакоме ишућем слободе наша врата отворена а не да у вериге ропства пада одакле је добјега да слободу нађе“, а Црна Гора „сучим се дичила до слободом и до уточиштем“ (Његош).

Св. Петар Цетињски је пријед рационалиста западне философије изградио етичку доктрину отпора злу, као модус вивенди опстанка народа и цивилизација, у форми колективне самосвијести: „Ко се злу не супроставља помаже му да оно побиједи“, а тада више нијесмо људи. Карл Јасперс и А. Ајнштајн, много касније су непротивљење злу философски квалификовали као саучешништво.

Доба Петра I је вријеме изграђеног система вриједности са конфудацијом морал-

них и правних норми у самоникли и јединствени систем друштвене регулације непоновљив у људској историји, познат као „правна самородица“ у коме свака једника носи моралну мисао као субјект моралног закона изражавајући дух свога субјективитета преко максима: „1. Не иштем друго до кору љеба – да нијесам гладан, књигу – да нијесам слијеп и слободу – да смијем зборит, 2. Више давати мање узимати, умјесто силе разлог изабрати, никад испред људи него у ред људи стати, за образ и ријеч главу дати“. Вријеме кад „Кулук“ смјеста на мјесто иђаше, трговац мирно трговаше, чобан своје стадо мирно пасијаше, свако зло од страха трептијаше и благословена тишина на све стране пребиваше.

Уставним актом, у материјалном смислу (Законик Петра I), 33 утврђена је заклетва вјерности црногорскоме отечеству: „Дужност сваког сина отечества веже и понуђа да он буде вјеран својем отечеству и да сви дужносници на службу определијени и постављени имаду учинити заклетву од вјерности како се то чини међу свим народима великим и малим“, да би њена ексцепција била извршена у савременом црногорском правном систему након више од два и по вијека и преточена и деградирана у социјалном, правном и моралном смислу у установу „лојалности“ – етичком кодексу администрације, као невољној инхеренцији требања, морања и трпљења, што подрива саме основе црногорског суверенитета.

Још за живота од народа назван светим, Његош је свога стрица Петра I прогласио за свеца, путем свечане декларације – *Објављеније и поздрав народу Црногорскоме и Брдскоме* (18/30.10.1834.) чиме је симболично исказана самосталност и независност Црне Горе и аутокефалност Црногорске цркве.

На последњу уру окупљеним главарима, Петар I је поручио: „Знајте да сте Црногорци и да сте једини вољни и слободни народ на свијету. Збогом слободне горе и неувила ви слава док траје свијета и вијека“.

Нека живот и дјело Петра I Петровића Његоша – Св. Петра Цетињског буде непресушна инспирација Црној Гори да „сагради људско гнијездо на дрвету будућности“ (Ниче), а нашој Фондацији свети завјет на племенитом путу својих очева – оснивача. Да је вјечна Црна Гора!

Бесједа на свечаној Лучинданској скупиштини Фондације Свети Петар Цетињски, Цетиње 31.10.2019. г. у поводу 20-годишњице оснивања

ДОГАЂАЈИ ИЗ АКТУЕЛНЕ ЦРНОГОРСКЕ СТВАРНОСТИ

Пише: Мишко Вуковић

Ово је вријеме врло комплексних, скоро без изузетка и врло компликованих, односа свуда, у читавом свијету. Не само да се настављају ратни конфликти који трају већ годинама на различитим странама свијета, већ се компликују и односи у остатку међународне заједнице који је, неки кажу бар за сада, растерећен од оваквих „међународних сучељавања“. Управо се одржава Генерална скупштина ОУН и дешавања на њој најбољи су примјер процеса који озбиљно забрињавају, а ради се управо о квалитету у међународним односима. На засиједању Генералне скупштине нема неких важних, а битних свјетских играча. Нема председника Русије, нема председника Кине, нема председника Сјеверне Кореје нити премијера Израела, нема премијера Канаде, а и многих других. То значи много. То је упозорење за све да ствари нијесу онакве какве би требале да буду или какве би морале чак да буду. Они који на међународну стварност гледају са већом дозом песимизма кажу да је свијет у перманентним ратним сукобима са пуцањем ту и тамо. Кажу да се води очигледно трећи свјетски рат само што није проглашен. На све стране огромне људске жртве и страдања, огромни проблеми друге врсте са катастрофалним последицама. Овога пута свијет се коначно под окриљем свјетске организације окупио да разговара можда о главној пошасту која пријети чак и опстанку човјечанства. Окупио се да разговара о екстремно присутним климатским промјенама које пријете да униште планету да униште човјеков животни простор.

Окупили су се људи у Њујорку да разговарају „о помјерању полова“. О енормном отопљавању, о огромним и забрињавајућим, а самим тим и екстремно пријетећим промјенама у температури, о нестанку и то трајном многих животних врста, о, што је најгоре, намјерном уништавању животног простора за све неконтролисаним развојем индустрије, прије свега, нових технологија које узимају свој данак, огроман и непоправљив, непоновљив, у сужавању животног простора и броја биљног и животињског рода у забрињавајућим количинама. Али све је то уоквирено видљивом глобалном кризом у међународним односима, видљивим неспоразумима међу државама, сукобима који пријете да ескалирају и поприме драматичније размјере.

Зато и нема неких док су присутни у исказивање забринутости једнодушно упозорили да је крајњи тренутак да се озбиљно, неодложно, крајње одговорно почне, али дефинитивно искрено до краја, радити на спашавању планете, а тиме и цивилизације.

У сусрет овом свјетском скупу на многим претходним, а блиским међународним састајањима али и прије свега кроз појединачне изјаве и поступања и понашања појединих држава и њихових лидера што је најгоре оних најмоћнијих, због којих се чак и када се накашљу тресе читав свијет нијесу најављиване већ су драматично се показале намјера и напори управо и прије свега тих важних и доминантних да креирају нове међународне односе другачије од досадашњег. Председник Америке као предводник новог таласа антиглобализма нескривено је инсталирао на националном, а истовремено и на међународном плану сасвим нове односе и логику међународне сарадње инсистирајући да га у томе сви други морају пратити. Заљуљао је систем, до тада доминантан мулатилатерализма и ослобођен било какве обавезе личне и одговорности земље на чијем је челу према глобалним међународним односима, јавно инсистирао и упорно гурао и гура систем новог национализма националног затварања у оквиру властите државе уз инсистирање да се у политици и односима са другим и према другима форсира политика што би стари у Црној Гори рекли „љубав за љубав сир за паре“. Његовим доласком прије скоро четири године на чело Америке али и прије тога, само је он „појачао вјетар у једра“ тог новог таласа „баук популизма и новог национализма и националне ксенофобије почео је да кружи Европом и свијетом“. Поремећен је видљиво систем вриједности у међународним односима. Умјесто међусобног разумијевања кренула је отворена политика уцјењивања, пријетњи које често нијесу остајале само на вербалном дискурсу већ су прерастале у упозоравајућа и конкретна дешавања и најаве још драматичних понашања њених носилаца. Нико није поштеђен од тих новотарија на планети земљи. Па ни најмањи, они који на жалост не могу разумном политиком коју воде упозорити велике, моћне, себичне и искључиве.

Црна Гора је држава која је традиционално била, а и данас је промотор потребе без алтернативе добрих коректних међусобних односа свих држава свијета. Црна Гора је била и остала држава која је инсистирала на толеранцији, разумијевању, на међусобном испомагању на заједничком напору да свијет буде уређен на начин да одговори потребама појединца, индивидуе, колектива као скупа разумних и добрих. На сједници Генералне скупштине Уједињених нација таква улога Црне Горе је препозната и верификована од свих, а генерални секретар Уједињених нација је управо у сусрету са првим човјеком Црне Горе јавно похвалио позицију и напоре ове мале велике државе ставом да је Црна Гора гарант здравог разума прије свега у региону у коме се налази али и шире, наглашавајући важност креирања и тог али и окружења свуда на начин да се ствари позитивно крећу. Честитајући Црној Гори на њеном доприносу спасавању и очувању и свјетског мира изразио је очекивања да ће то бити награђено и тиме што ће нови састав Европске комисије показати већи ентузијазам за проширење и на Западни Балкан.

Управо, а истовремено у Европи се довршава процес конституисања нових институција Европске Уније. Наредних мјесец, два биће познати састави и Европске комисије и њених „министарстава“. Тако би уз нови састав Европског парламента и Европског савјета почео нови мандат ове можда најважније регионалне међународне организације за коју је Црна Гора животно заинтересована. Но, ни ту ствари не иду баш најбоље бар не онако како су многи очекивали. Нова предсједница Европске комисије треба врло брзо да предложи екипу својих сарадника прије свега будућих комесара из држава чланица Европске Уније. Али не иде лако. Тек што се у медијима објави на основу информација „из поузданих извора“, из „самог срца Европске Уније“ о вјероватном саставу нове извршне екипе ове регионалне организације, а већ сјутра дан долазе деманти у виду откривања разних елиминишућих фактора за поједине „до тада сигурне“ кандидате за нове европске комесаре. Одавно заљуљани брод Европске Уније никако да изађе из немирних вода. И даље је више као љуска на отвореном мору него као брод ледоломац који гарантује и

власницима и свима осталима заинтересованима да ће европски путеви бити слободни, отворени за комуникацију свих добронамјерних и компетентних посебно довољно квалификованих.

А на засиједању Генералне скупштине Уједињених Нација предсједник Црне Горе је говорио о скоро свим темама које оптерећују савремени свијет. Својим наступом је потврдио ријечи поменутог генералног секретара изречених у сусрету са управо црногорским предсједником да је Црна Гора чланица ОУН са којом нема проблема. Односи Црне Горе са овом глобалном међународном организацијом су по његовој оцјени одлични, а сарадња у свим областима више него примјерна. Рекао је да он и организација на чијем је челу посебно цијене иницијативе у односу на мирно рјешавање великих проблема који постоје у региону у коме је Црне Горе глас здравог разума наглашавајући да је достизање пуне стабилности региона обавеза. По његовом мишљењу најважније је креирање окружења у којем ће се ствари позитивно кретати указујући на разлоге зашто то и до сада није урађено. Апострофирао је и даље постојање неријешених отворених питања чему доприноси и претходно поменути, а не више извјестан него видљив застој Брисела у стабилизацији односа у Европској Унији па самим тим и гурања у фус ноту европске политике енормно важног питања даљег проширења ове организације. Исказао је очекивања да ће будући органи прије свега Европска комисија показати већи ентузијазам за проширење на Западни Балкан.

Црна Гора је захвална првим људима ове најважније свјетске организације исказујући кроз јавне ставове људи који су је представљали на поменутом засиједању прије свега кроз наступ предсједника државе властиту спремност и посвећеност Црне Горе свим вриједностима ове организације и политици мултилатерализма. Црна Гора неодустаје од става да је добра сарадња и да су добри односи међу земљама манифестовани и кроз коректан наступ на сесијама у оквиру различитих међународних организација концепт без ваљане алтернативе за свијет уопште. Посебно указујући да искључиви национални патриотизми никако не могу бити оправдана замјена за добре односе међу свима, промишљеном и садржајном глобализму једном ријечју речено. Када је већ ријеч о овогодишњем

засиједању Генералне скупштине Уједињених нација и црногорском наступу на пленарној сједници треба рећи да је уз позив председника Црне Горе генералном секретару ОУН да посјети Црну Гору 2021. године, на петнаесто-годишњицу чланства обновљене независне Црне Горе у овој међународној организацији, свијет је упознат и са кључним приоритетима и амбицијама ове мале велике државе са Балкана. Наставак европских интеграција и очување динамичног економског развоја уз оцјену да би подстицај са стране прије свега ОУН-а и њених организација институција убрзању интеграција региона био и те како значајан имајући у виду чврсто увјерење да се проблеми Западног Балкана који су огромни не могу ријешити ван европских и евроатлантских структура. Поновио је председник Црне Горе снажну подршку ове државе иницијативама глобалног карактера и пуној имплементацији агенде 2030 и париског климатског споразума као и реформским процесима унутар система уз исказе спремности за наставак сарадње са резидентним координаторима УН система у Црној Гори.

Оно што је најважније они у свим наступу пред свјетским лидерима присутним на овој сједници подсјетио да је Црна Гора мултиетничка демократија динамичног економског развоја. Подсјетио је да је Црна Гора чланица НАТО-а и да је држава и заједница у дугогодишњем, а у овом тренутку видљиво поодмаклом преговарачком процесу за чланство у Европској Унији. Црна Гора је добар сусјед свима у региону у коме је, одговорна је у извршавању својих обавеза, препозната и цијењена као важан фактор регионалне стабилности. Црна Гора своју будућност види само у пуној интеграцији у Европској Унији јер је више него очигледно да је уједињена Европа претпоставка стабилности и сигурности и Црне Горе појединачно и свих земаља овог континента али и претпоставка глобалне конкурентности на здравим основама. Зато изградња и јачање правно ефикасне, институционално снажне и економски одрживе државе засноване на демократским принципима, на поштовању људских права и слобода и очувању културне, етничке и конфесионалне разноликости је оно што карактерише црногорске унутрашње и вањско политичке приоритете, суштина је наступа црногор-

ског председника на пленарној сједници ОУН. Црна Гора може са пуном свијешћу да каже да је јасноћа визије одлучност и конзистентност у њеној реализацији оно чему она неизоставно тежи и по чему је препозната у читавом свијету. Црна Гора вјерује да само они који су одговорни према себи и који су кредибилан партнер у региону као што је случај са Црном Гором на подручју Западног Балкана могу бити глобално поуздан и снажан чинилац међународне заједнице. Зато ће Црна Гора наставити активно да доприноси остварвању циљева ОУН, управо, како је рекао председник државе, коментаришући и исказујући црногорски однос према свим питањима и бројним темама које ангажују ову свјетску организацију од климатских промјена, одрживог развоја, до сиромаштва и миграција и свих глобалних изазова са којима се не од јуче, на жалост, суочава међународна заједница.

И још једна чињеница пада у очи. Председник Црне Горе је током засиједања Генералне скупштине ОУН, уобичајено и очекивано имао низ билатералних сусрета са великим бројем лидера свјетских земаља, високим представницима међународних организација, али прије свега са црногорском дијаспором као перманентним и најбољим амбасадором Црне Горе и промотором њених намјера и у САД-у и у другим земљама свијета. У свим тим сусретима, у разговорима који су били разговори партнера равноправних и који се међусобно уважавају и цијене, шаљући поруке међусобног уважавања и охрабрења најмање је било ријечи о проблемима у којима је Црна Гора својом вољом или проблемима које је сама изазвала. Напротив. О томе није било потребе разговарати јер таквих дешавања нема. Али зато су други председници, председници других држава из региона, у разговорима са међународним партнерима били у прилици да моле, чак и то, за помоћ да би се ријешили дуготрајући проблеми у којима вољно или невољно учествује и држава на чијем су они челу. Председник Србије, нажалост то је већ годинама опште мјесто, највише времена је провео у консултацијама са онима којима је објашњавао позицију своје државе у невеселом регионалном конфлику гдје је са друге стране до јуче дио његове државе Косово. Али то је живот. Ц'ест ла вуе!

Свих ових дана загријавање посебно политичко и на унутрашњој сцени у Црној Гори

за очекиване политичке и друштvene процесе које доноси долазећа јесен. Црна Гора се као и многе друге државе спрема за сљедеће редовне парламентарне изборе. Биће одржани у другој половини 2020. године. Атмосфера када је о томе ријеч у држави скоро па очекивана. Љетње заузимање позиција ових дана код актера на политичкој сцени прије свега провоцира снажније политичке искоракe. Оно што се до сада десило и што је у најави говори да ће се поновити већ виђено посебно оно пред предходне изборе из 2016. године. Црна Гора функционише. Ради на себи. Очекује да ће се стабилизovati прилике у институцијама Европске Уније и да ће се наставити процес припрема за проширење ове организације новим чланицама. Црна Гора је већ годинама кандидат и то најозбиљнији, предводник је тог процеса по оцјенама свих. И ових дана са многих, скоро свих међународних адреса, прије свега из држава чланица Европске Уније али и из европских и других међународних институција стижу охрабрења Црној Гори да се не поколеба да не успори зато што се и даље тресе сама Европска Унија. Са тих адреса стижу и захтјеви надлежнима који одлучују о проширењу али и Црној Гори да су више него сигурни да ће политика проширења и у наредном мандату нових европских институција остати доминантном политиком Европске Уније и да Црна Гора може са сигурношћу рачунати да буде прва, а нова чланица ове регионалне организације и то управо 2025. године, како је од раније Црна Гора и не само она рачунала. До краја ове године Црна Гора треба да отвори и посљедње поглавље у преговорима са Европском Унијом и да све снаге усмјери на убрзање процеса затварања преговарачких поглавља да би се циљ у претходно реченом року остварио. У сваком случају Црна Гора интензивно ради на себи. Остварује зацртано. Институције функционишу. Парламент има стабилну већину и ради на комплетирању правног и политичког система државе усвајањем нових закона и других парламентарних аката. Влада води унутрашњу и спољну политику без великих проблема, а њени учинци посебно у економској сфери и даље се изражавају у процентима који су на нивоу најбољих не само у региону него и у Европи. Просјечна стопа раста и даље је око 4%. Развијају се капацитети у примарним гранама

привредног развоја. Отварају се нови ризорти на црногорској обали. Црна Гора постаје богатија за нове савремене објекте на свом сјеверу. Добија нове туристичке и спортске капацитете на својим планинама. И даље је тај развој снажно подржан страним инвестицијама које су енормно порасле од тренутка када је Црна Гора постала равноправном чланицом НАТО-а. До почетка друге половине сљедеће године биће завршен први ауто пут у Црној Гори и то његова најзахтјевнија дионица као највећа инвестиција у историји модерне Црне Горе. Црна Гора мијења лице управо објектима на овој грађевинској и не само грађевинској инвестицији. Мостови, вијадукти, на десетине тунела употпуњују митску љепоту ове јединствене државе.

И политички односи су стабилни. Ипак ништа ново ако се каже да и даље као и уназад толико година демократска Црна Гора иде утабаним политичким стазама, иде сигурним путем, иде друмом док политичка алтернатива разједињена, разбијена, конфузна посвађана тумара и даље шумом. Подсјећања ради Црна Гора је из претходних парламентарних избора прије три године изашла са легитимно изабраном парламентарном већином, новом легитимном структуром свог највећег законодавног и политичког органа и ушла у вријеме у коме су све до данас неки политички субјекти покушавали да узнемире не само политички систем Црне Горе него читаву државу, да угрозе, да зауставе њен развој. Комплетна опозиција је била ван парламента дуго али је парламент функционисао. Галама политичке алтернативе узрокована тешким поразом на слободним изборима била је несношљива, али је демократска Црна Гора издржала. Парламентарна већина је чекала да се неразумни уразуме и дочекала. Један по један опозициони политички субјект који је добио парламентарни статус парламентарне мањине се враћао у Парламент признајући чак и јавно да је бојког ове институције био њихов лош политички потез и процјена. Тако су се вратили после двије три године сви осим Демократа Црна Горе. Они и даље као политичка секта форсирају криву Дрину. У сусрет изборима наредне године поново слична понашања управо политичке алтернативе као и прије четири године. Испостављају се различити захтјеви један за другим све мање утемељени. Опозиција није учествовала дуго у

Одбору за унапређење изборног законодавства као услова за њихово наводно враћање у политички живот Црне Горе и ултимативног захтјева да ако се прихвате њихови интереси услове и своје учешће на наредним изборима. Треба поновити већ виђено. Покушавају појединачно да ућаре нешто за рачун свог јефтиног, индивидуалног, сепаратног политичког интереса. Тзв. Демократски фронт напушта поменути одбор уз уцјену да ће се вратити у исти ако му се претходно прихвати захтјев да се „коначно“ промијени Устав у оним одредбама које овај националистички у доброј мјери профашистички политички блок сврби. Припремају захтјев за измјену Устава Црне Горе, а у захтјеву ништа ново. Понављају да Црна Горе не може више да буде грађанска држава ни у формалном ни у фактичком смислу. Траже да буде држава народа, федерација народа, на начин да се „њихов“ наводно угрожени српски народ издигне на ниво уставног конституента државе. Траже да се уведе као службени језик српски језик, да се као народна застава уведе тробојка, да се... Све оно што је поражено на референдуму 2006. године, и што није прошло као њихова иницијатива прије неколико година, тачније 2011. године, у црногорском парламенту. Ништа новог. Не одустају ови јахачи апокалипсе. Никоме разумном у Црној Гори не пада на памет да мијења Устав нити мисле да је то потребно имајући у виду да су ови захтјеви овог политичког субјекта поражени и на референдуму вољом народа као главног суверена и основног судије у држави и одбачени као могуће рјешење и од међународне заједнице. Демократе Црне Горе су се вратиле у Одбор али својим повратком из одбора избациле управо тзв. Демократски фронт који у жестоком клинчу већ годинама, а посебно видљиво задњих мјесеци управо са Демократама. Испилили су се из истог шињела, најбоље се познају па не бирају средства којим нападају једни друге. Јавни дискурс је контаминиран, загађен невјероватном количином неконтролисаних опскурних ријечи и порука које шаљу једни другима. Посланички клуб кога чине независни посланици, они који су у Парламент ушли на листама политичких партија, а одмах пошто су то урадили оне који су их увели у ову високу институцију су напустили и имају проблем са свима. СДП и посланици мањих странака (ако могу бити мање од самог

СДП-а, што је тешко), у поменутом одбору изигравају адвокате посланицима Демократске Црне Горе јер ови, која инфантилна политика, која адолесцентна одлука, неће да чак ни комуницирају са посланицима ДПС-а у Одбору. Иако су свјесни коју су бизарну улогу прихватили да буду водоноше самозаљубљеним и аутистичним политичким јуношама из Демократске Црне Горе, они уредно извршавају задато. Умјесто њих тумаче њихове захтјеве. А о каквој перверзној ситуацији на опозиционој сцени ријеч, о каквој превари и замајавању јавости се ради говори и догађај од прије неколико дана у Парламенту. Члан Одбора из клуба независних посланика у сусрету са колегом из ДПС-а на ходнику Скупштине повишеним гласом је приговорио на приговоре људи из ДПС-а због невјероватне нисходљивости њега и осталих у односу на набијеђене еврпејце из Демократске Црне Горе ријечима да они то раде иако су свјесни да су чланови Одбора из Демократске Црне Горе будале. Тачно тако за њих су они будале али тим будалама они изигравају на јавној сцени водоноше.

Спремају се и нови јесењи „масовни“ протести поново у организацији Покрета одупри се. Без тога не би могло очигледно. Само што „наводно рехабилитовани“ вође тог покрета који су прољетос доживјели дебакл на отвореној сцени још не знају оће ли поново сви бити заједно, оће ли се држати онога помепезно урађеног споразумно са народом. Неки већ им одговарају да на њих не рачунају. Други, уз повик „друже одупри се само реци“ полећели су брже и од метака да пријаве своје учешће. Треба ли напоменути и овога пута да се ради о политичким маргиналцима који једино опстају и нешто ма колико значе у мутним политичким водама. Биће присутни и они који настављају да опструишу напоре Црне Горе да се адаптира на статус пуноправног члана НАТО-а.

Црна Гора је одлучила да на планини Сињајевини (или Сињавини) направи војни полигон, простор за вјежбање потребно Војсци Црне Горе због нових обавеза и нових задатака. Све је урађено промишљено, добро планирано уз поштовање свих ововремених захтјева да се сачува и планина и њен биодиверзитет. Међутим, разновразне НВО „удруге“ и слободни стријелци кренули су са перформансима и јавним отпором

тој идеји силно забринути за еколошко здравље државе и нације. А то што не знају многи од њих чак ни ће је Сињајевина, а да се не говори о томе да никада нијесу били на тој планини нити уживали у њеним ненарушеним љепотама што сада избацују у први план свог протеста и отпора, кога брига.

Све у свему биће весела политичка јесен. Оно што је мало другачије него свих претходних пута је чињеница да су очигледно многи прерано кукуријекнули па сад видају ране. Силно су рачунали да ће бити у својим накарадним политичким наступима убједљиви до мјере да ће их и међународна заједница разумјети али ништа од тога. Дебакл. Није никога да помогне. Међународна заједница напротив, у континуитету позива да се сви врате у Парламент уђу у поменути Одбор за изборно законодавство и посвећено и одговорно раде на припреми услова за следеће парламентарне изборе. И шта сад. Мука велика. Нема више тапшања по раменима. А и некада јака јуначка плећа све су слабија и политички сипљивија. Јесен ће показати куда је ко кренуо. Врло брзо ће се то десити. Не треба чекати прве сњегове.

СПЦ У ЦРНОЈ ГОРИ

Пише: Мишко Вуковић

И не и на крају. Српска православна црква у Црној Гори у великом залету. Мјесецима па и годинама уназад ноћна мора за врх ове вјерско политичке организације је најави доношења новог Закона о слободи вјероисповијести о положају вјерских организација и заједница у Црној Гори. Нервоза је порасла посебно у задње вријеме од тренутка када је Венцијанска комисија саопштила своје стручно виђење актуелне верзије нацрта овог закона. Кренули су прваци ове вјерске организације која није регистрована у Црној Гори свим средствима и на саму намјеру да се уреде односи у овој области на начин који неће заобићи њихов положај. Суочени са неминовношћу да се легитимишу и да почну функционисати на основу закона Црне Горе који обавезују све субјекте па и њих подигли су и куку и мотику и на саму намјеру да се то деси

и на државу чија је то неодложна обавеза колико ружних ријечи од првих људи посебно ове организације упућених држави Црној Гори, и њеним првим људима. Подсећања ради Црна Гора је за њих гора од усташке НДХ, горе се у Црној Гори данас осјећају Срби него што је њихов положај био под Турцима. Црна Гора је филцан држава. Црну Гору је створила Српска црква. Црна Гора је настала из једног јајца. И какве бедастоће и небулозе су стизале Црној Гори, њеним институцијама и њеним првим људима са те адресе. Не само из институција СПЦ инсталираних у Црној Гори, из њене Митрополије, него и од њених ван Црне Горе. Шта је све Патријарх српски, несрећник, говорио покушавајући како је сам признао да спасе имовину СПЦ у Црној Гори којом против закона ове државе и на преваран начин газдује. Црна Гора је одговарала само у мјери нужног. И када су схватили да је враг однио шалу и да морају склопити крила и пристати на разговор Митрополит СПЦ у Црној Гори је отишао на разговор код председника Владе Црне Горе. Отишао је да разговара о питањима која интригирају и једну и другу страну. Али је истовремено његова институција наставила да оре по држави. Ових дана је организовала прославу 800 година Српске цркве у Црној Гори и 1500 година манастира у Ластви Грбаљској. Иако су многи бар у последње вријеме разбијајући деценијски обруч и забран да истина постане опште мјесто саопштили да Српска црква не постоји не 800 година, него од 1922. године, они настављају по своме. На светковини одржаној у поменутом манастиру окупило се око три хиљаде људи и што је најважније дошао је и Патријарх српски и то право из болничке постеље. Без ироније за сваку похвалу али више од тога и за питање о каквој муци је ријеч да је то морао урадити.

Оно што је остало у очима и ушима оних који су били заинтересовани шта се то дешава на југу Црне Горе суочени са чињеницом да су организатори тих скупова, СПЦ у Црној Гори Општина Будва чији је градоначелник високи функционер тзв. Демократског фронта предати суду због напада на уставни поредак Црне Горе јер су свечаност најавили као обиљежавање јубилеја ове организације у Црној Гори и Боки Которској, чиме директно најављују удар на територијалну цјеловитост и уставни поредак

државе, јесте порука управо Патријарха српског упућена предсједнику државе Црне Горе. Није више предсједник државе Црне Горе главни који расрбљава Црну Гору, који конституише како је до јуче говорио некакву полицијску НВО Црногорску православну цркву, сада је он за њега часни Србин, добар човјек из добре породице, а крушка не пада без под крушку. Опа! Ништа друго.

Није се могло те вечери проћи магистралом од Будве до Тивта од аута већином са страним таблицама. Највише из Херцеговине, нормално из Србије али што је најважније, а изледа најпоразније за организатора само три хиљаде људи који су дошли авионима и камионима. Међутим, то није сметало да на скупу присутни једни другима се обраћају по принципу ја теби сердаре ти мени војводо. Скуп је показао да СПЦ нема проблема са медаљама, признањима, одликовањима. Толико их је подијељено те ноћи да је неко рекао да су им штампарије морале радити данима прије скупа даноноћно.

Али ту није крај. Два дана по завршетку овога скупа одржан је скуп у организацији овог парapolитичког, а наводно вјерског субјекта код манастира Соко у селу Заграђу на сјеверу Црне Горе у Пиви. На скупу кажу било око хиљду душа. Доста. Питање одакле. Одакле кад читава Пива нажалост у овом тренутку нема више од двије хиљаде сталних становника. Све је расељено. Отишло у потрази за бољим животом. Одговор једноставан. Постоје изгледа плаћени вјерници ове вјерске организације. Стални становници путујућих каравана. Једини задатак им је да буду дио сценографије народне оваквих политичко вјерских играка. На тој манифестацији поред манастира који је обновила Црногорско приморска митрополија, манастира старог шест и више вјекова, девестираног и у грађевинском и у садржајном смислу до крајности, манастира у коме је била сахрањена, да се поред осталог и то каже, снаха Херцег Шћепана ктитора манастира по коме је Шћепан поље и добило име, иначе латинка, сахрањена на необичан за та времена примјерен начин тако, што је мјесто ће је положено њено тијело дозидано на манастир тако, да није оскрнављен имиц манастира као православног, а нити се људски огријешило о рано преминулу младу жену, који је узгред речено у обнови манастира порушен али камен који је био изнад сахрањене латинке, рушитељи нису смјели да уклоне, него су га оставили уз

зид манастира, Митрополит Српске цркве у Црној Гори је одржао „пригодан говор“ у коме је говорио и о појединцима из тог пивског племена који нијесу „на правом путу“. Први кога је поменуо „родитељски искритиковао“ је и аутор ових редова. Митрополит Српски је рекао да поменути није добар пивљанин ни добар човјек, јер ништа није урадио за Пиву, а био је и данас је високи функционер. Био је потпредсједник Владе и посланик у Црногорском парламенту, а ето „ту на гробљу поред манастира сахранио је своје родитеље, оца и мајку, а на надгробном обиљежју исписао је латиницом њихова имена“. Има ли већег доказа од овога да је на погрешном путу. Поменутом остаје једино да чека да види да ли ће они који су слушали ове миропомазаније првог у српском клиру у Црној Гори јурнути на споменик његових родитеља порушити га у име српства и правовјерности. На томе се владика није зауставио. Рекао је да није добар човјек ни синовац претходно поменутог, а садашњи градоначелник Подгорице. Он није добар човјек јер је вратио спомен обиљежје Титу у главни град Црне Горе. Ето доказа циља историјске мисије ове вјерске организације у Црној Гори, а конкретно разлога којим се обиљежава 800 година једва неколико деценија реално постојеће цркве на овим просторима. У једном је владика у праву. Када је он дошао за црногорског митрополита поменути пивљанин је неколико година био потпредсједник Владе. Митрополит је кренуо снажно тих година у грађевинске радове који су резултирали девастацијом древне и традиционалне црквене црногорске архитектуре на десетинама објеката диљем Црне Горе па и на манастиру под Соколом „у крај воде Дрине“. Поменути пивљанин је као потпредсједник Владе био подпредсједник Одбора за обнову манастира на Заграђу о коме је претходно било ријечи. Тај Одбор је одржао једну једину сједницу, сусрет пред старим манастиром и састали се никада више нијесу. Митрополит је био предсједник, а поменути пивљанин потпредсједник тог одбора. Митрополит је наставио да ради оно што је наумио не питајући никога при чему је најмање важно, што није питао поменутог пивљанина, него је не да није питао државу него је радио све против државе и против истине. И догурали су и он, и држава, и пивљанин, до дана данашњег када су све маске попадале и сви показали своје трагове и своје намјере. А када

је већ о окупљеном народу ријеч још нешто. Двадесет је километара до Републике Српске. Само низ Дрину. До Фоче, односно некада Србиња. Лако је истина не авионом али колима и камионима доћи до Црне Горе. Од Шћепан поља изнад кога је на Заграђу поменути манастир и гробље гдје су сахрањени родитељи поменутог пивљанина аутора ових редова, послјије сахране дакле прије непуних 10 година, на огради је освануо крст са четири оцила. На питање дејствујућем свештенику у манастиру који је митрополит са својима обновио да се препознати више не може у њему онај стари манастир, ко је донио, одакле је долећела на ограду ова вјерска новотарија ће никада није била кроз вјекове само је слегао раменима и рекао појма немам. Ето ти га де. Тако се стварало српство. Као што данас на црногорским медијима, позвани да објасне агресију ове организације на црногорску историју и стварност, историчари за свједоке за своје тврдње да је Црна Гора српска држава, Црногорци да су Срби, да је све на овим просторима српско, на питање да понуде историјски доказ, нескривено и не трепнувши кажу тако пише у народним пјесмама, тако је записано у еповима, тако говоре легенде. И шта рећи. Давно је неко рекао о јуначко српство угашено.

Иду дани.

БОГ И ЦРНОГОРЦИ

Пише: Божидар Пророчић

Дукља, Зета, Црна Гора, Војислављевићи, Балшићи, Црнојевићи, (Петровићи светородна династија са 222 године владања и континуитета вишевјековне државотворности). ЦПЦ је увјек поред језика и државотворности била стуб државе њено нераскидиво ткиво њен стожер духовности и независности. У тој бесконачној борби која се водила столећима, света апостолска ЦПЦ је изградила свој континуитет свој дух повезујући сва страдања народа кроз ратове, болести, суше, вјечите борбе племенских владара на љутом горштакком кршу за бољу сјутрашњицу. Током вишевјековног постојања слободне и самосталне државе Црне Горе, у оквиру њених граница, постојала је и дјеловала аутокефална Црногорска православна црква, поштујући норме црквеног, канонског права и цивилног и државног права. Црногорска православна црк-

ва била је аутокефална у фактичком смислу од 1603. године, а у фактичком и формалном смислу од 1766. па све до њеног насилног укидања 1920. године. Историјска је истина да је Црна Гора 1852. године, након неколико вјекова доминације Владиката као облика владавине у коме су прерогативи државне и црквене власти били концентрисани у рукама митрополита, постала дефинитивно секуларна држава у рангу Књажевине. Не треба заборавити да је Црна Гора, у вријеме владавине Шћепана Малог (1767-1773) била свјетовна држава.

Практично ни дотад, али од тога времена посебно, нико није имао канонске јурисдикције да се мијеша у црквени живот црногорских православца, а свога духовног поглавара Црногорци су сами бирали на Општецрногорском збору - једној врсти представничке народне скупштине која се испред Цетињског манастира окупљала поводом доношења најважнијих одлука. Црногорски црквени поглавари уједно су били и политичке вође тадашње црногорске државе из династије Петровића. Митрополит Петар I. Петровић (Свети Петар Цетињски) и (Петар II Петровић Његош) као наследино достојанство црногорских владика су истицали бијеле камилавке (грчки: Καμιлавκα) које по канонима могу понијети само аутокефални православни поглавари.

Црногорци су кроз вјекове били уз своју свету апостолску православну ЦПЦ. У теолошком смислу повезаност Црногораца са постулатом ЦПЦ и своје хиљадугодишње историјске посебности и непрекидности дукљанско - зетско - црногорске традиције, државотворности и културе унутар којих се а под окриљем ЦПЦ и развијало народносно, национално, социјално, лично, људско, и душевно ослобођење Црногораца као и дубока и јака повезаност са самим Творцем-Господом. Ако се сјетимо Светог Владимира, Св. Василија Острошког, Св.Стевана Пиперског и Св.Петра Цетињског, разумјећемо сву суштину духовног бића Црногораца. Црногорци су одавно кроз своје постојање понијели Христов вијенац разапетости и страдања у одбрани ЦПЦ. Његош, на једном месту, каже да нема никаквога гријеха у томе када се човек брани „злом од зла”. Његош под „злом” одбране мисли на посезање за оружјем тј. рат, који се са хришћанског становишта не може до краја оправдати, јер је епифеномен (грч:

појављујем се после) палости. Црногорци су се непрестано борили да очувају континуитет своје државотворности, опстанка али и неизоставног очувања ЦПЦ.

Зато је Бог, ЦПЦ и Црногорци у цјелини, нешто што је само у себе духовно и идентитетско. Ми смијемо да размишљамо, или расуђујемо о тој тајни вјечног постојања Црногораца у религијско-теолошком смислу. Како се то чини, узор су нам Свети Оци. Јер како рече један савремени православни теолог: „Тајна подразумијева бесконачно богатство значења које се никада не може свести на једнострано објашњење“. Црногорска православна мисао продубила је и продубљује ову тајну. То нам указује да се она креће ка непрегледном океану тајни (Кол. 2, 2). И по ријечима православног румунског теолога оца Димитрија Станилоја, „формула којом се богочовјечанска стварност исказује јесте врата кроз која се светлост неисказане бескрајне тајне може опазити или наслутити.“

А може ли се наслутити да ћемо у XXI вијеку ми Црногорци страдалници за вјеру Христову доживјети, да наша света и апостолска ЦПЦ врати се на своје мјесто неправедно одузето насилном окупацијом српских трупа 1918 год. Да ли ћемо бити једини народ у православном свијету без своје цркве која је увјек била и остала стуб Црногорског духовног, религијског, образовног, идентитетског бића и нашег вјечног постојања.

КОЈА ЈЕ И КАКВА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА ПОТРЕБНА ЦРНОЈ ГОРИ

Прођоше двије и по деценије од обнављања аутокефалне ЦПЦ, а још се није законски ријешило питање њеног статуса и окупаторске СПЦ. Цијела збрка око тога која и каква православна црква треба да егзистира у независној и међународно признатој држави Црној Гори захтијева да се напokon ријеши овај проблем од животног значаја за нашу земљу и њену свијетлу европску будућност. А збрку управо производе и у континуитету настављају представници и бројне присталице великосрпског пројекта,

чији је основни циљ да на силу, вјештачки, помоћу „српске в(ј)ере“ прошире и ојачају српску свијест на штету државе Црне Горе и посебно црногорског православног народа. Нама, по рођењу, поријеклу и националној припадности Црногорцима доста је више приче да смо Срби. Посебно кад ту причу пуштају у јавност и покушавају да јој удахну живот загрижени елитни припадници интелектуалних, политичких, културних кругова и СПЦ комшијске земље Србије с којом смо до прије 13 година живјели у државној заједници. Они јавно и иронично минимизирају црногорску државну независност, а према црногорској нацији и Црногорској православној цркви не мијењају дискриминаторски, увјредљиви, подругливи, пежоративни, поспрдни негативни став и нетрпеливост. Свака њихова ријеч и чињење пуни су отрова, нетолеранције и непоштовања према црногорскоме бићу на овим просторима. Умислили су да имају ексклузивно право да праве прошлост, садашњост и будућност околних држава и њихових грађана према сопственој мјери и само у складу са властитим интересима. Не уважавају посебност црногорске нације, старог народа који је настао и развио се у својем пуном етничком и националном бићу као и други народи и нације на Балкану и у Европи. Црногорска ослободилачка борба током вјекова имала је државотворни карактер. У процесу вођења непрестане ослободилачке борбе стасала је и црногорска нација, на начелу: **држава – нација**. Многи европски народи одају признање црногорскоме народу за његов огромни допринос општесловенској историјској, културној и духовној ризници. Свима, осим идеолошки острашћеним унитаристима, екстремистима из Србије и Црне Горе које предводи СПЦ добро је позната чињеница да су Црногорци одавно створили национални идентитет у сопственој држави. Но унитаристи - екстремисти, по провјереном рецепту, не дозвољавају да у народ продре истина да је црногорска нација правно нормирана три године прије кодификације аустријске нације, а Аустрија је тада била једна од најмоћнијих свјетских држава. Желе да скрију истину да су Црногорци као народ и нација формирани етногенезом и признати онда кад су у складу са међународно-правним прописима и актима створени објективни услови за њихово статусно национално одређење, про-

грес и афирмацију. Према томе, Црногорци као аутохтони народ и нација постоје независно од тога да ли се то некоме свиђа или не.

Посебна прича је постојање СПЦ у Црној Гори и њене активности. Цркве коју објективни српски интелектуалци називају „Црква ни на небу ни на земљи“ јер не обавља своју мисију, него политикантски живи и ради у „неприродној симбиози са државом Србијом“, што је опет констатација дијела српске интелектуалне елите чије размишљање није отровано квазипатриотским нереалним пројектима водећих српских политичара, духовника и академика.

Осмодеценијска монополистичка позиција прибавила је СПЦ статус привилеговане цркве у Црној Гори. Такав статус пружа јој могућност за „рад на народноме просвећивању“, што је само љепши израз за политички ангажман и дјеловање, отворено испољавање националног егизма, изазивање и ширење неслоге међу народом (и народима), обрушавање на све појединце и институције којима је стало до очувања, афирмације и његовања црногорског националног идентитета, националне историје, културе и духовности. Умјесто бављења искључиво вјером, религиозношћу и преданости Богу, СПЦ је уложила огромне напоре да спријечи сазријевање свијести Црногораца и онемогући остваривање њиховог права да слободно живе и развијају своје државне, националне, културне, духовне и језичке посебности, а да притом не оспоравају и не укидају та иста права другим народима! Илузије које су бујале на националним фантазијама, једностраностима и историјским аномалијама, једнако су биле штетне за двије старе балканске државе: Црну Гору и Србију. Илузионисти су виђели смртну опасност за свој пропали великодржавнички пројекат у животу Србије без Црне Горе, одричући се њихове једине здраве будућности у заједници развијених европских држава и народа. И све то због жеље да се СПЦ прошири на цио балкански свијет, независно од држава, нација и различитих вјерских одређења.

У СПЦ вјерују да је сада право вријеме за остварење њиховог вишевијековног сна: једном за сва времена **утопити државу Црну Гору и Црногорце као народ и нацију у српски државни и национални корпус**. Зато њено антицрногорско дјеловање тражи одлучно и промишљено

реаговање прије свега оних политичких снага и личности које су изнијеле терет референдума и којима је припала историјска улога за вртање црногорског државног суверенитета. Од њиховог става и њихове мудрости зависи будућност црногорске државе и црногорског народа. Пошто су добили повјерење својега народа да их воде у европску будућност, морају показати своју одлучност и снагу државе. Независну Црну Гору треба заштити од великог броја страних држављана у српским мантијама који су више од три деценије активно укључени у пројекат обнове Душанова царства и рушења државе у којој нелегално бораве. Због те субјективно-идеалистичке идеје и митоманске жеље да се она по сваку цијену оствари, хајкачи у мантијама, у складу са историјским навикама цркве којој припадају, користе сваку прилику и сва расположива средства да испоље свој анимозитет према црногорској националној бићу, црногорској држави и њеном народу. Посебно се на удару налази аутокефална ЦПЦ, која је већ 26 година изложена грубим насртајима оних снага које настоје по сваку цијену да у Црну Гору уграде „српски национални карактер“, односно српски идентитет. Очигледно, Црногорска православна црква је непремостива препрека за остварење њихове намјере. Зато СПЦ не жели никакве промјене које би спријечиле њен темељни циљ: политичко дјеловање у Црној Гори а не вјерску мисију.

Безбројни су примјери неједнаког третирања Српске и Црногорске православне цркве у пракси и теорији. Вјерници ЦПЦ зато што су Црногорци по националном одређењу под истим условима не смију имати ниједно право које је обезбијеђено вјерницима СПЦ. Наводим примјере из Речника религијских појмова аутора Ивана Цвитковића (издавач ИК Прометеј, Нови Сад, 2009. године).

На страни 399. наглашено велики простор посвећен је Српској православној цркви. За њу аутор наводи да се формирала, „као и остале православне цркве, у националним границама“. То се правда двадесетосмим и седамдесетим каноним Васељенског сабора који је одржан у Халкидону 451. године. Овим канонима је одређено да организацијско подручје цркве слиједи политичку подјелу земаља, то јест, „да се црквене границе морају подударати с државним границама и областима“. Од 1219. до 1346. године наводно

егзистира као Српска архиепископија, а онда је цар Душан уздиже на ранг независне патријаршије. За вријеме турске владавине нарушена је њена самосталност. „Тек након сиварања националних држава на Балкану формиране су аутокефалне православне цркве.“ Српска православна црква 1830. године добија аутономију, а аутокефалност тек 1879. године.“

Дакле, аутор не спори постојање аутокефалне православне цркве у државним границама Црне Горе (али се избјегава назив Црногорска православна црква). За њу каже да се са Карловачком митрополијом и православном црквом у Србији ујединила 1920. године у Српску патријаршију (овђе се присвојним придјевом наглашава чија је патријаршија јер се не каже Патријаршија у Србији) са седиштем у Београду. Новоформираној цркви Васељенска патријаршија је признала аутокефалност 1922. године. Питам се, зашто ако је њено признање било у ранијем периоду? Очигледно је да се ради о новоформираној Цркви.

За Црногорску православну цркву аутор наводи да је „канонски непризната црква у Црној Гори. Отцепила се од Српске православне цркве 1993. године и прогласила своју самосталност.“

Јасна је намјера да се стицање црногорске државне независности и повратак аутокефалности Црногорске православне цркве желе приказати као самовољни једнострани чинови који изазивају раздор и подјеле међу истим (српским) народом, односно раскол међу вјерницима Српске православне цркве. Међутим, ствари стоје друкчије. Поново се позивам на Ивана Цвитковића, аутора већ цитираног Рјечника религијских појмова. На страни 43. он наводи да је аутокефалност потпуна самосталност неке православне цркве у односу на друге. То не значи мијењање догме, етичкога учења и канона, већ стицање територијалне јурисдикције. А најважније у свему томе је констатација да је „Борба за признање аутокефалности Цркве била честио повезана с борбом за националну независност и државност народа“.

Ето довољно разлога зашто се Србија и СПЦ бескомпромисно и ултимативно боре против постојања ЦПЦ. Праве се да не знају да су испуњени сви услови за њено снажење и ширење у оквиру граница државе Црне Горе. За њу, као и друге православне цркве морају важити халкидонски канони „да се црквене границе морају

подударати с државним границама и областима“, што са СПЦ није случај осим ако не сматрају да је међународно призната, суверена држава Црна Гора и даље „област“ у границама Србије, односно неодвојиви дио њене територије.

ЦПЦ нема никаквих претензија, ни амбиција, да не поштује цитиране каноне. То ради СПЦ која је противно двадесет осмом и седамдесетом халкидонском канону заузела црногорску државну територију и подијелила је на своје епархије.

Оно што желим истаћи је да величина не одређује саборност ни независност Цркве. ЦПЦ има своје вјернике, презвитере, и владике, митрополита, својега духовнога поглавара, има Свете Тајне, има Тијело и Крв Христову у Светој Литургији. У њој свака достојна душа може осетити присуство Светога Духа. Она има своју благодат и истину и не полаже право на државну територију и имовину суверене државе Србије и српскога народа. Црногорску православну цркву, изворну црногорску духовну институцију, са најдубљим црногорским коријенима, црногорски хришћани су достојно чували и очували кроз много вјекова и мноштво искушења.

Немојте, Црногорци, да вас заведу приче о евентуалној аутономији Црногорске православне цркве. Аутономија је нижи степен, односно привид самосталности неке православне цркве. Њенога поглавара не би бирали и устоличавали Црногорци, него „Мајка црква“. Такав статус добио би црногорским вјерницима и њиховој цркви губитак аутокефалности, без промјене стања српске духовне доминације, дискриминације и изразито непријатељског дјеловања против Црне Горе. Зато се СПЦ, чије је седиште у другој држави, грчевито бори да задржи постојеће стање.

За разлику од ње, ЦПЦ не жели да влада и никад није имала дискриминаторски однос према припадницима других вјероисповијести, цркава и вјерских заједница. Она се залаже само за стварање потребних услова за традиционално његовање веза љубави и благодати, нераскидивих веза које постоје међу вјерницима сваке Христове и других цркава, међу свјештенством и народом. Мислим да је таква позиција ЦПЦ потпуно у складу са настојањима онога дијела црногорскога народа који жели свијетлу европску будућност, а не мрачну средњовјековну балканску прошлост. Тако позиционирана Црно-

горска православна црква не може бити кочничар европских интеграција којима тежи држава Црна Гора. Напротив, Црногорска православна црква се препознаје од наше и европске јавности и званичника као патриотска духовна институција која жели градити мостове мира, слоге, хришћанске љубави и пријатељства и имати заједнички дом са свима у Европској заједници народа. Она је у протекле двије и по деценије показала искрену опредељеност и приврженост црногорској држави и црногорском народу. Лојалним односом, мисијом и подршком пројекту вртања државне самосталности Црне Горе, исказала је своје трајно опредјељење за суживот, заједништво, толеранцију и уважавање свих припадника других народа који живе у њој, без обзира на вјерске, етничке, историјске и културне разлике. Њено мисионарско дјеловање на чувању, заштити, унапређењу и афирмацији духовнога, културнога, вјерскога и националнога идентитета аутохтонога црногорскога народа није и не може бити пријетња и препрека за остварење вјерске равноправности и једнакости других грађана у демократској, мултинационалној, мултикултуралној и мулти-конфесионалној држави Црној Гори.

Због свега тога немогуће је да **патриотска ЦПЦ** егзистира под истом капом, то јест под истим кровом са према Црној Гори **непријатељском СПЦ**, којом управљају ратни подстрекачи, злочинци, профитери, уз обилату подршку криминогених структура и екстремиста који не желе никакво њено увођење у законске оквири државе Црне Горе. У протеклих тридесетак година СПЦ и њен врх као водећи експоненти експанзионистичке политике прибавили су енормно богатство захваљујући повлашћеном монополском положају и дјеловању противноцрногорским законима. Таква (**непријатељска**) црква не може служити интересима Црне Горе.

О правом лицу и мисији СПЦ у Црној Гори најбоље свједочи њен врх. Због ограниченога простора само ћу подсјетити на неке изјаве српскога патријарха Иринеја и митрополита у Црној Гори г. Амфилохија, које су наишле на широку осуду од црногорскога друштва.

Српски патријарх Иринеј:

Средства јавнога информисања 23.07.2018. године преносе његову изјаву:

Положај СПЦ у Црној Гори гори је него у вријеме османске окупације, а статус Срба је као у доба озлоглашене фашистичке творевине Независне државе Хрватске.

Срби и Црногорци су један народ и иако су подијељени, не значи да су раздијељени (15.10.2018.) (*не признаје постојање црногорскога народа*).

Српски митрополит у Црној Гори, г. Амфилохије:

„И волови се рађају у Црној Гори, па није су Црногорци“ (19.09.2017.).

Потом ће појаснити своју изјаву: „Неки мисле да су Црногорци само зато што су се као и волови родили у Црној Гори.“ *Мисли на све који нијесу кришћени у њејовој цркви.*

Изјава г. Амфилохија у Црмници (17.10.2018.):

„Ово је Немањинка земља, Светосавска.“

И ове године г. Амфилохије разоткрива своју мржњу према Црногорцима: аутокефалну Црногорску православну цркву назива аутофекалном, чиме је директно ударио на јединство, вриједности грађанскога друштва у Црној Гори и очување различитости.

Такве изјаве више говоре о њему и цркви на чијем је челу, него о онима које вријеђа, ниподаштава и не признаје њихово постојање.

Непримјерену и увредљиву реторику г. Амфилохија, којом се вријеђа достојанство и национални идентитет Црногораца регистровала је у својем извјештају и Европска комисија против расизма и нетолеранције.

Држава Црна Гора не смије дозвољавати овакав језик мржње освједоченога мрзитеља свега што је црногорско. Она законом мора заштитити интересе црногорскога народа и државе. Свакоме је добро познато да је г. Ристо Радовић командант поповске војске у Црној Гори, духовник који то није, политикант и подстрекач свакојаким непочинстава, рушитељ црногорске државе, цркве, језика и културе, и најљући противник црногорскога народа, његове афирмације, прогреса и опредељености за заједницу европских народа.

Цетиње, 26.09.2019.

Свјештеник Жарко Л. Буровић

СУВЕРЕНИТЕТ И ОДНОС СПЦ И ЦПЦ

Тек независна Црна Гора (2006) је пост-империјални почетак епохално нове црногорске истор(иолог)ије у свом тоталитету, који јест истина и ослобађање, као што је и њено пресећење од 1918, у више ликова, било у империјалном тоталитету, који јест лаж(ност) и „духовно“-црквена реокупација, национално присвојштење и нацификација.

Овђе наводим три ишчупка из моје студије под горњим насловом и сажимком, јер се спорно питање односа СПЦ и ЦПЦ и даље углавном третира као да су ове двије цркве једног истог „православног-светосавског народа“ у раму тзв. светосрпства и/ли као „идентичних сијамских близанаца“, битно изван секуларности (еклезиастике –свјетовне гране правне науке), суверенитета-независне ЦГ, развоја стварне плуралистичке и индивидуалне демократије која докрајчује самртни свјетовно-сакрални тоталитаризам, ауторитаризам и нацификацију.

Сукоб два народа и двије историје: империјалне и ослободилачке.

И највећи свјетовни заговорници измирења црногорско-српских односа по калупу посве разголићене, обезвријеђене, без ондашње друштвено-политичке основе, псеудо-марксистичке и партијске доктрине о црногорској нацији у раму безусловног све(то)српства (ђиласовштина), њене реархаизације, рехабилитације и реафирмације, јетко се јавно гласнуше, поводом намјере за уобличење јединствене „Православне цркве у ЦГ“: „СПЦ и ЦПЦ никада се не могу помирити“.

Међутим, то је само површинска тврдња, јер то не мора бити сукоб двије цркве православне, као што није у другим случајевима, и као што није проблем вјернику једне нације да иде у цркву друге нације исте (чак и друге) вјере, него је битни проблем да се СПЦ посве денацификује и да ли се она уопште може денацификовати с обзиром на њено свјетовно-национално и црквено-сакрално сијамство. Јер, српска нација као све(то)српство и СПЦ светосрпства (Велике Србије) и по свом суштинском националном и црквеном бићу (и самим њеним Уставом) геноцидно ништи црногорски народ-нацију и укупну његову повијест у тоталитету и конфундира

је у свесрпски народ и историју, те стога не признаје ни државу ЦГ, ни њен суверенитет, осим изнуђено, можда, као свесрпску другу државу.

Значи, такав однос СПЦ и ЦПЦ је смо „врх леденог бријега“ чије су „двије трећине под водом“, невидљиве, па су оне непомирљиве, јер је то сукоб два народа, двије њихове историје, једна је империјална, а друга је национално ослободилачка. То више није „стари“ однос Срба и Црногораца (у којем су Црногорци орденисани „националним орденом светосрпства“ и/ли „Црногорци српског етничког корпуса“) и у раму све(то)српства, него сасвим изоштрено однос и сукоб Срба и не-српских Црногораца. Зато „измиритељима“, по реченој архе-жезленој стегу и под ужареним сачем, одговара настављање досадашњег монополног статуса quo СПЦ и њеног „империјалног јединства, мира и слоге“, те стога не залазе у темељ сукоба ове двије цркве, јер би олако запали у контроверзе, парадоксе(алије) и противрјечности са њиховим пријетходним тезама.

Св. Сава, патријарх Иринеј, св. Н. Велимировић и Адолф Хитлер.

И би мало до сада „црквеним оцима“, но у критичном „угрожавању монопола „православног све(то)српства“ („српског православља“), Законом о слободи вјероисповијести ЦГ, којим се западно-европски привршава секуларност и сувереност ЦГ, агресивно-изазивачки, без позива и призива, слеће сврха стожера СПЦ у непрежаљено „свесрпско приморје“ „архијерејска свита“ на челу са свесрпким патријархом Иринејем који нас, на „нашкој територији“, као својој (свесрпско-националној), у светим проповиједима прекрштава, насилно превјерава у „светосавски народ-нацију“, преименује, префалсификује, ђаволски прекађује „барутним тамјаном“ (као и 1918, 1941. и у потоњем ЈУ-рату). Као „демонски месија“ „светом догмом све(то)спства“ и/ли светосавским фундаментализмом расцрногорчава, посрбичава, денационализује Црногорце и сатански сакрализовано нацификује СПЦ и њено светосавље по узору на свог учитеља, најтврђег светосавца, новоосвјештаног српског свеца Николаја Велимировића, који је баш због таквог светосавског наци(онали)зма, по њему,

свети Сава 7 вјекова прије био претеча генијалног вође фашизма-нацизма Адолфа Хитлера (виђети о тој славопојци, глорификацији А. Хитлера у његовој књизи Национализам светог Саве и српски теодул).

Куд ће више обештане ђаволје работе него здруживање у један (исти) та(о)бор: Св. Саву, мона(р)ха Иринеја, св. Николаја Велимировића и првог Сатаниног доглавника нацисте-фашисте Адолфа Хитлера, првог обештаног међу ђаволима. „Нашки“ Његош би сетовао: „Што се црним задоји ђаволом / обешта се њиме довијека“.

Српска вјера, или анатема.

Није онда чуд(н)о, зашто нас „црквени оци“ СПЦ-е толико држе у богохулном распећу: „српска вјера“, или анатема, тј. или си Србин-вјерник (у СПЦ) или Црногорац-невјерник (без своје Цркве, без народности-нације), „ватиканац“, „црнолатинаш“, „комуниста“, „брозиста“, „брозоморац“, „њихова копилад“ („жганад“), „србомрзац“, „србождер“, „антисрбин“, „атеиста“, нациста-фашиста?! Није ли све ово свјетовно-политичко-национално злонаумно изопачење као подлога и за канонско обртање и (п)отуђење?! Нико, ни од „црквених отаца“ ни њихових свсјетовних адвоката, навлаштито не њихових политичких и журналистичких „двојно демократских предстојатеља“, није негеодовао на овакву дискриминацију црногорскога 13-товјековног државотворног народа, чак ни у слаткорјечивој дипломатско двојно демократској форми. Зашто: зато што су задојени и обештани потенчењем империјалне 1918.г.

Сретен Зековић

Ко је за, а ко против идентитета суверене Црне Горе

Сретен Зековић је у сажимку изложио следеће.

Закон о слободи вјероисповијести ЦГ отвара битно нову фазу развоја за стварну плуралистичку демократију, слободу, грађаност, секуларност и сувереност Црне Горе (и) у вјерској области, која је дуго стењала под монополом СПЦ чији је званични циљ остварење Велике Србије. Официјелни от-

пор СПЦ и њених опозиционих „адвоката“ овом Закону сушто је отпор против суверене ЦГ. Основна нужна предпоставка овог Закона и његових интенција је (тек) независна ЦГ, која је стекла и услов за стар(инск)о канонско „источно право(ду)“: „Самостална држава – слободан народ – аутокефална црква“. Данас је у цјелини битно и одлучујуће питање: ко је за, а ко против суверене-независне Црне Горе. Јер, напосто, без суверенистичке власти, нема ни суверене Црне Горе, ни овог предметног Закона. Или, зар би у свему битном већ исказана антисуверенистичка (већинска) политичка, медијска и остала опозиција очувала, привршила и наставила суверенитет-независност Црне Горе, или би га у постојећим општим условима свела на пусти формализам, „другу српску државу“, како тврде „црквени оци“, „петровићевску српску државу“, сателитску Велике Србије и њеног империјалног безусловног светосрпства, светосавља.

ПОГЛЕДИ

Др Горан Секуловић, академик ДАНУ,

Црногорска православна црква мора постати важан фактор укупног црногорског националног корпуса у земљи и расијању.

Црногорска православна црква (ЦПЦ) свој идентитет, свој темељ, своју судбину, своју будућност и перспективу једино може имати и сагледавати као дио црногорске нације и као дио црногорског националног и државног идентитета, будући да је више вјекова била један од одлучујућих, ако не и одлучујући, не само вјерски, културни и идеолошки, већ и политички па чак и економски, дакле, укупно цивилизацијски и историјски фактор стварања модерне, а то значи у позитивном смислу суверене, централизовано-бирокупске, црногорске државе и нације. Регент Александар Карађорђевић, Краљевина СХС и СПЦ су јој одузели сву моћ 1918.г. Последице су очите. Показује се да и данас постоје огромни проблеми и дефицити у покушајима и у процесу пуне обнове и савремене афирмације ЦПЦ, уосталом као и у другим питањима суверености црногорске државе, као што су она црногорске нације и црногорског језика прије свега. Историјски посматрано, Црногорци су скоро у сваком добу имали по јед-

ног истакнутог државног и националног вођу и политичке снаге које је он предводио, на једној, и прилично бројну, али разноврсну и по политичким циљевима разједињену опозицију што је долазило од великог броја њених лидера, тј. претендента на државно вођство, који нијесу имали потпуно заокружену политичку платформу већ су у одабиру ње лутали, а имали су само заједничког противника на челу државе. Но, православни фактор као не само вјерски већ и државни, национални и укупни објединитељ црногорски раније је био истовремено и центар већинског политичког и државног груписања у земљи. Ријеч је наравно о ЦПЦ.

Данас је потпуно другачије. Политичка је слика иста, али је ЦПЦ немоћна, док је Српска православна црква (СПЦ) не објединитељ, већ разјединитељ црногорске суверене и независне државе и нације, а фактички једини објединитељ разједињене опозиције. И опет се потврдила историјска истина и пракса црногорска да се на листи оних који у крајњој инстанци и суштински негирају црногорску суверену и независну државу и нацију увијек нађу и они који то изворно нијесу, али постају сарадњом са онима који то изворно јесу, јер удружени с њима у борби против доминантног вође и већинског политичког покрета објективно се морају наћи на тим позицијама. Ово је још један доказ о томе колико је тешка борба црногорска, па и борба за ЦПЦ. Није била довољна ни 2006.г., није довољно ни чланство у НАТО савезу, неће бити довољно ни будуће чланство у ЕУ. Битка се мора добити прије свега унутар земље, на идентитетском плану, у просвјети, у култури, у науци, а у оквиру тога је борба за ЦПЦ од изузетног значаја.

ЦПЦ мора постати важан фактор укупног црногорског националног корпуса у земљи и расијању, који нажалост сада не постоји. Тај корпус мора обухватити и политичке, и државне, економске, и културне, и идеолошке, и вјерске, и све друге потребне аспекте црногорства као националне кључне одреднице Црне Горе и њене независне државе, самим тим и многонационалне и грађанске и укупне цивилизацијске. Свеукупна асимилација Црногораца у земљи и расијању се неће зауставити без организовања, афирмисања и јачања овог националног корпуса у земљи и расијању, који подразумијева

неки Савјет, Вијеће, или нешто сличног назива који ће координисати и усмјеравати све аспекте црногорства. Модеран начин схватања националног више не прихвата појам националне мањине, већ националне заједнице без обзира колико квантитативно била бројчана нека заједница. Акценат није на квантитету и броју већ на квалитету и садржају. И најмања национална заједница се мора заштитити а камоли црногорска национална заједница, боље и тачније рећи црногорско етничко-вјерско-језичко-државотворно језгро око којег је историјски и духовно, вриједносно, цивилизацијски, културно и идентитетски касније настао и конституисао се, а и даље се конституише, модеран црногорски национални корпус, тј. модерна црногорска нација. Без овог црногорског етничког језгра нема нити може бити црногорске нације, без коријена црногорског етничког и вјерског хуманизма, чојства, космополитизма и екуменизма, толеранције и саживота, нема ни мултинационалног, мултивјерског и мултикултуралног црногорског националног осећања и припадништва, као сржи црногорске националне државе и грађанске државе Црне Горе и као гаранта мирног и просперитетног развоја и свих осталих националних заједница у нашој земљи. А они који баштине ЦПЦ, црногорски етникум и националитет, као и црногорску културу и духовност (или, како то рече српски академик Живојин М. Перић "црногорску етичност и етничност сконцентрисану на једном изузетном малом простору") без остатка, као и јотовану варијанту црногорског језика, данас су објективно гледано у мањини, далеко мање од оног постотка на посљедњом попису који се изјаснио да припада црногорском националном корпусу и који је испод половине укупног становништва. Та мањина није заштићена а морала би по свим и домаћим и међународним прописима, већ је нападнута агресивно скоро са сваке стране и налази се у врло незавидном положају што показује и актуелни статус ЦПЦ, као и факат да је од првог националног пописа 1948.г. Црногораца данас више од 50 посто мање.

Дакле, Савјет црногорске националне заједнице би се морао организовати и у њега би требало укључити и националне политичке партије, и национална културна и идентитетска удружења, и ЦПЦ, и Матицу црногорску, и ДАНУ,

и ПЕН центар, и све остале заинтересоване и релевантне субјекте у складу са позитивним домаћим и међународним законским прописима у овој сфери. Савјет би имао један основни циљ: да се спријечи даље асимиловање Црногораца и да координисано ради на промовисању свих аспеката истинског црногорског историјског трајања и постојања. Његово постојање и његов рад би законски престало оног часа када би се на попису установило да је Црногораца више од 50 одсто укупног становништва. Црногорство и Црногорци се морају организовати као и сви остали национални субјекти у земљи, јер су сада апсолутно једини губитници од стварања и пропагирања вјештачког појма грађанске државе или нпр. “уставног патриотизма” и сл, тј. како га назва један од црногорских публициста – “уставног идиотизма”. Јер, зна се што је патриотизам а што Устав. Ако се све то на вријеме и на ефикасан начин не почне организовати и дјеловати, црногорство а тиме и црногорска држава биће у не малим проблемима у будућности да би своју државу стабилизovali и усмјерили у даљем просперитетном току. Црногорци немају једини у овој земљи резервну државу, све остале нације имају тренутно чак и по двије државе осим Црне Горе, тако да је црногорство природан самоодржавајући елемент и стабилизатор независне црногорске државе и природан савезник свим снагама које желе да одрже ЦГ као независну и грађанску, односно правну и демократску државу. Не треба вјештачки поларизовати национално и грађанско, грађанско је у бити правно и демократско, то је у бити правна и демократска држава, а у тој држави све нације се морају третирати равноправно и ни једну не покушавати асимилovati и прекрајати. Сада један национални савјет држава финансира да би је он у континуитету стално деструирао и асимиловао црногорство и тиме радио на губљењу етничке, националне, вјерске, језичке, културне и државотворне супстанце црногорства као једине снаге која је способна окупити све друге заинтересоване снаге за независну ЦГ и омогућити њено даље такво успјешно постојање и развијање. (Саопштење на трибини “Црногорска православна црква, актуелна ситуација, проблеми и перспективе у будућем периоду”, хотел “Подгорица”, 10.маја 2019.г.)

ПОЗДРАВНА РИЈЕЧ АКАДЕМИКА ДАНУ

На Трибини о Црногорској цркви у Хотелу „Подгорица“ 10. маја 2019.

Ваша Светости, Архиепископе Цетињски и Митрополите Црногорски Поглавару Црногорске Православне Цркве Господине Михаило Поштоване Колеге Сљедбеници неимара у вјековној борби за Право Част и Слободу Црне Горе и њене народне Аутокефалне Цркве

Уважени грађани и учесници ове значајне трибине вечерас, Достојни заставници Истине и Правде и Универзалних Људских Права

Све вас срдечно поздрављам у име Дукљанске академије наука и умјетности и у своје име - С надом у праведан исход наших племенитих напора!

Поздрављам све наше, присутне и одсутне – теисте, агностике и атеисте, све који вјерују у добре људе, у оне њихове хуманије стране, које их често и од њих самих бране.

Моја је жеља да истинољубиве ријечи ове Сесије не однесе вјетар, да њене разложне поруке пробуди бар неке дремљиве душе и замућене свијести и савјести, да допринесу даљем ослобађању црногорских грађана: од домаће и увезене митоманије, од инфективних кривотворења историјских и савремених неистина, од наметане колонијалне свијести, од инфериорности која је претежно плод незнања и властитог непоуздања. Желио бих да овај Скуп допринесе ослобађању од свакодневних агресивних клерикалних флоскула о наводној побједи Вјечног живота над Смрћу, од несувислих ријечи о свевидећем и праведном „живом Богу“, који наводно стоји иза својих овоземаљских слугу и кад куну и проклињу, и кад измишљају и прекрајају поруке из Старог и Новог завјета, па и кад свјесно или несвјесно кривотворе и Карејски и Суденички типик Саве Немањића, а управо се у њега куну, што их води у етнофилетизам, а удаљава од изворног хришћанства. И ми не треба да се чудимо што оне неблагородне, пријетеће ријечи, које су саставни, а понекад и главни садржај идолошких приповиједи представника и врховника сестринске Српске светосавске цркве, која не признаје ни Црногорски народ ни Црногорску културу ни историјски државотворну Црногорску цркву, а то тешко идеолошко

обољење и даље обухвата и држи у грозници велики дио неуких, несамосталних, немоћних, престрављених, који слиједе рецитативну магију од које и њих подилази језа..

Непознавање властитих вриједности и могућности, као и минорно или никакво познавање или некритичко усвајање оног што није за похвалу у нашем наслеђу (не само сеча глава и крвна освета на ђеци и ближњима, што је осуђивао и Петар Први Петровић Његош), битне су сметње да се стварност у којој живимо прихвати отворених очију, чак и онда када, као сада, у јасном сукобу знања и незнања, реално исходиште није охрабрење.

Разборитошћу и добрим порукама судионика оваквих и сродних сеанси подстицајно се дјелује на вјернике и приврженике Црногорске Цркве, али и на своје породице, агностичке сроднике и сународнике, па и на Државу и државнике: да охрабрују умнике и разумљивом истином освјешћују неумнике, да узгајају духовне, креативне плодове за просперитет Државе и мултинационалног друштва, за оплемењену духовност која богати свјетске културне фондове. А то значи да је и у нашим приповиједањима о ближој или даљој прошлости буде све мање мистификација и мистицизма, а све више универзалног хуманизма и оплемењеног патриотизма.

Овај скуп јасних и јаких индивидуалаца, истакнутих интелектуалаца, не у свему истомишљеника, вјерујем да нема амбиције да суди и пресуђује, иако и тога у свакој анализи, па и у овом разговору може бити. Критички осврт, међутим, на све субјекте одговорности и одлучивања неопходна је водиља да се изађе из неприродних, неправедних и сасвим неповољних околности. А у тако неповољним околностима није само Црногорска црква.

У знатно неповољнијем, у знатно горем положају је такође заслужна Дукљанска академија наука и умјетности, која од Државе нема никакву материјалну потпору, а у знатној мјери доприноси угледу Црне Горе и њене културе – у значајним институцијама Европске уније, у европским академијама наука и умјетности и еминентним свјетским универзитетима. Разумије се да су и даље у тешком положају још неке заслужне институције Црногорске културе, а међу њима и Црногорски П.Е.Н. Центар.

Ако сви нијесмо фактори одлучивања, субјекти одговорности јесмо. И ми и други. Зато је у овој епидемичној ситуацији одлагања реализације законски усвојених одлука - неопходно стално подсопште и свестрано упозорење, и не само упозорење надлежним институцијама и одговорним државницима, него и оним мање одговорним или по дифолту неодговорним, поспанним, „државним“ или приватизованим органима и институцијама.

Сфери те опште и индивидуалне одговорности припада и однос према историјски нашој, државотворној, слободарској, Дукљанско-зетској, вазда сасмосвјестној и самосталној Црногорској Цркви!

Срдечно вас поздравља и жели вам успјеха у раду

Ваш одани пријатељ

Академик Сретен Перовић

ПОГЛЕД НА ЦРКВЕНО ПИТАЊЕ

Михаило Бурић

Основно је да знамо да је Црква само дио мозаика укупних догађања, и да негативни амбијент у ЦГ производе медији. Потребно је обезбиједити слободу и заштиту медија, али само под условом да се обезбиједи и заштита грађана од медија. Јер ЦГ има велике проблеме због неистина, које уобличавају јавно мњење. Погледајмо само како се пише о црквеној имовини.

У листу Дан од 28 и 29 априла порука Јоаникија да је »Владин нацрт Закона предлог за пљачку имовине« је неистинита. Просто зато што се ради о имовини Краљевине ЦГ. Јер ваљда ЦГ не одузима сама себи своју имовину. Зато нема потребе за «научним скуповима», политичко-религиозно-црквено-правно-канонско-војно-безбједоносног карактера о отимању црногорске имовине. Ово су драстичне информације негативног уобличавања јавног мњења. А у суштини је ствар једноставна-црногорска имовина је црногорска.

Или, историја је утврдила да је Св Сава, дошао у Дукљу током њене окупације од Рашке. Савремена Црногорска држава, послјије Дукље,

почиње повељом Црногорског господара Ивана Црнојевића и оснивањем Цетињског манастира. Зато ЦГ у суштини нема никакве везе са Савом Немањићем, иако медији пишу другачије.

Војник и свештеник, »Даровити свештеник Бацковић«, како га Јоаникије назива, спречава уклањање незаконито подигнуте крстионице. Не обавијестити јавност да се не ради о даровитости, већ о незаконитости, није новинарски професионално.

Црногорци су се одрекли Краља Николе, тврди Дан и Јоаникије. Сав свијет зна, осим изгледа наших новина, да је Краљ проћеран из сопствене краљевине, а држава му је окупирана. Ако овакве медије и неистине треба штитит у ЦГ тешко ЦГ.

Коначно, треба неизоставно одржати добре односе између српског и црногорског народа, које нарушавају екстремистичке групе попова и националиста. Подржати и српске политичаре који доприносе dobrим односима. Моји пријатељи из Београда ми кажу: бре Михајло нас је срамота што ти ваши раде доле у наше име. Зато треба агилне НВО да спроведу истраживања у име ЕУ : како и зашто је између 2 пописа нестало 25% црногораца. Важно је сазнати има ли то везе са оним што раде медији и ови доле. И зато закључујем поново и поново, да ЦГ треба истина и заштита од насиља и медија.

О ЦРНОГОРСКОЈ САКРАЛНОЈ АРХИТЕКТУРИ

Моје особито поштовање свима.

Посебице Вама Господине Митрополите Михаило и Вашем Свјештенству.

Зборићу о црногорској сакралној архитектури, тј.о ономе што на антицивизацијски начин "СПЦ" учиње од добара црногорске културе.

У питању су двије теме:

1.Како се "тамо они" опходе до блага наше културе - до црногорско-медитеранског архитектонског нашљећа?

2.Како даље у вези са девастираним или, нашки речено - бестраганим овдашњим манастирима?

Да су у било којој европској држави, укључујући и оне државе које на некоји начин увријежено слове (и/или то објективно јесу у цивилизацијском смислу) најнеразвијеније на нашем континенту -изливени само темељи у бетону онога конака испред Манастира Добриловина- инвеститор или градитељ на дивље, тј. на црно, би, сходно законима те државе, био наћеран да у најкраћем року и о својему трошку све доведе у првобитно стање - и, о тому би се расписала васколика штампа, а стручне институције и појединци - па још како би дигле/дигли свој глас.

Код нас скоро сви муче - на челу са овом државом (њезиним надлежним министарством и институцијом заштите која је под јурисдикцијом овога министарства), док је у кањону Таре(чак) докончан ови конак, а онако подигнут пред западну фасаду манастирске цркве (најблаже речено) заклањаје и ставља у други план.

А, ово је само дјеличак свега "реализованог" по Црној Гори, и у односу на учињено од:Манастира Острог, Ждреба(о)ник, Ђелија Пиперска, Ком, Морачник, Дајбабе, итд.

На све то ова бајаги држава: ни абера - а, моје колегинице и колеге не знаду (анђели били с нама наћас овђе) скоро тођаоље о тому - док већину и не интересује.

Зашто је то тако?

Зарад тога што смо неозбиљна и неодговорна држава, која не ради свој Уставом и законима прописани поса' - пуна крцата традиционално неавизаних постојбника-становника,у смислу о-чувања старина и традиционалног градитељског нашљећа и- појединаца, који би, сходно струци -требали бит позвани да реагују.

Посебице морам прозборит о Манастиру Бешка.

Изградњом околних конака и других кућерина - овђе није само антицивизацијски нарушен и ненадокнадиво наружен културни пејзаж или слика у простору ове наше светиње (ка' код највишијем дијелом осталијех манастира) - но се је краће неодговорно и нестручно "интервенисало" на обије тамошње манастирске цркве.

Код Цркве Светог Ђорђа је - без ичесове преше - обурдано цијело кампањело, да би се изнова градећи конструктивно ујачило.

А све је то могло сасма другачије и то - ињектирањем бетона под притиском помећу

камених квадара, сушто би изглед кампањела оста' онакав какав је стољећима био.

Углавном - оно што је мајсторска рука у доба Балшића изградила, више- не постоји.

Цркви Пресвете Богородице су дограђени бочни параклиси са апсидама над остацима бочних бродова првобитне Војислављевића цркве и нова припрата над темељима некадашњег тријема, при чему су уништени старији културни слојеви, који су били извор података о изгледу цркве, техникама зидања и генези грађевине.

Од једног малог архитектонског бисера на отоку у Скадарском језеру, изградњом споменутог - настала је грађевина накарад-не форме и незграпних пропорција, сушто је нашљеђе наше културе бестрагано, а ми Црногорци, након шест дугих стољећа - од створеног естетски узвишеног простора - добисмо грађени простор који нас естетски угрожава и, у својем домену - културолошки поништава.

Кад је фреско-сликарство у питању, примјерице ради -новонастале фреске у Манастиру Старчево су особити показатељ што је "СПЦ" циљ и уз какву методологију га остварују.

Наиме: приказивањем ткз. светаца Симеона (окупатора и крвника Дукље и Дукљана (и за Његоша је Немања био таман што и остали-зи агресори у нашој повјесници)) и најмлађега му ђетића Саве (подржаваоца окупатора и татиних злочина), на лијеву и десну банду зида одма' поред олтарске апсиде - жели се по трећи пут насилно и подло увест и учврстит бајаги "култ" ова два инсана, за које до прије 160-ак годинах у Црнојзи Гори нијесмо ни знавали - нако ка'за трећеразредне(бајаги)свеце.

А, ондар - вријеме од тијех "фресака" учини своје, тј.лаж,подвалу и пр(и)јевару-претвара, а једном и претвори - у њихове супротности.

Ко су тизи градитељи-инвеститори на челу са онијем непомеником и злочезбином из Цетињскога манастира?

Па, мало овдашња, мало извањска момчадија или згонадија. Извањцима се не чудим - знамо их одамно, но -просто је невјероватно, и на некоји начин филозовско-социолошко-психолошко тешко објашњиво -али:теке се овизи овдашњи"представе" или "оовете" да су национално "тамо њихови"(што

нема ничесове везе са научним чињеницама из повјеснице и генетике) - истомашнице или једанак прихвате скоро све "тамо њихове" узорке размишљања, дакле - поприме ментални склоп онијех којијема се пришљамчише.

Што у конкретном случају и уз ову тему - желим рећ?

За њих је по аутоматизму (тако би било и да су ликовно образовани) - туђирашко-моравско-византијски стил: "њихов" стил и припада "њиховој" усвојеној култури и традицији, и "примјенљив"им је за наш медитерански простор - сушто неприродно уносе и уводе естетска ругла, поништавајући сјајну овдашњу архитектонску традицију, коју, очигледно недовољно доживљавају својом традицијом.

Друга тема: што и како даље?

Како се, ка' у случају Манастира Бешка, ради о неревверзибилним радовима, тј.радовима након којих је немогуће врати у првобитно стање - нијесам нимало оптимист.

А, и уопштено гледано на 10-ине других случајева - тешко је очекиват да ова несретња држава имадне памети, скопости и одлучности да усвоји политичку одлуку и донесе законска рјешења о обурдавању на црно изграђених: цркава, конака, пиргова, кулица, помоћних кућерина, оградних зидова, итд.

О концу:у свакојему случају, ту смо да с наше стране, наравно - снажно дигнемо глас противу неправде, отимачине и примитивизма, и тијем допринесемо не би ли држава Црна Гора коначно обурдала барем дио онога што нијесу изградили хришћани из "СПЦ", јер "тамо они"у "СПЦ" нијесу хришћани - нако вандала и европско застије - спорад тога што хришћанин никако није,и не може на ниједан Божји начин бит - онај ко, помеђу свега осталог, у градитељском или грађевинском смислу, на агресиван, свиреп и несојски начин - спроводи културоцид!

А, тај срамни начин је неђе подобан-сличан ономе како су "тамо они исти" до те имовине, тј. до црногорскијех добара културе прије 100 годинах и "дошли"!

Фала Ви лијепо за пажњу!

*Титоград, 10.5.2019.
арх. Миодраг Бајковић*

ПРИЈЕДЛОГ ЗА РАЗМИШЉАЊЕ НА КОЈИ НАЧИН МИТРОПОЛИТУ СПЦ У ЦРНОЈ ГОРИ ИЗБИТИ ИЗ РУКУ ГРАЂЕВИНСКИ АЛАТ

Ових дана се навршава пуних тринаест година од одржавања Референдума о независности Црне Горе (21. мај 2006), што уједно значи и демократског анулирања резолуције тзв. Велике подгоричке скупштине (новембар 1918) под будним оком међународних посматрача, а да власти у Црној Гори још ништа нијесу урадиле, (ама баш ништа до датих обећања), да се афирмише друштвени статус Црногорске православне цркве (аутокефалне) какав је имала у најтежим временима слободарске црногорске историје.

Имајући у виду неизмјерљиву и незамјењиву историјску улогу Црногорске православне цркве у успостављању црногорске државне вертикале и њено кроз историју перманентно снажење националне слободарске свијести, те све масовнија настојања њених данашњих вјерника, са његовим преосвештенством, господином Михаилом на челу, да имају вјерска права као и вјерници других вјерских заједница у Црној Гори, неопходно је законом у потпуности анулирати све одлуке тзв. Подгоричке скупштине и Црногорској православној цркви (коначно) вратити правни и имовински статус какав је имала до новембра 1918. године у самосталној држави Црној Гори, под егидом краља Николе I Петровића, врати јој статус сходно референдумском питању од 21. маја 2006. године које је гласило: „Желите ли да Република Црна Гора буде независна држава са пуним међународно-правним субјективитетом?“

Сматрамо, наиме, да нема пуног међународно-правног субјективитета Црне Горе без пуне обнове Црногорске православне цркве и враћања њеног историјског значења на странице свих докумената о савременим историјским кретањима која свједоче о новој, обновљеној држави Црној Гори у чему актуелна црногорска власт заузима историјску улогу. И оће ваља истаћи да у одсутном тремутку по Црну Гору, почетком XXI стољећа, није било Мила Ђукановића и његове државничке харизматичности, Црна Гора не би мирним путем повратила своју државност и најавила свој

повратак међу цивилизоване европске државе којима историјски припада. Јасно је, такође, да ће та Ђукановићева државничка харизматичност засјати пуним сјајем тек онда када ријеши и питање Црногорске православне цркве. Уколико се то не догоди на иницијативу и за вријеме ове власти, Ђукановић ће своју крупну историјску улогу коју је одиграо у савременој црногорској историји довести у питање. До таквог закључка може се доћи знајући како се политички понашала Српска православна црква у предреферендумском периоду и како се понаша након Референдума. Понаша се као окупацијска војска у Црној Гори.

Узгред подсећамо да је Ђукановић у предизборној кампањи за председника Црне Горе гласачима обећао да ће се уколико буде изабран позабавити (и) неријешеним питањима Црногорске православне цркве и да је управо то његово обећање покренуло српску великодржавничку начертанијевску политичку ријешеност да се свим расположивим снагама поново крене у окупацију Црне Горе. Увјерени смо да повод за те њихове паклене политичке планове није био само разлог улазак Црне Горе у НАТО, већ, прије свега, најави поништавања резолуције тзв. Подгоричке скупштине и одлуке произашле из ње о успостављању Српске православне цркве као једине православне у Црној Гори и тотално обесмишљавање дотадашње позиције Црногорске православне цркве.

У вези са нашим приједлогом, подсећамо, не без разлога, на неколико познатих чињеница. Од три окупације хиљадугодишње земље Црне Горе, поред немањихке окупације државе Зете (1180) и пада Зете под Турке (1496), најсуровија је била окупација Црне Горе од стране Краљевине Србије (1918) која је осмишљена у Београду да плански преко својих поклисара удари у коријене црногорске државности и да до темеља сруши слободарску Црну Гору, једну од побједница у Првом свјетком рату, да њено национално и духовно благо (Црнојевића штамарију, књижевно стваралаштво пјесника Његоша, те стотињак манастира и цркава Црно-

горске православне цркве и њене свецe) присвоји као своје национално добро на очиглед укупне свјетске јавности. Како је то рађено најбоље илуструју наредбе двојице српских челника из Београда својим „извођачима радова“ у Црној Гори. Никола Пашић: „При раду у Црној Гори немојте бити мека срца. Краљу Николи треба по сваку цену забранити долазак у Црну Гору макар употребили крајња средства.“ Живојин Мишић војсци: „Наставите најенергичније и свим средствима да се на територији Црне Горе коју је наша војска окупирала угуши свака агитација, па ма од кога она долазила. За ово вам на располагању стоје сва средства која можете користити без икаквог презања.“

Кад је ријеч о освајачким посљедицама тзв. Велике подгоричке скупштине по Црну Гору и црногорски народ у цјелини, довољно је подсетити на ријечи Сава Брковића да је њена „резолуција била формална сагласност да се Црна Гора као обична територија укључи у састав српске државе и да се власт у њој организује по одредбама српских закона. Брковић тврди да је „то, заправо, значило крај црногорске државности и гашење црногорске националне слободе“. Мијат Шуковић сматра да „Подгоричка скупштина 1918. и одлука коју је донијела нијесу легитимне и легалне, а да су бројни и тешки негативни учинци њихови.“ Шуковић се први након Референдума запитао зашто актуелна власт чека да на дневни ред својих демократских органа стави тему о негативним учинцима тзв. Погоричке скупштине? Могуће је да је за то оклијевање за вријеме излагање Шуковићевог фељтона у подгоричкој Побједи и било извјесних разлога, али данас их, убијеђени смо, нема.

У међувремену су пашићевко-мишићевски „извођачи радова“ у Црној Гори знатно усавршили своје окупацијске методе држећи се шешелјско-караџићевских упута у сличним работама, тако да се коалиција наречена као Демократски фронт, по нашем дубоком убјеђењу, више не може сматрати опозицијом владајућој коалицији, већ одавно непријатељем укупне Црне Горе, па и оних чије интересе наводно заступа – српске националне заједнице у Црној Гори. Представници ове политичке групације у парламентарним клупама то ни не крију. Њихов терористички план осмишљен у главама разних руско-српских обавјештајаца и агената

да почетком XXI стољећа хајдучки под пуном ратном опремом (са калашњивима и исуканим камама) упадну у зграду Скупштину Црне Горе, да (ништа мање) убију актуелног премијера и лидера владајуће странке и тако преузму власт личи на сценариј лоше замишљеног криминалног филма.

Имајући, међутим, у виду њихов кукавичлук испољен на суђењу, нијесмо сасвим сигурни да су они баш досљедни насљедници двојице Марка (Даковића са пушком и Краљевића са сабљом), и сигурно је да су у њихову политичку снагу и спремност први посумњали управо грађани који су их гласали на изборима, чији се наводно представници. Проблем је што они, иако се нијесу прославили у обављању преузетих обавеза, да би поправили утиске о свом бјелашком јунаштву, не намјеравају да одустају од таквих својих злих намјера и што умјесто покајања шаљу поруке да ће „лећети главе“ свима онима који им се супротставе.

На другој страни, заиста гротескно изгледа њихов главни помагач и „извођач радова“ који је све своје „грађевинске снаге“ и политичко умијеће упрегнуо у санирање урушене „грађевине“ адвоката Марка Даковића и његових аргата. Први монах Српске православне цркве у Црној Гори, који све више времена користи на градилиштима, не хајући за то да ли су она легална или су дивља градња, папагајски негира државу Црну Гору а Црногорце и Црногорке бећковићевски назива „Титовом копилади“, од ђетињства се моли богу да му подари снаге да ишћера багере до гроба црногорског највећег пјесника и владике Црногорске православне цркве аутокефалне и да га обурда и оскрнави.

Да се разумијемо, оваквим нашим оцјенама политичког и криминогеног дјеловања лидера просрпских странака и Српске православне цркве у Црној Гори ни у ком случају не желимо да српској националној мањини у Црној Гори на било који начин ускратимо њихова уставом загарантована људска права, од политичких до вјерских. Али, њени православни вјерници имају право да несметано служе само у вјерским храмовима на територији Црне Горе које су законским путем стекли а не окупацијским походима прије стотину година. Сматрамо да је то једини начин да се митрополиту Српске

православне цркве у Црној Гори (под тим називом је ваља и регистровати код црногорских државних органа) из руку избије грађевински алат. Поуздано знамо да Црногорски манастир Иван Црнојевић није градио за њега већ за Црну Гору и Црногорску православну цркву. Зато предлагемо да актуелна црногорска власт у догледно вријеме донесе одлуку на основу које би Цетињски манастир био враћен свештенству Црногорске православне цркве и њеном митрополиту да у њему врше службе за црногорске православне вјернике.

*Новак Килибарда, књижевник
Божидар Илијин Миличић, бивши новинар*

КРАТАК ОСВРТ НА НЕКЕ МОМЕНТЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ ЦРНОГОРСKE ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

Радоје Пајовић

Ове године навршава се 800 година од првих зачетака Црногорске православне цркве.

Говорити о Црногорској православној цркви значи говорити о осам стотина година црногорске историје, јер су Црногорска православна црква и црногорска држава биле тијесно повезане и доживљавале исту судбину.

То је било вријеме државе Немањића, кад је Зетска држава потпала под њену власт. Када се те 1219. године Српска архиепископија одвојила од Охридске архиепископије и постала аутокефална, у Зети је формирана њена епископија, мада је прије тога постојало вишестолетно хришћанско наслеђе – Дукљанска, Превалитанска и Дукљанско-барска архиепископија (надбискупија). А кад је 1345. године Српска архиепископија уздигнута на ранг патријаршије, Зетска епископија је дигнута на ранг архиепископије, односно митрополије.

Након распада Душанова царства одвојиле су се и осамосталиле многе његове области, а Зета је обновила своју државу под Балшићима. Тада је Зетска архиепископија имала високи степен самосталности. То сазнајемо, поред осталог, и на основу једног писма кнеза Лазара

Ђурђу Страцимировићу Балшићу, господару Метохије и дијела Косова, у коме га је молио да дозволи да се у Пећи, сједишту Патријаршије, одржи црквени сабор за избор новог патријарха. Наравно да је Ђурађ то дозволио.

Укидањем српске Деспотовине 1459. године, укинута је, двије године касније, и Пећка патријаршија, а Српска црква враћена поново под власт Охридске архиепископије. Тада је Зетска држава била слободна, па и њена архиепископија. Пећка патријаршија је обновљена након сто година (1558). Немамо прецизних података шта се дешавало у том међувремену са Зетском (архиепископијом) митрополијом. Наишао сам на податак да је један црногорски митрополит ишао у Охрид, што би могло да значи некакву повезаност.

Послије нестанка династије Црнојевића, неко вријеме, Црном Гором владају митрополити, али не дуго, јер према млетачким изворима Црном Гором, као турским вазалом (а то је 16. и дио 17. вијека), влада кнез, као на примјер, Вујо Раичев, Цапо дел тутто ил Монтенегро.

За Црну Гору у доба Петровића (од 1697) имамо прецизније податке. Након сеобе Срба, 1690. године, под патријархом Арсенијем III Чарнојевићем, на пећки трон засјели су Грци фанариоти, с којима Црногорска митрополија нема редовне односе.

Владика Данило је хиротонисан у Сечују, у Мађарској, од Арсенија III (1700. године). Он од патријарха Арсенија Чарнојевића добија посебну повељу тзв. Синђелију, по којој, на основу султановог берата, има право да врши вјерске обреде у скадарској области тј. Скендерији и Приморју. Под Приморјем подразумијевају се Улцињ и Бар, који су били под турском влашћу. На основу млетачког „Дукала“ из 1718. године, владика Данило је такво право стекао и над црногорским областима, које су биле под млетачком влашћу.

Од хиротонисања владике Данила у Црној Гори имамо специфичну државно-правну ситуацију. Одваја се духовна од свјетовне власти. Владике постају свјетовни владари, а митрополити духовни. (Виђети о томе прецизно тумачење Валтазара Богишића). Владике владају као господари Црном Гором а митрополити имају духовну, тј. вјерску власт и у Црној Гори, и у Скендерији, и на црногорској територији под

млетачком влашћу. То се очитује и у титули владике Данила: „владика Црногорски, и милошћу Божјом – митрополит Скендеријски и приморски“. То практично значи да између црногорске цркве и државе постоји персонална унија.

Владари из куће Петровића потписују се као владике тј. свјетовни господари, а митрополити као духовници. Душан Вуксан је објавио 248 посланица Светог Петра Цетињског, на којима се Петар I 238 пута потписао као владика, а само 10 пута као митрополит, од чега 3 или 4 пута кад се обраћа црногорским вјерницима, а остало кад саобраћа са иностранством. Код Његоша нијесам нашао ни на једном писму или другом документу на којима се потписао као митрополит. Таква ситуација је трајала 150 година, тј. од почетка владавине владике Данила 1700. до књаза Данила 1852. године.

За вријеме од 1700. до 1920. године Црногорска црква је била и де факто и де јуре аутокефална. На атинској Синтагми из 1855. године налази се 10 помјесних тј. аутокефалних цркава. Црна Гора се налази на 9 мјесту.

Године 1766. турски султан је укинуо Пећку патријаршију, годину касније – Охридску архиепископију, а нешто раније – Трновску тј. Бугарску патријаршију. Црногорска црква је била ван домаћаја турске власти, јер је она била у слободној црногорској држави. *Тако је* Црногорска црква била *112 година једина православна аутокефална црква на Балкану*. Након Берлинског конгреса, 1878. године аутокефалност је, на основу митрополија, враћена српској, грчкој, бугарској и румунској цркви. Црногорска црква била је и даље на 9 мјесту на попису православних цркава.

Након завршетка Првог свјетског рата ударио је гром из ведра неба и у црногорску државу и у Црногорску цркву. Црногорска држава, држава која је припадала силама Антанте, побједницама у Првом свјетском рату, доживјела је од тих истих држава да буде укинута, горе него да је била на агресорској, пораженој страни. Нонсенс. Црногорска православна црква доживјела је исту судбину као и њена држава. Црква са тако дугом традицијом и славном прошлошћу доживјела је да неканонски буде укинута, опет од једне државе побједнице. И нонсенс и апсурд.

И док је црногорска држава, након 23 го-

дине, успјела да узме судбину у своје руке и, касније, након дуже борбе и низа перипетија постане поново слободна и суверена држава, њена црква је то половично остварила тек после 75 година тј. 1993. године. Иако је канонски обновљена, ни после 25 година није ријешила свој правни статус. Она је и даље подстанар у својој сопственој кући, а њени вјерници постали су, малтене грађани у расијању.

О данашњем положају ЦПЦ нећу да говорим. То препуштам нашим пријатељима. А наше данашње окупљање је да осмислимо како даље. Како да црногорска црква најзад оствари статус какав јој и по људској правди и по законима припада.

10. 05. 2019.

Текст је прочитан на Трибини „Црногорска православна црква, актуелна ситуација, проблеми и перспективе у будућем периоду“, одржаној у петак 10. маја 2019. године у свечаној сали Хотела „Подгорица“, у Подгорици са почетком у 18 сати.

ПРИЛОГ ИСТИНИ

Радоје Пајовић

Уредбом Владе ФНРЈ од 1. јануара 1952. године, Превлака је и формално правно (п) остала црногорска. Зашто се у преговорима са Хрватском нико не позива на тај документ.

Полуострво Превлака на улазу у Бокоторски залив за посљедњу годину дана постало је предмет изузетне пажње наше а и свјетске јавности. Истовремено, оно је постало предмет разговора односно преговора између Републике Хрватске, с једне, и Републике Црне Горе и СРЈ, с друге стране; повод за скупштинске дебате, специјалне ТВ емисије, новинске анализе. У вези с Превлаком настали су и разни спорови и неспоразуми, тако да је она постала и објект за разне манипулације, шпекулације, обмане, уцјене, трговину и шта све не. Готово да нема не само значајније, него ни мање значајне политичке странке а да о Превлаци није изнијела свој став, а многе су са тим шпекулисале.

Неки надобудни интелектуалци пожурили су да о Превлаци изнесу свој став, па су консултовали и разне енциклопедије и своје „резултате“ саопштили јавности како је Превлака наводно

„света српска земља“ други да је то опет наводно „света хрватска земља“, итд. Наиме, они који су ову Превлаку тражили у енциклопедијама нашли су друге Превлаке, а најчешће острвце у Тиватском заливу, између копна и острва Страдиоти (Св. Марко), данас „Острво цвијећа“, на којој се у средњем вијеку налазио Манастир Св. Архангела Михаила, саграђен у романском стилу, гдје се од 1219. до средине XV вијека налазило сједиште Зетске епископије, односно митрополије.

Уста од Котора

До забуне је дошло због тога што је Превлака у ствари друго име за мали рт на крају полуострва Витаљина. Тај рт се зове Оштро, Оштра, (понта), Оштри рт. Име му долази од италијанског Пунта д’Остро што у преводу значи јужни рт (у односу на сјеверни – Рт Кобила). Полуострво Превлака односно Оштра има 2,5 км дужине, око 0,5 км ширине, а од полуострва Витаљине одвојено је узаном превлаком (200 метара ширине) што је у ствари синоним за земљоуз. Море је с једне и с друге стране направило увале тако да се тај топоним односно хидроним зове Увала Превлака.

Полуострво Превлака завршава се Оштрим ртом, који са ртом (Миришта (Арза) на полуострву Луштица (источно) чини мореуз, као спољни улаз у Бококоторски залив, ширине 1,6 наутичке миље (3 км). Идући према Херцеговском заливу море се још више сужава између Рта Кобила и Рта Ђуров камен (Кбалал) на полуострву Луштица на мање од једне наутичке миље (1,6 км). Простор између замишљене линије Рт Оштра – Рт Миришта (Арза) и Рт Кобила – Рт Ђуров камен (Кабала), дужине 1,8 наутичке миље (3,3 км) и између полуострва Витаљине (западно) и Луштице (источно) назива се Бококоторска врата.

Полуострво (Рт) Превлака (Оштра) није насељено. Међутим, с обзиром на велику војно стратегијску важност оно више од два столјећа представља војно утврђење, а од цивилних објеката има само светионик и метеоролошку станицу. Због његовог војно-стратегијског значаја власт над полуострвом Превлака, имала је она држава која је имала у посједу Котор. Отуда се улаз у Бококоторски залив назива Бококоторска врата, а талијански назив за Боку Которску Боссхе ди Цаттаро буквал-

но значи Уста од Котора. То наравно није ни мало случајно, тако да полуострво Превлака са Котором и читавим Бококоторским заливом представља јединствену цјелину у географском, економском, политичком, историјском и сваком другом погледу.

То је свакако разлог што је Влада ФНРЈ, 1952. године, приликом доношења Уредбе о оснивању управа поморских области и утврђивању њихових територијалних надлежности, полуострво Превлаку додијелила надлежност Управи поморске области Јужног Јадрана са сједиштем у Котору.

Наиме, одлуком Владе ФНРЈ од 1. јануара 1952. године (Службени лист ФНРЈ бр. 1/1952, стр. 9-10), у ресору поморства оснивају се као територијални извршни и управни органи Министарства поморства ФНРЈ и то: Управа Поморске области Сјеверног Јадрана са сједиштем у Ријеци, Управа Поморске области Средњег Јадрана са сједиштем у Сплиту и Управа Поморске области Јужног Јадрана са сједиштем у Котору.

Сви управни послови у области поморства који су до ове Уредбе били у надлежности дирекција лука преносе се у надлежност управа поморских области. Управе поморских области као територијални органи управе, старају се, непосредно или преко лучких капетанија и лучких испостава као својих подређених органа, о сигурности поморског саобраћаја и пловидбе по мору, о реду и поретку у лукама и обалном мору ФНРЈ, о правилном функционисању поморске расвјете и балисажних знакова у обалном мору ФНРЈ, као и о заштити људских живота на мору.

Унутрашњу организацију и територијалну надлежност управа поморских области имао је да одреди Министар за поморство ФНРЈ, у сагласности са Предсједником Савјета за законодавство и изградњу народне власти Владе ФНРЈ. Уредба је ступила на снагу даном обнародовања – 1. јануара 1952, а потписали су је предсједник Владе ФНРЈ и Министар народне одбране, Маршал Југославије Јосип Броз Тито и министар поморства ФНРЈ Макс Баће.

Превлака – црногорска

На основу ове Уредбе, а уз сагласност Предсједника Савјета за законодавство и изградњу народне власти Владе ФНРЈ, Едварда Кардеља, Министар поморства ФНРЈ Макс Баће донио је 14. априла 1952. године Рјешење бр. 1724 о

територијалној надлежности управа поморских области по којем „Територијална надлежност Управе поморске области Јужног Јадрана, са седиштем у Котору, обухвата подручје обале и територијалног мора ФНРЈ, које се простире унутар границе која иде до увале Превлаке, укључив полуострво водама све до ушћа реке Бојане, а одатле државном границом ФНРЈ уз реку Бојану и Скадарско језеро, укључив реке и канале пловне за морске бродове“ (Службени лист ФНРЈ бр. 28 од 25. маја 1952, стр. 546). То је уједно могао да буде и одговор на шпекулације неких политичара, како је наводно Тито покљонио Превлаку Хрватској. Тако је граница између управа Средњег и Јужног Јадрана у дијелу обале и обалног (територијалног) мора ФНРЈ фактички постала граница између Народне Републике Хрватске и Народне Републике Црне Горе. Додуше то су биле административне границе, као што су, уосталом, биле и остале међурепубличке границе, јер се тада није рачунало на распад савезне државе. Међутим, распадом савезне државе међурепубличке границе су постале међудржавне. Тако се и суверенитет над обалом и територијалним морем ФНРЈ односно СФРЈ виа фацти преноси на њене сукцесоре: обала и територијално море Управе Јужног Јадрана на Црну Гору, а обале Сјеверног и средњег Јадрана на Хрватску, а дијелом на Словенију (у рејону Копра) и Босну и Херцеговину (у рејону Неума).

Логично би било претпоставити да су досадашњи преговори око Превлаке, како на нивоу бивших југословенских република тако и на међународним конференцијама, полазили од цитиране Уредбе Владе ФНРЈ од 1. јануара 1952. и такође цитираног Рјешења Министарства поморства ФНРЈ бр. 1724 од 14. априла 1952. Међутим, на основу извјештаја из штампе односно изјава одговорних функционера може се закључити да су ови документи игнорисани, што је, најблаже речено, несхватљиво. Неприхватљиво је да преговарачи за ове документе нијесу знали! Због тога би у даљим преговорима о Превлаци, било крајње неодговорно игнорисати ове документе, што би директно ишло на штету Црне Горе.

Свака друга граница која се не би држала наведене Уредбе односно Рјешења Министара за поморство ФНРЈ била би произвољна. Осим тога, не би била у складу са доктрином

међународног права о природним и фактичким државним границама. Ово је чињенично стање које не би смјело да доводи у питање добро-сусједске односе Црне Горе и Хрватске.*

(Аутор и научни савјетник у Историјском институту Републике Црне Горе)

Радоје Пајовић, Превлака, „Побједа“, 8. XI 1992, стр. 3. Овај текст је, око 2000, објављен и у „Монитору“.

ЦРНОГОРСКИ ЦРКВЕНИ РЕБУС

Да црногорско црквено питање и послјије референдума од 2006. године, којим је коначно освојена самостална држава остаје и даље узнемиријуће отворено и пуно опасности за будући положај најмање државе преостале од бивше Југославије, знају не само релевантни аналитичари балканских политичких прилика, него и већина црногорских грађана. Ту најмање мислимо на католичку цркву у Црној Гори чији је положај готово вјековима дефинисан, него у првом реду на православни, то јест већински црквени корпус.

Прилично неубједљиво свјесна да је садашња Српска православна црква институција друге државе која никада није скривала намеру да присвоји, ако треба и окупира Црну Гору, слично покушају из 1918. године, и стави је под своју управу – актуелна црногорска власт се понаша као неко кога се то баш мало тиче, вјерујући да ће се једног дана све ријешити само од себе и без великих проблема. Ово тим прије што је данашња црногорска власт превасходно, тачније једино сконцентрисана на властито одржање на политичкој површини, и што јој сва друга питања изгледају занемарљиво споредна. Власт до сада ни једном није показала да је истински забринута за темељну деструкцију црногорске културне баштине, посебно у домаћим сакралним објектима, које немилосрдно, и са прећутним одобрењем органа државе, врши Српска православна црква, још мање за буквално отимање црногорске црквене и друге имовине, запишавање територија и комплетно кривотворење црногорске историје, традиције и културе. Додуше, данашња црногорска власт, посебно судећи по својем носећем слоју, у од-

суству интелектуалаца ширег спектра, попут покојних Радослава Ротковића или Вука Мињића, није превише сензибилирана за слична нешто суптилнија духовна питања, или бескрајно безуспјешно подношење пријава Црногорског покрета на дјелатност СПЦ, јасно показујући да ни за Црногорски покрет, ни судбину његових пријава, много не хаје.

Да би колико толико задовољила дио бирачког тијела, сачињеног од убијеђених националних Црногораца и њихових институција, на којима се, без обзира на властите тешке промашаје у приватизацијама и огрјешења о заједничку имовину свих својих поданика, ипак прије свега ослања – власт повремено приређује позоришне представе и перформансе, тобоже срачунате на кажњавање Српске православне цркве због њених нелегалних и антидржавних пројеката. Наравно, да познаваоци домаћих прилика одлично знају да иза државних театара не стоји истинска намјера, па да ће и црква на Румији, и крстионица на Превлаци и руска црква у Дајбабама остати нетакнуте као да су створене у античко доба. Власт тобоже има пуно обзира за гомилу тобожњих вјерника, који ионако докони, у заштиту нелегалних вјерских објеката, одмах прискачу да се моле баш онда кад Српској цркви треба, па још и за паре које добијају, јело и пиће које се дијели на „светињама“. Тако се од наивних црногорских патриота праве будале, а Српска црква ужива у властитим непочинствима.

Све то говори да између домаће власти и Српске православне цркве у Црној Гори постоји договор, нужно не мора бити писани, којим је у замјену за Амфилохијево ћутање на сваким изборима, Српској цркви дозвољено да чини што хоће и како хоће, држећи да је штета мања од евентуалног губљења власти. Уосталом, Српској цркви се дозвољава да не само гради наводне црквене објекте без дозвола и одговарајућих узуса, него и, такође нелегалне, стамбене зграде намијењене тржишту, чиме црногорско друштво бива укљештено између два носећа феудалца: актуелне власти и Српске православне цркве. Тај дил је у Црној Гори одавно познат и толерисан, без и мало изгледа да се у тој области за сада мијења.

Да је црногорска власт дефинитивно пристала на садашње стање Српске православне цркве у Црној Гори, свједоче најновије православне прилике на такозваном православном Истоку, у

коме су наступили догађаји који значе буквалну револуцију у односима међу православним црквама и земљама. Не хајући за досадашњу доминацију Руске православне цркве и њене интересе, цариградски патријарх, као први међу једнакима, пристао је на аутокефалност Украјинске православне цркве, без обзира на то да се Московска патријаршија са том чињеницом никада неће помирити. Наступила је нова реалност у свијету коју ни Путин ни Московски патријарх не могу контролисати. Аутокефални положај једне православне цркве више је државно, а готово мање црквено питање, па није чудо да је више господин Порошенко урадио на новом статусу Украјинске православне цркве, него украјински црквени великодостојници. Аутокефални статус цркве у држави са претежним православним становништвом, као што је то случај са Украјином, Сјеверном Македонијом или Црном Гором, представља један од основних темеља заокружене државности поменутих земаља, пуније свједочанство њихове државности пред свијетом. Друга је ствар са Католичком црквом, о чему ће касније бити више ријечи.

Е, сад, ваља поближе размотрити црногорску црквену ситуацију, посебно у вези са скорашњим признањем Украјинске православне цркве. Ни једна друга православна црква у свијету није, у вези са могућим признањем својег аутокефалног статуса, ни издалека канонски једнака обновљеној Црногорској православној цркви. Она је једноставно постојала, о чему свједоче бројна документа у црквеним и државним архивима. Има прекид од само 100 година, што јој омогућава брже и безболније канонско признање од других. Познато је да Украјинска православна црква, још од светог Владимира, дакле од покрштавања Русије, никада није постојала под украјинским националним именом. Македонска православна црква, такође, вјековима је непостојећа, јер древна Охридска архиепископија није била само македонска него и српска и бугарска, па се Македонска православна црква не може трдицијом из ње извести. Та је Охридска архиепископија бацила проклетство на српског цара Душана који се неканонски од ње одвојио и прогласио самосталност средњовјековне Српске православне цркве.

Сад кад све то знамо није никаква тајна да Црногорска православна црква, неупоредиво лакше од осталих, може добити канонско при-

знање, У књизи господина Никодима Милаша „Православно црквено право“, јасно стоји да „Једном постојећа аутокефална црква, послјије се прекида може лако обновити или вољом монарха или народа“. Потписник ових редова поуздано зна да није потребно више од пола године, па годину у крајњем случају, живе дипломатске активности између државе Црне Горе и Цариградске патријаршије, па да сада обновљена Црногорска православна црква добије одговарајуће признање. Наравно, под неопходним условом да власт стоји иза поменуте цркве, а да непрестано не очијука са Амфилохијем. Због чега се Српска православна црква толико осјећа деградираном и увријеђеном признањем Украјинске православне цркве, ако не због Македоније и Црне Горе? Ништа јој то не помаже, ако власт буде одлучно стала иза наше цркве, као што држава Македонија чврсто стоји иза своје и то од времена одмах послјије завршетка Другог свјетског рата.

Но, без одговарајућих еуфемизма, размотримо ментално стање у главама актуелне црногорске власти. Она се готово стиди обновљене Црногорске православне цркве. Да би удовољила њеним присталицама, који су јој више него поуздани гласачи, даје јој неку цркavicу да се не угаси, а труди се да је нигдје не помиње. Познато је да је Филип Вујановић, као предсједник државе, покушао да прими делегацију Црногорске цркве, на њено дугогодишње инсистирање, али да за то нипошто не сазна јавност. Да не говоримо о његовим бесмисленим изјавама по којима је, тобоже, анкетирао све православне патријархе у свијету у вези са положајем Црногорске православне цркве? Сви би, да их је заиста питао, у хору одговорили да је та црква несумњиво постојала. Другим ријечима, владајући ДПС, и поред извојеване државности и чланства Црне Горе у НАТО алијанси, није још увијек комплетно изашао испод Милошевићевог шињела. То је, наравно, разумљиво ако се само погледа фељтон господина Ранка Ђоновиха, до скоро објављиван у Побједи, у коме се види да је ДПС, у вези са властитом државом, све до 1997, или боље рећи до краја прошлог вијека, изговарао познате Милошевићеве придики. Да је свијест о црногорском националном, па и државном питању, била предалеко од ондашње црногорске власти, не треба се ни мало чудити. Није власт могла, за ово вријеме од деведесетих прошлог вијека до данас, извршити баш толику

коперниканску операцију у којој би јој хируршки вадиле, па поново стављали мозак.

Што се тиче могућег данашњег канонског признања обновљене Црногорске православне цркве, добро је да грађани знају како то није тешко извести, иако знам да је слично питање далеко од сваког приоритета нашег државног руководства. Ако процијене да им то може угрожити опстанак на власти не треба се надати. Што се мене и многих мојих истомисљеника тиче, Црногорска православна црква ми подједнако лежи на срцу као да је стопут призната. Но, само замислимо каква је коначна перспектива ове наше државе под Амфилохијем и Српском православном црквом, односно под вјечитим tutorством државе Србије? Нека нас Бог уведе у памет. Ништа нам друго не може помоћи!

Но, оставимо за сада по страни големи страх ДПС-а од Црногорске православне цркве. Сјетимо се тренутка кад је један од посланика ДПС-а у Скупштини хистерично реаговао због тога што му је неки опозиционар иронично упutio ријеч: аутокефални. „Ти мени аутокефални!“ – као да му је опсовао мајку. Но, да се црногорска власт и мало разумије у црквено питање, имала би друкчији однос и према Католичкој цркви у Црној Гори. Упркос сталним залагањима за вјеску и националну толеранцију, што јој заиста треба убројати у велику и несумњиву врлину, она још не зна да цијени вјековну католичку традицију на нашем тлу. Никад нико од црногорских државних челника није посјетио Барску надбискупију, као несумњиво далеко најстарију вјерску и културну установу у Црној Гори. Нијесам ни мало сигуран да чланови ДПС-а уопште знају откуд та институција баш у Бару, какав је њен положај према Которској бискупији, или због чега је Которска бискупија везана за Сплит, као вјерски центар изван Црне Горе? Замислимо школску екскурзију, посебно из сјеверног дијела Црне Горе, која би тенденциозно повела ђаке да посјете древну и данас постојећу Барску надбискупију и упознала их са чињеницом да је ту био центар дукљанског, дакле црногорског хришћанства, односно велики центар древне црногорске културе и писмености. Макар толико да знају гдје се поменута установа данас налази. Или да ученици сврате на темељ славне Богородице Ратачке, која се буквално налази на путу од Бара до Улциња, у којој је, по свим релевантним

научним претпоставкама, писан Љетопис попа Дукљанина, или Краљевство Словена, како се данас све више именује славни рукопис? Да бар домаћи државни челници мало цијене нашу католичку традицију, било би више него нормално да бар један високи представник црногорске власти присуствује свечаном чину доношења посмртних остатака светог Леополда Мандића у његов родни Херцег Нови? Замислите да власт сјутра захтијева да се државном свечаношћу прослави дан оснивања Барске надбискупије? Писменији људи у Црној Гори би попадали у несвијест. Или да захтијевају од Свете столице у Риму да барски надбискуп обавезно буде само грађанин Црне Горе, као што је својевремено са Папом био склопио чврст уговор краљ Никола. Сада су барски надбискупи редовно грађани Албаније. Па и положај Которске бискупије је пар ехеланс државно питање.

Католичкој цркви, ми Црногорци, треба да будемо бескрајно захвални на томе што је у Ватиканском архиву сачувала Љетопис попа Дукљанина, најстарији спис који говори о историји Црне Горе, или Которском и Дубровачком архиву који чувају у својим трезорима све што је од значаја за средњовјековну Црну Гору, било православну било католичку. Тамо, наравно, нема података о Истрази потурица или црногорском учешћу у Косовском боју. Да смо знали да користимо которске и дубровачке архивалије не бисмо данас аветали за Косовом и вјеровали како је некадашња држава Зета под Балшићима учествовала у Косовској бици 1389. године. Повелико парче црногорске историје и културе похрањено је у католичким архивима. Црна Гора треба да буде подједнако поносна на своју и католичку и православну цркву и традицију, као неодвојиве дјелове свога националног бића и своје историје. Да бар дјелимично знамо своју стварну историју, од Дукље, Зете, па Црнојевићке Црне Горе, не бисмо се, као фолклорни посланици Демократског фронта у Скупштини спрудцкали са спомеником посвећеним славној Туђемилској бици. Ево, током идуће године очекујемо посјету Папе Црној Гори. Добро би било да за ту прилику нешто поближе сазнамо о богатој црногорској културној и другој католичкој традицији, као и да изразимо том приликом наше могуће захтјеви и очекивања у вези са постављењем барских надбискупа, или положаја Которске биску-

пије. Добро би било да бар толико знамо да је света Озана, Црногорка, православног поријекла, или да је свети Леополд Мандић наше горе лист.

Но, вратимо се сада црногорској православној заврзлами и огромној штети коју овој држави приређује, и по свој прилици ће и даље приређивати Српска православна црква, као институција туђе, и повремено не баш пријатељске државе. Србија и српски несумњиво Црногорцима блиски народ, немају ништа против Црногораца, наравно под условом да пристану да буду Срби. Дакле, мржња на Црногорце отуда се вјековима индукује, али само против црногорске националне посебности, а још знатно више противу сваког облика црногорске државности. Данашње постојање црногорске независне и суверене државе, највећем дијелу Срба дјелује као да им је Црна Гора ишчупана из цигерица, односно отета као плијен на који су вазда рачунали. Србија, кроз обличје своје Српске православне цркве не признаје ни границе црногорске државе, цијена црногорску територију на вјерске области чија су сједишта изван Црне Горе, како би сјутра, ако се укаже прилика, устврдила да се српска држава простира свуда докле допире Српска православна црква. Управо због тога Српска православна црква, већ деценијама сипа огромне милионе на, под видом обнове и заштите, прерађивање црногорских сакралних објеката, у раније у Црној Гори непостојећи моравски стил, или умјесто традиционалних црногорских цркава на преслицу, гради куполе, стране црногорском традиционалном црквеном градитељству. Далеко од тога да се само на томе стаје. Српски национализам, преко своје цркве, не преза ни од далеко крупнијих фалсификата. Српски митрополит Амфилохије прави велики храм, посвећен светом Владимиру у Бару, уз његово присвајање Српској православној цркви и тврдњи како је свети Владимир био православца. Ријеч је, наравно, о нечувеном светогрђу, јер је свети Владимир био само хришћанин, у вријеме кад још није било раскола између православља и католичанства које је извршено 1054. године. Као што се зна, Владимир је погубљен 1016. године и послје своје беатизације остао у подручју касније католичке цркве. Да су новоподигнути храм св. Владимира у Бару заједно правили православци и католици, и у њему служили и свету мису и литургију, било би тек

оправдано и логично. Овако српски узурпатор Амфилохије није дозволио да се католици приближе његовом градитељском завјештању. Из исте намјере, дакле отимања туђег, изградио је на Румији лимену цркву, како би се наругао древном барском обичају да одређеног дана на Румију излазе грађани све три вјере: православни, муслимани и католици. Обичај потиче из још дукљанског времена у коме су сви подрумијски становници били само хришћани, без подјеле на православце и католике, а о исламу се у то вријеме још није могло говорити. Очигледно је, из низа досадашњих ситуација, да Амфилохија лично спопада ни мало скривани бијес на свако помињање домаћег међувјерског и међунационалног склада. Ни мало се не уздржавајући од бахатих отимања туђих вриједности, Амфилохије заузима манастирске остатке на Михолској превлаци који припадају католичкој традицији. Нико, наравно, од католичког клера не протестује, јер виде да у Црној Гори суверено влада Амфилохије са својом свитом и да за сада нема наде да ће се ствари уопште мијењати. Амфилохије под својим skutом држи сву црногорску сакралну, дакле и ослободилачку баштину, односно не само манастире и значајније цркве, него и сеоске црквице које су искључиво грађене трудом и средствима локалних племена и братстава.

Озлоглашени Црногорци су се, негдје од средине прошле године понадали да ће давно припремљени Закон о правима вјерских заједница, по којем би се, коначно, размрсали имовински проблеми између државе Црне Горе и Српске православне цркве, али је, по свој прилици, до доношења поменутог закона, ако до њега уопште дође, још врло далеко. Амфилохијева руља је својевремено спријечила сваки покушај јавне расправе, још у нацрту поменутог закона, а очекивати је да ће, при његовој евентуалној расправи у Скупштини, наступити масовна хистерија широм Црне Горе. Амфилохије, уосталом, добро зна да може, и без помоћи икакве опозиције, или посебним ослањањем на такозвану просрпску опозицију, угрозити црногорску власт. Тешко да је власт сличну опасност довољно рационално схватила.

Овако, Црна Гора, за дубље познаваоце домаћих црквених и државних прилика, траје прилично осрамоћена. Српска црква јој се суверено распртила и у највећој светињи

Цетињском манастиру, вјековној резиденцији црногорских владика и господара. Не располаже Црна Гора ни ђивотом светога Петра првог, ни се истински Црногорци одавно моле у својем Цетињском манастиру. Текст Закона о правима вјерских заједница најављен је за усвајање овог прољећа, али је, с обзиром на драматичну ситуацију, послје масовних уличних протеста и не баш безазлено дјеловање одбјеглог бизнисмена Кнежевића, тешко очекивати да ће се о истом закону расправљати и до краја године. Остаје, ипак, да се надамо.

Кад домаћа власт буде коначно схватила и усвојила неопходна знања о нашој црквеној и укупној културној традицији, кад не буде, као Филип, стрецала од помена Црногорске православне цркве, наша држава неће имати никаквог разлога да буде забринута за властиту будућност или свој истински међунационални и међувјерски склад, којим се и сада с разлогом поносимо. Ипак ће то вријеме доћи, упркос Филипу и разним другим Филипима.

Рајко Церовић

ЗАКЉУЧЦИ

Са трибине ЦПЦ од 10.05.2019. године у Хотелу "Подгорица"

- Да држава узме активно учешће у поступку поновног признања Црногорске православне цркве од Цариградске патријаршије;

- Да држава и локална самоуправа пруже подршку Црногорској православној цркви за оснивање вјерске школе свих нивоа образовања са сједиштем у Цетињу;

- Да до усвајања Закона о вјерским слободама, којим ће се између осталог регулисати имовинска питања на вјерским објектима (од којих многи остварују приходе довољне за обављање основне дјелатности цркве) држава из буџета обезбиједи посебна средства за реализацију већ постојећих програма кадровске, техничке, организационе инвестиционе активности Црногорске православне цркве и посебно активностима међународне сарадње са стручним организацијама из области државно-црквеног права из Европе и САД-а;

- Да се према Савјету Радио-телевизије Црне Горе да предлог да у прогамској шеми на

недељном нивоу уврсти програмски садржај о питањима црногорског идентитета са водитељом који ће говорити црногорским језиком;

- Да се приликом доношења будућег Закона о вјерским слободама обезбиједи једнак и равноправан статус свих вјерских организација у Црној Гори, и спријечи свака дискриминација према другим црквеним организацијама;

- Да држава енергично примјењује важеће законске прописе у области заштите безбједности и територијалног интегритета, као и да енергично дјелује на спречавању свјесног урушавања државних институција, изигравања закона, преношења неистинитих садржаја којима се узнемирава јавност, фалсификовања историјских чињеница и манипулације народом, свакодневног вршења злоупотребе вјере у дневно-политичке сврхе, првенствено од стране епархија Српске православне цркве у Црној Гори;

- Грађанима Црне Горе учини доступним и јавним хронологије уписа свих непокретности епархија Српске православне цркве у Црној Гори (Митрополије Црногорско-приморске, Епархије будимљанско-никшићке, Епархије захумско-херцеговачке и Епархије Милешевске) и њихових организационих јединица у Црној Гори;

- Да се јавно објаве извјештаји надлежних државних органа из 2004. и 2015. године о свим недозвољеним радњама на споменицима културе који су у посједу Митрополије црногорско приморске и осталих епархија Српске православне цркве у Црној Гори ;

- Да надлежни органи објаве податке о броју свештених лица у Митрополији црногорско приморској и осталим епархијама у Црној Гори, а који су страни држављани, као и број захтјева за боравиште свештених лица у Црној Гори за период 1990-2019 година.

- Да се обавијести јавност да ли су Митрополија црногорско приморска, као и остале епархије Српске православне цркве у Црној Гори регистроване пред било којим државним органом у Црној Гори;

- Да Влада Црне Горе формира експертску комисију која ће испитати законитост свих Споразума – Уговора о регулисању имовинско правних односа закључених између Митрополије црногорско-приморске с једне стране и с друге стране јединица локалних самоуправа,

појединих државних институција, те правних и физичких лица и да објави извјештај о томе;

- Да Пореска управа Црне Горе објави податке о наплати пореза, доприноса и других дажбина по свим основима од Митрополије црногорско приморске и осталих епархија Српске православне цркве у Црној Гори за период 1990-2019 година;

- Да Управа царина Црне Горе објави податке о вриједности увоза и извоза и наплаћених царинских дажбина у односу на Митрополију црногорско-приморску и остале епархије Српске православне цркве у Црној Гори за период 1990-2019 година;

- Да Централна банка Црне Горе објави податке о свим приходима и расходима на жиро рачунима у пословним банкама Црне Горе за Митрополију црногорско-приморску и остале епархије Српске православне цркве у Црној Гори за период 1990-2019 година;

- Да се обавијести јавност о укупним уплатама из буџета Црне Горе српском националном вијећу и другим уплатама организацијама које промовишу интересе српског народа у Црној Гори;

- Да се обавијести јавност о свим новчаним давањима и давањима у непокретностима од стране државе и општина Митрополији црногорско приморској и осталим епархијама Српске православне цркве у Црној Гори.

др Златко Булић

ОСНИВАЊЕ БОГОСЛОВИЈЕ ЦРНОГОРСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

Радован Дамјановић, Никшић

Већ дуже вријеме постоји иницијатива заснована на потреби и жељи да се на Цетињу отвори Црногорска православна богословија. Била би то средња духовна школа у којој би се ученици васпитавали и образовали у духу традиције Црногорске православне цркве и припремали се за свештеничку и свештеномонашку службу, као и за високо теолошко образовање на одговарајућим факултетима и духовним академијама.

Насилним укидањем Црногорске православне цркве 1920. године, тј. њеним припајањем Српској православној цркви, а

што се десило и држави Црној Гори одлукама тзв. Подгоричке скупштине, Црногорској митрополији (Црногорској православној цркви) је укинута право јурисдикције над својим вјерницима. Она је остала без права да као Помјесна аутокефална црква Црне Горе одржава канонско и догматско јединство са другим православним црквама и да своје вјерско учење и богослужење исповиједа и врши јавно. Све до обнављања Црногорске православне цркве 1993. године њени вјерници у држави Црној Гори, а и шире, били су у духовно-вјерском смислу под патронатом Српске православне цркве.

Обновом црногорске државе и њене цркве стање у Црној Гори се корјенито мијења. Свјетовна и духовна власт у Црној Гори је успоставља као прије 1920. године. Ово обавезује Црногорску православну цркву да за своје вјернике, у складу са Уставом и другим законима државе Црне Горе, организује своју дјелатност. Она је својим обнављањем, избором митрополита, доношењем свог Устава, формирањем највиших органа црквене власти у том правцу направила велики искорак. У ишчекивању Закона о вјероисповијести на реду је оснивање духовних школа у којима ће се за потребе њених вјерника васпитавати и образовати млади свештеници.

Прије десетак година на иницијативу Митрополита Михаила покренута је активност на израду елабората о оправданости оснивања Црногорске православне богословије на Цетињу. Урађен је приједлог елабората на основу Устава Црногорске православне цркве по коме би то требала да буде четвороразредна средња школа и која би носила назив Богословија „Свети Петар Цетињски“ са седиштем на Цетињу. Школу би основао Свети Архијерејски Синод. У нацрту овог документа наведени су разлози за њено оснивање, правни основ оснивања, циљеви и задаци на којима њен рад почива као и активности кроз које ће се они реализовати, услови рада, кадровска основа за руководеће и наставно особље, смјештај лица која се школују као и други елементи који овакав елаборат чини комплетним. Предлогом није ближе разрађено финансирање институције, једно од најтежих и најсложенијих питања и у раду саме Цркве, и тај дио је остао за накнадну дораду. То је био и остао најспорнији дио елабората што је условило да и сама идеја не крене даље од почетка.

Но, када је ријеч о школи коју треба да оснује наша Црква, потребно је рећи и пар ријечи које се односе на њен карактер и однос према јавном образовном систему Црне Горе. Сматрамо да би се оснивач ове вјерске школе при доношењу основних аката и позаконских докумената требао руководити слједећим одређењима:

а) школа треба да буде лиценцирана од надлежног државног органа за питање просвјете Црне Горе и

б) прихватити Резолуцију о опасностима од креационизма у образовању коју је усвојила Парламентарна скупштина Савјета Европе 2007. године.

Шта то значи?

а) Свака вјерска школа има свој наставни план и програм који самостално утврђују и усвајају надлежни органи вјерске заједнице. Ови програми углавном нијесу компатибилни са јавно важећим програмима јавно признатих државних школа. Ученици који заврше средње вјерске школе могу наставити школовање само на теолошким академијама и факултетима чиме су доведени у неравноправан положај са ученицима из средњих школа јавног образовног система. Из тог разлога је потребно да вјерска школа затражи од надлежног државног тијела верификацију додатног програма који се реализује у државним средњим школама (најчешће гимназијама) по коме би радили ученици вјерске школе. Одобрењем овог програма вјерска школа добија статус лиценциране средње школе чији ученици могу да наставе школовање на факултетима других усмјерења. Овим чином вјерска школа постаје дио образовног система државе која самим тим има обавезу и на њено суфинансирање. (Случај са Медресом у Тузима)

б) Када је у питању Резолуција коју је усвојила Парламентарна скупштина Савјета Европе сматрамо да би надлежни орган Цркве који усваја наставне планове и програме требао да прихвати ставове изнесене у овој Резолуцији, а што би било сагласно са усвојеним јавно важећим државним наставним плановима и програмима.

О чему се ради? Данас се у многим земљама, не само у образовању, појављује више „теорија“, вјеровања, филозофских система о погледу на настанак и развој свијета. Најприсут-

нија су два гледања: еволуционизам и креационизам.

Према тврдњама првих еволуција објашњава све о историји природе и живота; постоји само свијет материје, енергије, простора и времена; не постоји изван материје духовне димензије. Поткрепљују своју теорију научним доказима, иако за многе појаве немају научних доказа. Сматрају да теорија еволуције, као и свака теорија, још није завршена, а одлика успјешне науке је отвореност.

За креационисте настанак човјека, Земље, Свемира је везан за врховно биће, божанство. Све живе врсте на Земљи, створене су у једноме јединственом замаху Божјег стварања свијета, какве су биле тада такве су и сада. Креационизам одбацује научне закључке антропологије, археологије, астрономије, хемије, геологије, физике, психологије.

Оба приступа имају својих слабости, али се Савјет Европе изјаснио за декларацију о настави еволуције чиме су изразили и спремност да се чврсто супростављају креационизму у образовању, као „научној дисциплини“.

О девастацији црногорскијех манастирах писало је неколико угледних аутора

арх. Миодраг Бајковић

Закључак

Не би било згорега да овђе метнем пријевод на црногорски језик ријечи девастација: »уништит, рушит, разорит, пустошит« - једном ријечју речено - »бестрагат«.

Ипак, нашики звучи доста јасније и опипљивије, то јес - разумљивије и реалније.

Ради се о научно и/или стручно написаним студијама, елаборатима или текстовима.

Лично сам се одлучио, пишући о томе како је девастирано пет нашијех манастирах, лише струке и науке и, надам се, на особен начин сагледавања простора урађене просторне анализе за неке од манастирах - да се »позабавим« и - мотивима, намјерама, циљевима, начином и околностима - зашто и како се описано и фотографијама документовано издешавало.

Све написано-изнешено, гледе овијех пет карактеристичних примјера, што је СПЦ зларадице учињела, чини и што ће још чињет од нашијех

манастирах - може се и мора назват само једном једином ријечју-именом, а то је: ЗЛОЧИН!

Побогу - па, црква не би смјела чињет злочине, зар не!?!

Спорад часа СПЦ горе описано учиње - да' сам више одговора (таман спрам њезинија »заслугах«), а биће их и до краја и на самом крају овога текста.

Наглашавам, да су код овијех манастирах (и код многих других по Црнојзи Гори) све споменуте, описане, приказане и неприказане »интервенције« - изведене без добијања-издавања законом прописаних сагласности и дозвола, од стране надлежнија институција, то јес - без спроведеног управног поступка, што значи: нелегално, на дивље или на црно.

Да »неимаре« (мислим на кориснике-наручиоце-финансијере и разноразне извођаче) побројаних градњи, доградњи, надградњи, »реконструкција« и »санација« манастирскијех црквах, кућах-конаках и осталијех грађевинах - питамо:

»Како им се чини њихова градитељска работа?« - сигуран сам да бисмо добили одговор попут:

»Срећни смо и одушевљени свим изграђеним-изведеним (»реализованим-спроведеним«), јер смо »естетски оплеменили« манастир и околицу, јер смо ...!«

Њиховојзи срећи видим мјеста, јер чине што им драго и све што им је нампало, али одушевљењу у стручном, архитектонско-естетском смислу - мјеста, нажалост, нимало нема.

Морам опетоват: кад би некоји студент архитектуре на било којем угледном европском факултету, ка свој рад-пројекат предложио било што од приказаног, не само да не би положио испит (такви студент до дипломског рада, наравно - не би ни стиза) - но би му уљудно било сетовано да се препише на некоји други факултет и промијени будући позив.

Дозволићу себе да напоменем - да студенти који заврше студије на архитектонском факултету у Титограду, имају:

- релативно скромно знање о нашој сакралној архитектонској традицији (хришћанској и исламској (стилови, карактеристике, историјске чињенице, особености Зетске градитељске школе, упливи Истока и Запада, ...)) - може бит да се ради само о отаљавању испита, без жеље по дубљем сазнању о својем градитељском

нашљећу (то им мора уђест професор историје архитектуре);

- очигледно незнање гледе девастација нашијех манастирах (то им, истом, мора уђест професор историје архитектуре);

- апсолутну незаинтересованост спрам учињенијех злочинах над нашијема манастирима (и ово им мора уђенут исти професор - под условом да он није »учествова у овијема злочинима(!)«).

Значи - младим колегама и колегиницама су све ове девастације блага црногорске културе непознате и туђе, ка да се дешавају тамо неђе друго и далеко по свијету бијеломе, то јес - они не знају да се иђе ишта од овијех злочина уопште и збило!

Укупно гледано код нас скоро да нема темељите посвјећености црногорској сакралној и вернакуларној архитектури (част изузецима).

Огромној већини архитектата и архитек-тица ова тема девастација је или непозната или, очигледно, није битна. Осталојзи пучини такође. Ни у Инжењерској комори Црне Горе (Комори архитектата), ни у Савезу архитектата Црне Горе - никоме не напада да једне једине беседе јавно прозбори и позбори о овијема злочинима и/или да у писаној форми подигне глас противу починиоца! А, држава је (благо речено) »незаинтересована«! Другијема ријечима речено - није нико озбиљно, одговорно, »дошљедно и до краја« не води рачуна о овом дијелу културног нашљећа и историје - тако да све иде на руку хорди вандала из СПЦ.

Но, не чиним то ни ја »дошљедно и до краја«, јер да није тако - барем бих покренуо организовање потписивања петиције да ова несретња држава по овом питању коначно »почне обављат свој поса«, а то је:

- да уклони све антицивизацијски и на црно изграђено по нашијем манастирским комплексима и приђе тога

- да похапси србочетничко-црномантијашку збојну, смјести у бајбокс и приведе к спознанију права!

Огромна већина њих борави, то јес - »безбрижно« је настањена и »жомотно« живи у Црнојзи Гори, без неопходних папира за боравак, држављанства, итд., а зна се - једини »незвани и илегални гости« су - мишеви и пацови.

Мало им је пустим »хришћанима« и то, но још и по врх свега - несојски черече и зајенушано уништавају културу земље у којојзи хоријатски

ију кору леба, купљену од црковне имовине крвнички и крваво отете 1918. године и потље!

Ма им на Косово, »тамо њихову кол(иј)евку« свега и свачеса - не баста турин наквечит.

Само су Црну Гору унавиђели, јер им може бит!

Дакле, скоро нико не дења и не бренује архитектуру манастирах, но - свима је позната ре-цимо »проблематика« пројекта »Скадар Лаке« и оне стаклене куле при хотелу »Подгорица«.

Можемо и треба и о томе, наравно, водит стручну и академску расправу, али девастација медијалног дијела црногорске културе је апсолутно запостављена тема - а неупоредиво значајнија од управо споменутих!

Само да нагласим - да никоме вала не нападе да дигне глас барем против онога ругла од онијех 10-так на дивље склепаних »викендашко-рибарских« страћарах (од тврдог материјала), при мосту на Танки рт - по сред Националног парка »Скадарско језеро«, што је свима нама пред очи - а не некојизи тамо неђе манастири.

За те манастире - ћемо лако!

Има ко за њих да брине и да их »добро и завазда збрине«!

Сви манастири на Скадарском језеру, ка и ове кућарице при самом магистралном путу - лише других законских аката који обавезују, сходно и Просторном плану подручја посебне намене за Национални парк »Скадарско језеро«, налазе се у зони строгог режима заштите!

Исто значи - да без папира нема градње, реконструкције и слично.

Наравно, то важи - ће има државе!

Мене, ка сѣдоку, нијесу етика до струке и осећај националне одговорности дозволили да обрнем главу и 'рбат овојзи теми и маинам се (оставим се, уклоним) - од учињенијех злочинах над црногорском културом!

Тренутак је и да кратко споменем новоизграђене храмове у Титограду, Бару, Беранама, Мојковцу, будућу градњу храма на Превлаци код Тивта, ...!

О истом нећу много зборит, јер не заслужује потанко стручну пажњу, осврт и анализу.

Ту је све тако јасно, очигледно и једноставно.

У питање су - нечесови назови стилови, архитектонски склопови, пропорције, елементи, детаљи, итд., који су у највећој мјери стра-

ни овдашњем поднебљу и нашем сакралном градитељском нашљеђу, ка дијелу ширег медитеранског архитектонског сакралног корпуса.

Ради се углавном о само донекле и то јадно модификованој средњевјековној »тамо њиховој« рашко-моравској архитектури и/или (боље рећ) кумбуљу (компилацији) свега и свачеса - која ка таква, гледе на то да је настала на пријелому два миленијума (настаје и даље) - нема ама баш ничесову архитектонску вриједност.

Другијема ријечима - то је архитектура чије је мјесто и значај у струци таман такав, да ћу је мирне душе именоват: »архитектура застија« или »застаје у архитектури«.

Не желим пропуштит да нагласим да за мене у исту »категорију«, гледе архитектонских вриједности - спада и архитектура нове (католчке) катедрале у Бару.

Како гођ - и »интервенције« на постојећима манастирима и у њиховој околици, ка и градња новијех манастирах, храмова, цркава - има исто за циљ:

Наметнут нам туђу и у XXI стољећу давно већ превазиђену »тамо њихову« сакралну архитектуру, која ће временом, због невиђеног квантитета садашњег градитељског замаха СПЦ, ако не - потпуно потријет нашу васколику традиционалну сакралну архитектуру (што је ето немогуће, само спорад тога што су сеоцке цркве »сачуване« (оне им нијесу »интересантне« за »преправке«, јер немају »снагу« манастирах, па им њих није »потребито« тицат)) - али ће зато, архитектуру нашијех манастирах неповратно: оскрнавит, загушит, надгорњат, уништит - и тако »насилно« и тиме »неприродно« - постат доминантна у овдашњем простору и на овоме поднебљу.

Бројни манастири су нам на тај начин већ неповратно деградирани и девастирани.

У уводном дијелу сам споменуо да су злочини овакове сорте учињени и над манастирима: Орахово, Телија Пиперска, Свети Арханђел Михаило на Превлаци код Тивта, а овђе морам додат и ужас и катастрофу учињену од манастира: Ком, Морачник, Космача, локалитета Топхала, итд., итд., итд.

Црногорска некадашња, а доскорашња - довољно лијепа и квалитетна слика, кад је сакрална архитектура у питање, којом дадосмо вриједан допринос широј медитеранској ар-

хитектури - понос једног малог народа - биће неповратно »скинута« са зида галерије европскија народа и замијењена неком: другом-преправљеном-новом, туђом и безвриједном.

Лише дијела конаках Манастира Острог, васколика набројана и овђе описана злудјела (нечесово друго називало за учињено - нема), над нашом сакралном архитектуром, извршена су откад је 1991. године, на столовач Светог Петра Цетињског - засио они непоменик и некрст, који онакав какав је (несретњи роб), тај некад свети столовач, нажалост - занавијек ошпорка!

Истина је преча од свега!!!

Међутијем - није он једини кривац.

Над попом би - мора бит поп!

Главни кривац је држава Црна Гора, то јес - њезина власт.

Ка и свакоја држава и наша је имала и има своје инструменте владања: законе, инспекцијске службе, судове, а богоми и казнено-поправне домове.

Иако су овизи споменути »неимари« по Црнојзи Гори - агресивна и примитивна углавном »увезена« збојна, држава би, да је шћела - лако ижљегла на крај ш њима!

Али, »наша црногорска« власт се играла нечесове сопствене тобош »прагматичне политичке игре«, коју је срамно изгубила од истог непоменика (што је њезин проблем) - али смо ми ка народ, због те њезине »игранке«, дочекали да данас имамо многа занавијек девастирана добра културе!

Седоци смо злочина над нашом културом - што је болно, поражавајуће и понижавајуће!

То је наше застије, које никад неће умријет!

Да су у некој западној европској држави изливени само темељи у бетону онога конака испред Манастира Добриловина (што је рецимо 'иљадити дио свега »реализованог«) - инвеститор би, сходно законима, био наћеран да у најкраћем року и о својему трошку све доведе у првобитно стање.

Држави Црнојзи Гори, непоменик из Цетињског манастира - чак забрани приступ на Бешку и ДПС-СДП коалицији не баста послат инспекцију (и остале кога је требало) - да ногом кроче на ту исту окупирану Бешку.

Све је то, наравно и већ речено - била ствар кукавичке, сулудне и погубне политичке одлуке.

Поврх свега - нежнавена, аутистична и неавизана овдашња власт - окупаторској СПЦ у Црној Гори и некрсту са Цетиња, деценијама већ срамно »опрашта«
васколики порез на њезине баснословне финансијске »марифетлуке«
(свакогодишње мјерени силнијема мелеонима еура), који су јавно и тајно и на »свемогуће«
начине - »намијењени и уперени«
управо противу Црне Горе и Црногораца!

Но, у оквиру истијех погубних грешака, дио ове садашње »екипе«
на власти је, још новембра мјесеца 1989. године - дозволио да племенска црква из села Грађани буде укњижена на СПЦ.

Цркву Светог Јована Крститеља су 1708. године, изградили и током времена одржавали - преци свих нас племених из Грађанах и вјероватно некад некизи помеђу њих дали своју земљу (или је то била комуница - сеоцки посед) - на којој је црква подигнута.

Забога - ђе тадијер и те 1708. године - оно бјеше СПЦ ...?!

Наравно, споменута црква је само једна од многих црногорских сеоцких црквах које су »завршиле«
ка »тамо њихов«
окупирани посед!

И мимо драге воље да покушам закључит оптимистички - не могу то учињет, јер није у питање рецимо 55 страница папира исписанија графитнијем лаписом, па да се то може гумицом избрисат.

Ради се о грађеним структурама у физичком простору и није реално очекиват да ће ова држава, која није спријечила изградњу истих - смоћ снаге и:

- уклонит они конак испред Манастира Добриловина (сходно елаборату);

- обурдат ону доградњу при онојзи мањој цркви Манастира Бешка (сходно елаборату);

- отућ они васколики малтер скупа са фреско-сликарском подвалом у Манастиру Старчево (сходно елаборату), ...

Ријеч је о елаборатима које је 2013/14 године, израдила надлежна институција Министарства културе Црне Горе - то јес: ријеч је о залудној работи при оваквој садашњој власти у Црнојзи Гори и при њезиним оваквим »државним«
институцијама.

Од нечеса се мора почет - зато она лимена (назови) црква са врх Румије мора лепетнут ка што је »долећела«, иако је то само кап у мору.

На крају, ка непоколебљиви екуменист, тврдим да су најузвишенија цивилизацијска достигнућа Црне Горе и нас Црногораца (под Црногорцима у овом трену подразумијевам - све нас становнике-држављане Црне Горе, не гледе на нацију и вјеру) - била:

- служење литурђија и по православном и по католичком обреду у црквама са два олтара, на нашем јужном приморју - и

- заједничко изношење крста Светог Владимира Дукљанског на врх Румије од стране хришћана и припадника исламске вјере.

Наравно, свима вама, који горње управо прочитасте, је исто познато, али споменух спорад подсећања на то - како је било приђе, а како потље непомениковог доласка у Црну Гору!

Злехуде ли »среће«
ш њим и од његовог кракања на Цетиње!

Почетком децембра мјесеца 1991. године, у згради Барске надбискупије (»Бискупади«
) примио ме је у посету тадашњи, данас покоњи, надбискуп барски Петар Перколић.

Током разговора од уру времена и у четири ока, господин надбискуп ми је река да је ови непоменик (напомена: овако га ја »крстим«
), још те исте године, ишћера католичке свјештенике из црквах са два олтара и забранио им приступ.

Док је то изговара, надбискуп Петар није мога скрит своју немоћ и тугу - ни у гласу, ни у изразу лица, ни у очима.

Даклен, један од првија »хришћанских потеза«
овога некрста, теке се станио на Цетиње - био је узет апсолутно »првијенство«
у овијема црквама и бит у њима »сааам«
- без брата хришћанина!

Ако већ нијесмо на планетарном нивоу браћа, спорад цркавах ка институцијах и свега што оне ка такве, »људском природом« вођене, имају у својим педигреима - барем се у малој Црној Гори, а са оваквом некадашњом овдашњом традицијом - екуменизам мога искрено и снажно пригрлит, љубит и чуват.

Крст изношен на Румију окупља је и хришћане (православце и католике) и припаднике ислама, а то значи - све народе у Црној Гори:

и Црногорце и Муслимане и Бошњаке и Албанце и Србе и Хрвате!

Кућ међу народима искат вишег заједништва, слоге и поноса од тога - и више радости од такве!

Уљудно молим - застанимо овђе на трен и помислимо: како би то само Богу било угодно!!!

Ни једног ни другог обичаја више нема.

Нијесу скапулали.

Нит се више литурђије уз оба појања служе под истијем црковнијем шљеменом, нит нас више старостојни и славни наш Дукљански светац окупља!

Оба ова наша најузвишенија цивилизацијска достигнућа нам је, с најприземнијим циљевима - агресивно, безобзирно, безочно и алабурде (на силу, силом) уништила-поништила и антихришћански отела Српска православна црква, односно, њезина филијала-испостава-одбор у Црној Гори, то јес - непоменик и некрст на њезином челу!

На сличан начин, али у крвавим околностима и под страховладом, та иста СПЦ, у ондашњој »на братцки начин« окупираној Црној Гори - и уз пријетње смрћу старом црногорском митрополиту Митрофану Бану (чији је предак по оцу Иво Бајковић, из мојија Грађанах, са та-

дијер нашег заједничког огњишта, паса пут Грбља) - једнако учиње од наше свете и пречисте Црногорске православне аутокефалне цркве!

Од такозване Српске православне цркве, која у својем »архиву« има ону »пусулицу« (читајте: анатему) Димитрија Хоматијана из маја мјесеца 1220. године, и ону »поздравницу« (читајте: проклетство) цариградског патријарха Калиста помеђу 1350. и 1353. године - није се ни могло очекиват: ништа друго, ништа боље, ни лепше - а ни грђе!

КАЛЕНДАР ДУШЕ

Пише: Борислав Цимеша

Краљеви никада нијесу вољели пјеснике. Кроз вјекове су их изједначавали са дворским лудима. Више су им служили као пјевачи него као пјесници. Ако су их држали за зло онда су били оно нужно без којег се не може. Приближавао се нови сусрет Пјесника и Краља. Сусрет у камену. Краљ је одлучио да подигне споменик Пјеснику. Пјесник није вјеровао у тај чин. Како се приближавао дан њиховог сусрета на Светој Планини, Пјесник још једном затече Краља. Говорио му је о сусрету Матије из племена Левијева, доцније познатог као јеванђелист Матија и Јуде из Кариота. Причао му је о Јуди који је одавно хтио да се сучели са Матијом. Не може се са сваким разговарати о свему, Јуда ће Матији. Није сваки спреман за разговор и не мисле сви једнако. Упозорио је саговорника да оно што може говорити са њим, не може са Симоном или Андријом. Да ли зато

што су Галилејци? упитао га је Матија. Управо зато, што нијесу Јевреји, одлучан је био Јуда. И зато се обраћаш мени? поново ће Матија. Са Левитом бих желио да разговарам о ономе што не разумију Галилејци. Па сви смо ми подједнако изабрани од њега, рече Матија. Јуда није порицао једнакост. Рекао је Матији да као што с њим не може причати о врстама рибе, тако не може говорити с њима о закону. Причу о закону оставио сам за тебе, Матија! настави Јуда. Јуда је био упоран да наведе Матију на размишљање како би излијечио властиту сумњу: да ли је сигуран да ће Исус саградити Царство Израиља? Рекао је то убијеђен да га Матија не сумњичи ничим рђавим, нити да достави било коме другоме његово питање.

Зар сумњаш ко је Он? одговорио је Матија питањем. Јуда је био одречан. Знао је да је Исус онај који Јест, како вели Симон. Али питао је себе и друге, да ли ће Он тиме што је онај који Јест, саградити Царство Израиља. Матија је одмах разбио сумњу Јуде из Кариота тврдњом да зна да ће Исус саградити Царство. Јуду је копкала сумња из Исусових ријечи да Царство Његово није од овога свијета. Зар то може бити Царство Израиља? директно ће он. Матија је одговорио да је Исус онај који Јест и пошто је тако све једно је како ће царство саградити и на коме мјесту. То ће бити истинско Царство Израиља. А кад је истинско, никакво друго не може бити такво. Јуда је поново призивао сумњу. Ако међу нама на земљи све остане по староме, а синови закона не буду владали свима народима, што имамо онда? Не знам што ће бити на земљи. Не знам да ли ће Израил владати земљом, али знам да ће истинско Царство Израиља бити тамо где Он каже и да ће бити састављено од оних које Он изабере. Јуда је поново тражио одговор на питање, зар Израил као цјелина није изабрани народ? Матија му је одговорио да јесте, али је изабран да се из њега јави Спаситељ свијета и да би први могао за њим поћи. Јуда није био задовољан одговором и тражио је објашњење на упит, зар није Исус изабран за то да би био владар свијета? На Матијино не, Јуда је питао: А закон? Разумјели смо погрешно закон. Човјек и Господ не могу тумачити закон као два равна свјештеника. Ко не слуша Господа у свему, и не само да не слуша закон, већ га руши. Незадовољан овим одговором, Јуда је оптужио Матију да говори

против Писма. Матија није имао разлога да се брани, тим прије што је говорио само истину. Ставио је то до знању Јуди. Овим је пренио тему разговора у домен чисте вјере и избора између Царства Израиља и Њега. Хтио је да оптужи Матију да морају изабрати Исуса прије Израиља. Да не би био строги тужитељ, Матији је питање поставио не као оптужбу, него као право избора. Увјерен да Јуда много лута, Матија му је то саопштио на готово стидљив начин. И то није угодило Јуди, па је од Матије тражио признање да никоме неће причати о њиховом разговору. Матија му је дао обећање. Али и више од тога. Од тога часа, па у будуће, молиће се за Јуду. Касније су се поново срели. Јуда је трчао за својим саговорником, упорно га је дозивао. Матија је ишао својим путем не окрећући се за упорним позивима и молбама Јуде из Кариота. Јуда је као луд трчао за њим, силом покушао да га задржи, дохвати за раме и говори, у ствари виче, како га Матија мора саслушати. Мораш ме саслушати. Вратио сам им благо. Нијесам ја то због зараде. Он је све знао. Знао је и што ћу ја да урадим и није ми забранио. Хтио је то. Матија је покушао да се отргне. Са гађењем је слушао даљу Јудину исповијест. Вратио сам им њихов новац. Само сам допунио Закон. Слушај ти који мислиш да си добар син Израиља, све се испуњава како је у Писму написано. Знао сам и живио у увјерењу, без икакве сумње, јер вјера искључује сумњу, да је Он Месија. Да је Он Син Бога Живога! Чујеш ли ме Матија?! Знао сам да је Он Син Божји, али опазих да Он неће да испуни Закон. Да Бог Израиља неће да испуни пророштво са Израиљем. Да Бог неће да да Израиљу Његово Царство. Да ли разумијеш? А кад је тако, пошто истински Месија не испуњава Пророке значи да треба ставит нови печат на нови Закон. Јуда је био упоран да пред Матијом скине одговорност са себе. Од Левита тражио је разумијевање. Упорно је понављао да није он то урадио због новца који је вратио. Све је то због Израиља. Наставио је како је потребна његова жртва. Помислио је, једног часка, како рече, да се вара. Чак је грозни-чаво очекивао да се превари. А то је било када су дошли да Исуса ухвате. Само што их је погледао, а ови падоше. Лежали су обузети слабошћу и страхом. Сад, мислио је Јуда, прећи ће преко њих као преко узбурканог мора. Прећи ће преко свих који му се одупру и сагра-

диће Царство Израиља. Није хтио. Могао је, а није хтио. Јуду је због тога обузела туга и зато је по својој причи испричаној Матији, вратио им њихов новац. А после тога? Знам како треба завршити? убјеђивао је Јуда, треба запечатити нови Закон. Само такви који ће везати Израиљ са истинским Господом па макар о томе и не знао цио Израиљ. Везаће га за навијек, кроз вјекове, и даће власт над свијетом, даће Царство Израиља. На крају је Јуда убјеђивао Матију да је дошао да да нови Закон. Матија је гледао Јуду на свој начин. Питао га је, да ли зна што је то народ одбачени? Биће као у Писму, све до краја. Били смо изабрани, а изабирате не само оно што сте имали да изаберете. Бићете народ одбачени, као што сте били народ изабрани. Други ће ући у Царство Небеско, а Ви умјесто да будете проповједници истине, постаћете прекупци лажи. Да ли знаш што значи бити народ одбачени? Очеви једоше кисело грождје, а синовима трну зуби. Ако не знаш што значи бити народ одбачени, Матија ће Јуди, то само и искључиво има једно значење – трајати увијек, до последњег дана као суморни свједок да је био народ изабрани и да је био Месија издан. Значи то, трајати у мукама, а никада не живјети као други. Бити привид без суштине. Животарити без испуњења властитог циља. Увијек ићи кроз зло и лупештво тежећи царству на земљи, а никада га не достићи. Приказивати се царством небеским, а никада не бити царство ни земаљско, ни оно на небу. Живјети у свађи и борби са свима. Бити опомена међу народима. Људска крв Сина Божијег пашће на вас, ваше синове, унуке, праунуке, све до краја свијета и пред свима ће стајати страхан избор: или спасење или народ. Ко буде хтио да иде с Богом, мораће се одрећи Израиља, прекинути са њим и извадити га из душе своје. Матија је на крају изрекао свој избор да ће се борити са Израиљем за душе његових синова док ће други стајати као опомена народима, као свједок назначења свијета. Јуди последије тога ништа није остало већ да погледом на гране крушке изрече како ће она за њега бити дрво познања зла и добра. А првосвештеници узевши новце рекоше - не ваља да га дају у црквену касу, јер је плата за крв... Тиме се испуни заповијест Јеремије Пророка који је рекао: "И узеше тридесет сребрњака, награду за уцијењенога, кога уцијенише синови Израиља и дадоше их за њиву лончареву, како ми Господ рече".

Откривање споменика црногорском владару ЗА СЛАВУ И ЧАСТ ИВАНА ЦРНОЈЕВИЋА

Поштовани Министре, уважени Градоначелнике, драги пријатељи, Црна Гора, Црногорци и Црногорке, имају се кроз своју историју, са чиме и са киме дичити, и то пред цијелим свијетом.

У вишевијековној историји свога постојања, Црна Гора је изродила многе државнике и војсковође који су поставили и одржали печат црногорске државности.

Како је и записано у нашој а и иностраној историографији, Иван Црнојевић је један од утемељивача Старе Црне Горе, а самим тим и црногорског слободарства, за чију су славу и понос дали животе генерације и генерације Црногораца.

Рус Јегор Коваљевски боравио је 1841. године у Црној Гори, при чему је забиљежио однос Црногораца према Ивану Црнојевићу, казавши:

„Иван Црнојевић је мирно и спокојно завршио свој вијек, прослављен у народу и поштован од њега, који и дан-данас с усхићењем говори о њему и његовим именом освјештава све што му је најближе срцу.»

У његово вријеме наша православна црква је била потпуно независна. Сви знамо, а то морају запамтити и будуће генерације - да није било Црногорске цркве не би било ни црногорске државности. Црногорска црква од времена Ивана Црнојевића до 1920. године била је независна.

Обновом државности и независности Црне Горе у мају 2006.године, вратили смо нашу Црну Гору, и тиме преузели обавезу, која нам је остала од наших предака, да је чувамо и поштујемо као МАЈКУ СВОЈУ.

У то име, за славу и част Ивана Црнојевића, постављањем овог споменика, дао сам свој скроман допринос у очувању историјске баштине Црне Горе.

Посебну захвалност дугујем академском вајару Митру Живковићу.

Благога Радовић

ВИЗИОНАРСТВО ИВАНА ЦРНОЈЕВИЋА

Поштовани градоначелниче Вуковићу,
Поштовани предсједниче Скупштине Главног
господине Сухик, Даме и господо, драги
пријатељи.

Постоје владари чији живот и дјело историја памти као својеврсни сажетак претходних искустава простора којим су владали. Исто тако, постоје и владари чији је траг у историји убијежен као препознатљив наговјештај будућих догађаја и процеса који ће захватити државе на чијем су челу били. Иван Црнојевић једна је од оних ријетких историјских личности у чијој се владавини стиче, али и антиципира оно најважније у историјском искуству Црне Горе. Истрајност и визионарство јесу особине Ивана Црнојевића захваљујући којима се Црна Гора одржала на простору на ком је одржање самосталности једног малобројног народа било готово немогућа мисија. Са Иваном Црнојевићем Црногорци су, у једном од најделикатнијих периода по свој опстанак, добили слободарског и храброг, али и мудрог главара који је знао да премјери однос између онога са чиме располаже и онога што му пријети, да схвати околности и да са свог Жабљака види и подаље и повише од других. Зато када говоримо о Ивану Црнојевићу говоримо између осталог и о превазиђеној стихијности у корист умијећа владања, то јест - разлици између голе борбе за опстанак и стратегијског и визионарског управљања територијом на коју стално претендује нека већа сила.

Повлачећи свој пријестони град из скадарске питомине у крашко поље окружено суровим врлетима, Иван Црнојевић ће Црну Гору учинити својеврсном природном утврдом, што ће јој уз храброст и пожртвованост њеног људства омогућити да одоли великим искушењима током следећих вијекова. А већ за његовог земана ударало је са свих страна, и са оних османских и са оних млетачких. Те ће околности показати и његов дипломатски дар, остављајући наследицима владарски модел за изазове који ће усљедити.

Треба додати и то да је Иван Црнојевић очигледно знао да је за опстанак његове државе потребно нешто више од ратовања и балан-

сирања између великих, нешто што ће увезати дух народа и побудити осјећај заједничке припадности, оно што модерним језиком зовемо идентитетском самоспознајом. Зато су важне његове интервенције на пољу духовности и културе. Сталним помагањем манастира на Скадарском језеру и градњом Цетињског манастира, у ком ће основати и први скрипторијум, оставиће својим наследицима својеврсни социокултуролошки постамент из ког ће се изњедрити једно такво достигнуће као што је Ободска штампарија за вријеме његовог наследица Ђурђа Црнојевића, али и велика културна и духовна достигнућа двојице највећих из династије Петровић-Његош - Светог Петра Цетињског и Петра || Петровића Његоша.

Због свега тога, споменик Ивану Црнојевићу који откривамо данас у Подгорици, јесте један значајан материјални симбол историјске истрајности Црне Горе и свједочанство о умјешности и високим постигнућима њених владара.

Захваљујем на пажњи!
Александар Богдановић

НЕЗАБОРАВНИ ВЕЛИКАН ИВАН ЦРНОЈЕВИЋ

НЕИЗБРИСИВО СЈЕЋАЊЕ НА ИВАНА
ЦРНОЈЕВИЋА

ДАМЕ И ГОСПОДО,

ПРИПАЛА МИ ЈЕ ЧАСТ ДА ВАМ СЕ ОБРАТИМ ДАНАС КАДА У ПОДГОРИЦИ, ГЛАВНОМ ГРАДУ ЦРНЕ ГОРЕ, ОТКРИВАМО СПОМЕНИК НАЈЗНАЧАЈНИЈОЈ ЛИЧНОСТИ ЊЕНЕ МИЛЕНИЈУМСКЕ ИСТОРИЈЕ, ГОСПОДАРУ ИВАНУ ЦРНОЈЕВИЋУ. НЕ БИТИ ПОНИЗАН СПРАМ УЗВИШЕНОСТИ ЊЕГОВОГ ПЛЕМЕНИТОГ ЛИКА ВАНВРЕМЕНСКОГ ДЈЕЛА МОЖЕ САМО ОНАЈ КОЈИ НЕ ЗНА. ЗНАТИ ШТА ОВАЈ ТРЕНУТАК ЗНАЧИ, А БИТИ ГА ИСТИНСКИ ДОСТОЈАН, НЕ ВЈЕРУЈЕМ ДА МОЖЕ БИЛО КО. ГОСПОДАР ИВАН ЦРНОЈЕВИЋ, НАЈСНАЖНИЈА КАРИКА У ДУГОМ ИСТОРИЈСКОМ НИЗУ КОЈИ ТВОРЕ ЧЕТИРИ ЦРНОГОРСKE ДИНАСТИЈЕ, ГОСПОДАР ИВАН ЦРНОЈЕВИЋ, НАЈСВЈЕТЛИЈИ ПРИМЈЕР У ВЈЕКОВНОЈ БОРБИ ЦРНОГОРАЦА ЗА СЛОБОДУ И ДРЖАВНО

ДОСТОЈАНСТВО, ГОСПОДАР ИВАН ЦРНОЈЕВИЋ, НАЈУБЈЕДЉИВЕ СВЈЕДОЧАНСТВО НАШЕ ИДЕНТИТЕТСКЕ, КУЛТУРНЕ И ДУХОВНЕ САМОБИТНОСТИ, ГОСПОДАР ИВАН ЦРНОЈЕВИЋ, ПЕРСОНИФИКАЦИЈА ЦРНЕ ГОРЕ. ИАКО ПЕРИОД ЊЕГОВЕ ВЛАДАВИНЕ ТРАЈЕ ТЕК ЧЕТВРТ ВИЈЕКА, А ЗАВРШАВА ПРИЈЕ РАВНО 530 ГОДИНА, ИВАН ЦРНОЈЕВИЋ ОСТАО ЈЕ ДО ДАНАШЊЕГ ДАНА СНАЖНО ПРИСУТАН У КОЛЕКТИВНОМ СЈЕЋАЊУ ЦРНОГОРСКОГ НАРОДА, ЗАХВАЉУЈУЋИ ДРЖАВНИЧКИМ УСПЈЕСИМА И ИЗУЗЕТНОЈ ВЛАДАРСКОЈ ЛИЧНОСТИ. У ТРЕНУТКУ КАДА ЈЕ 1465. ГОДИНЕ, НА ЧЕЛУ ТАДАШЊЕ ЗЕТЕ, НАСЛИЈЕДИО ОЦА СТЕФАНА, НАЈВЕЋИ ДИО БАЛКАНА НАЛАЗИ СЕ ПОД ВЛАШЋУ СУЛТАНА МЕХМЕДА ДРУГОГ, ОСВАЈАЧА КОНСТАНТИНОПОЉА, ДОК ЦРНОГОРСКИМ ПРИМОРЈЕМ ВЕЋ ДЕЦЕНИЈАМА УПРАВЉА МЛЕТАЧКА РЕПУБЛИКА. ОДБРАНА НЕЗАВИСНОСТИ МАЛЕ ДРЖАВЕ НАМЕТНУЛА СЕ КАО СВЕТА ДУЖНОСТ ЊЕНОГ НОВОГ ГОСПОДАРА. ГОТОВО ТРИ ВИЈЕКА КАСНИЈЕ, ПРИПИСУЈУЋИ МУ ОСОБИНЕ ПОЛУБОЖАНСТВА, ЊЕГОШ ОПИСУЈЕ У „ГОРСКОМ ВИЈЕНЦУ“: „БЕГ ИВАН-БЕГ, ЈУНАЧКО КОЉЕНО, БОРАШЕ СЕ КАО ЛАФ С ТУРЦИМА, НА СВЕ СТРАНЕ, У ГОРЕ КРВАВЕ“.

ЗАХВАЉУЈУЋИ ТОМЕ, ЈОШ ЗА ЖИВОТА, ЦРНОГОРЦИ СЕ ПРЕМА ИВАНУ ЦРНОЈЕВИЋУ ОДНОСЕ КАО ПРЕМА СВЕЦУ. КУЛТ ЗЕТСКОГ ГОСПОДАРА, НАДАХЊИВАЋЕ ИХ У ДУГИМ ВЈЕКОВИМА БОРБЕ ЗА ДРЖАВНУ САМОСТАЛНОСТ, СВЕ ДО БЕРЛИНСКОГ КОНГРЕСА 1878. ГОДИНЕ. КАКО ТО ПРИМЈЕЋУЈЕ ЈЕДАН ПОЗНАТИ ФРАНЦУСКИ СЛАВИСТ С ПОЛОВИНЕ 19. ВИЈЕКА: «Испод овог разореног града (Обода) налази се у стијени једна широка тајанствена пећина. Ту спава, према легенди, отац Црногораца, храбри лав, а виле над њим бдију, па ће га једном пробудити, чим то буде воља божија, да својим љубљеним Црногорцима поврати Котор и плаво море». ЗАТО КЊАЗ ДАНИЛО, ПОБЈЕДНИК С ГРАХОВЦА И НАЈВЕЋИ ДРЖАВНИК МОДЕРНЕ ЦРНЕ ГОРЕ, КРЕЋЕ У ОСЛОБОЂЕЊЕ ПОРОБЉЕНИХ ЦРНОГОРСКИХ ОБЛАСТИ УЗ ПОРУКУ ДА ЖЕЛИ ДА „ВРАТИ СВОЈУ СТАРИНУ - ИВАНБЕГОВИНУ“. ЊЕМУ И ОСТАЛИМ СЛАВНИМ ПЕТРОВИЋИМА-ЊЕГОШИМА, КОЛИ СУ ИДЕНТИТЕТУ ЦРНОГОРАЦА, КЛЕСАНИМ „БОРБОМ НЕПРЕСТАНОМ“, ДАРОВАЛИ МОДЕРАН ПОЛИТИЧКИ ИЗРАЗ,

ГОСПОДАР ИВАН ЦРНОЈЕВИЋ ОСТАВИО ЈЕ СВЕ ШТО ЈЕ ЗА ТО СУШТИНСКИ БИЛО ПОТРЕБНО - ДРЖАВОТВОРНУ ИДЕЈУ, КАО ЗАЛОГ ХЕРОЈСКЕ БОРБУ ЗА СЛОБОДУ, ЗЕТСКУ МИТРОПОЛИЈУ, КАО ТЕМЕЉ АУТОКЕФАЛНЕ ЦРНОГОРСКЕ ЦРКВЕ, ЦЕТИЊСКУ ШТАМПАРИЈУ, КАО ЦИВИЛИЗАЦИЈСКИ ЗАВЈЕТ СИМБОЛИЧКУ ПОВЕЗНИЦУ СА САВРЕМЕНИМ СВИЈЕТОМ, И ЦЕТИЊЕ, КАО НОВИ ПРИЈЕСТОНИ ГРАД И КАМЕНУ КОЛИЈЕВКУ СВИХ БУДУЋИХ ЦРНОГОРСКИХ ПОБЈЕДА. НИ ДАНАШЊОЈ ЦРНОЈ ГОРИ. КОЈА НАСТОЈИ ДА ДО КРАЈА ДРЖАВНО УОКВИРИ ПОМЕНУТИ ИДЕНТИТЕТ, ПРИЛАГОЂАВАЈУЋИ ГА ДУХУ МОДЕРНОГ ДОБА, ИВАН ЦРНОЈЕВИЋ НИЈЕ НИШТА МАЊЕ ПОТРЕБАН. УТЕМЕЉЕНИ У СЛОБОДАРСКОЈ МИСЛИ ПЛЕМЕНИТОГ ЗЕТСКОГ ГОСПОДАРА, ЊЕГОВО НОВОВЈЕКОВНО СХВАТАЊЕ ИДЕНТИТЕТСКЕ САМОБИТНОСТИ И РЕНЕСАНСНИ ДОЖИВЉАЈ КУЛТУРЕ И ДУХОВНОСТИ, ПРЕДСТАВЉАЈУ НАЈБОЉИ ОДГОВОР НА ИЗАЗОВЕ КОЈИМА СМО, КАО ДРУШТВО И ДРЖАВА, ЈОШ УВИЈЕК ИЗЛОЖЕНИ.

И ЗАТО ОВАЈ СПОМЕНИК КОЛИ ДАНАС ОТКРИВАМО ПРЕДСТАВЉА НЕ САМО СИМБОЛ НАШЕ СЛАВНЕ ПРОШЛОСТИ, ВЕЋ ЈЕДНАКО ТАКО ИЛИ ВИШЕ ОД ТОГА, СВЈЕТИОНИК КОЛИ ОСВЈЕТЉАВА ПУТ СЛОБОДНОЈ, ПРОСВИЈЕЋЕНОЈ, САВРЕМЕНОЈ И ЕВРОПСКОЈ ЦРНОЈ ГОРИ. ДАМЕ И ГОСПОДО, САМО ЈЕДНОМ ТОКОМ СВОЈЕ ДУГЕ ИСТОРИЈЕ, ЦРНА ГОРА ЈЕ ЗАБОРАВИЛА СВОГ СЛАВНОГ ГОСПОДАРА. И ТАДА ЈЕ ЦРНА ГОРА НЕСТАЛА. УЗ ПОРУКУ ЗАХВАЛНОСТИ АКАДЕМСКОМ ВАЈАРУ МИТРУ ЖИВКОВИЋУ ЗА ОВАЈ СЈАЈНИ СПОМЕНИК КОЛИМ ЋЕ СЕ, НАДАМО СЕ, НАДАХЊИВАТИ БУДУЋЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ, И КОМПАНИЈИ ЗЕТАГРАДЊА И ЊЕНОМ ВЛАСНИКУ БЛАГОТИ БАЋИ РАДОВИЋУ, КОЛИ ЈЕ ОБЕЗБИЈЕДИО ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА ЗА ЊЕГОВУ ИЗРАДУ, СВОЈЕ ОБРАЋАЊЕ СТОГА ЋУ ЗАВРШИТИ РИЈЕЧИМА.

НЕКА ВЈЕЧНО ЖИВИ СЈЕЋАЊЕ НА ГОСПОДАРА ИВАНА ЦРНОЈЕВИЋА. И НЕКА ЈЕ ВЈЕЧНА ЦРНА ГОРА.

ИВАН ВУКОВИЋ
ГРАДОНАЧЕЛНИК ПОДГОРИЦЕ

ЦРНОГОРСКОЈ ПРАВОСЛАВНОЈ ЦРКВИ

Ја знам да си моја. Ја знам да си била, да јеси и да ћеш бити.

Јер си увијек била црногорска. Црногорска од Црнојевића времена. Кроз сва зла и опака времена остала си црногорска и зато моја.

Моја и наша. Наша заштитница, учитељица и спаситељица.

Барјачила си и окупљала Црногорце да истрају, да не посустану, да се боре „за крст часни и слободу златну».

Твоји црнорисци предводили су, соколили Црногорце и на Крусима и на Мартинићима.

Пред спушким и никшићким бедемима. Савјетовали, мирили, некад и проклињали само да би Црногорци остали заједно,

Да би та мала и сложна шака људи опстала, Да би истрајала, да би побиједила. А хтјели су да те нема. Да те нема тако узвишене, часне и црногорске. Ишли су по свијету да моле и да просе само да ти имена нема, само да би племе црногорско било и без тебе, само да би све што је црногорско било што мање, само да би што прије нестајало. А хтјели су да те нема. Да те нема тако узвишене, часне и црногорске. Баш зато што си црногорска, а хтјели су да раскриле твоје двери. Хтјели су да окрену твоје олтаре. Хтјели су да те оставе без крова и имена. Хтјели су да ти узму сва твоја имања. Само да би била Немања. Опрости ми, ја не вјерујем у свевишња чуда, у силазак богова, у спасење свијета. Али ја вјерујем у оно што си била. Ја вјерујем у оно што си значила,

Што си учинила да име црногорско поносно стоји на леђима Ловћена и Дурмитора.

Да се данас барјачи, осови и усправља Црна Гора. Јер и ти си уградила себе у све што је данас црногорско. Зато си моја, зато си наша и бићеш наша. И зато сва поштовања што си управо Црногорска православна црква.

Божидар Јаредић

Прослава у Загреди

Желим да укажем, на загређанима добро познате ствари са којима се поносим. То је слога и јединство у најтежим условима. То су показа-

ли 1914. у I Свјетском рату, 1918.г у Божићном устанку, 1941.г у 13.јулском устанку и све до 1945.г сачувана слога и мир, а 2006.г са оловком умјесто пушке, са 97% гласова, са осталом ЦГ повратили њену државност. То нас обавезује, да то чувамо и поштујемо од заборава, па је и овај скуп један од видова тога. Користим прилику да као члан одбора за обнову ЦПЦ, пошаљем поруку надлежним органима ЦГ, да коначно у складу са њиховим обећањима, ријеше проблем враћања аутокефалности ЦПЦ, за који и сами снесу дио одговорности. Тиме би се ријешило питање најстарије институције у ЦГ. Наглашавам, да спорост у рјешавању овога доводи до забуне и да је стрпљење очекивања при крају. У нади да ће се срећно завршити, да ћемо бити задовољни као и 2006.године, све вас поздрављам.

Радоман Рале Бурић

222 године цркве Св. Арханђела Михаила у селу Веља Загреда Храм освештао Св. Петар Цетињски 21. XI 1797. године

На падинама Гарча село Загреда, питомина одакле «пуца» поглед на Даниловград и пространу Бјелопавлићку равницу. Краљ Никола је рекао да је ово једино мјесто у Црној Гори, где овце пасу под смоквом, а пландују под буквом.

Загреду давно населише: Бурићи, Поповићи и Калуђеровићи - заслужни слободари из Катунске нахије, који подигоше цркву «зарад вјечне успомене на ослобођење Бјелопавлића и сједињења са Црном Гором» коју светом руком освешта, Св. Петар Цетињски на Аранђеловдан 1797. Значи прије 222 године.

Протојереј Богдан Милов Бурић који се давно преселио у сјећање, оставио је историјат овога светог храма, у коме је поред осталог записао. Светопочивши владика - црногорски Петар I Његош једног прољећног дана 1792. године., вршио је у Доњем Загарацу најузвишенију службу мирне крвне заваде. Загарац бјеше тада погранично црногорско мјесто према турској империји. Бјелопавлићи, преко ријеке Сушице и планине Гарча, очекиваху рађање Ловћенског сунца да их огрије...

Поп Раде Бошковић, са својим братучедом Михајлом покупи по избору 30 најпознатијих бјелопавлићких јунака, пређоше Сушицу, црногорску границу, приступише руци црногорског владара- светитеља. Он саслуша њихову молбу и обећа свестрану помоћ у ослобођењу њиховог племена од Турака рекавши тада: «Браћо, племена црногорска су закрвљена, али ја ви дајем тврду вјеру, да ћу ја и ко са мном шћене са Вама заједно мријет, бранећи нашу заједничку слободу, независност и свету вјеру.

Бјелопавлићи устадоше на све стране, али кивни Турци доведоше војску од Скадра, Подгорице и Спужа и ударише на Ћурилац и запалише га. Поп Раде позива све Бјелопавлиће у помоћ, а он са једним дијелом ратника брањаше цркву Св. Ђекле, док Бјелопавлићи одасвуда кидисаше на Турке и сломи их. У том крвавом боју Бјелопавлићима притекну у помоћ црногорски граничари - Загређани, који се под четовођом Марком Митровим Бурићем веома храбро покажу и помогну Бјелопавлиће да постигну ову значајну побједу. Св. Петар, који је уз Загарача посматрао овај изведени турски напад и његов брзи слом, похита са неколико главара и стигне при самом завршетку борбе у Бјелопавлиће. Први пут он те ноћи законачи на Орју Луку код попа Рада, а сјутрадан Бјелопавлићима подијели нова велика звања. Тако, тада, именује попа Рада за протопопа, Мијајла Бошковића за сердара, Дукана Радова за војводу, Зрна Стевова Миљевића за барјактара и Шутана Лакина Перовића, такође, за барјактара. Од тога дана бјелопавлићки витезови више не мирују до коначног ослобођења и сједињења са Црном Гором 1796. године. Св. Петар даде иницијативу и Загређани одмах приступише грађењу цркве, као успомену на овај велики догађај. Цркву подигоше барјактар Иван Карлица, кнез Јанко Лаков и четовођа Марко Митров, све Бурићи са својим комшијама. Црква је посвећена крсној слави озринићкој племена Св. Арханђелу Михаилу, а освештао је својом руком идуће 1797. године на сами Аранђеловдан Св. Петар Цетињски.

-Историја ове цркве и њених припадника је врло тешка. На 15 година, по њеном подизању Турци упадају у Загреду, изгоре цијело село, а цркву поруше. Убрзо, Загређани поново поправе порушену цркву коју су од њеног по-

дизања опслуживали попови из куће Бошковића, протопоп Раде, капетани попови Ђоко и Јанко. На Крстовдан 1849. Владика Раде на једној литургији рукоположи 60 свјештеника, међу којима и Перка Бурића из Загреде. Тако Загређани добише свог свештеника. За вријеме њиховог пастировања, црква је поправљена 1885. године. Она је служила као привремена болница у бојевима 1852. до 1876. године за смјештај црногорских рањеника. У тим крвавим борбама, из Острошког манастира у загредском храму Св. Аранђела два пута су смјештане мошти Св. Василија Острошког, записао је протојереј Богдан Милов Бурић.

Историја цркве памти свештенике све из једне куће. То су наследници попа Перка Бурића, Крсто, Милета и Урош. Звоно ове цркве последњи пут се огласило на Аранђеловдан 1970. године, када је било и последње Богослужење, јер се протојереј Богдан Бурић преселио у вјечност.

Црква у Вељој Загреди је донацијама и радом мјештана реконструисана споља и унутра је испјескарена, исфугована и омалтерисана, урађен иконостас, промијењена врата.

Остало је звоно да посјећа на неке тужне странице историје.

Урађена је камена стаза до цркве, а двориште око гробља ограђено каменим зидом. Постављена је нова улазна капија, урађен паркинг и асфалтни пут. Подигнута капела.

Данас овај наш храм изгледа величанствено и поносно. Поносно, јер је успио међу ријеткима да се одупре и поништи лажни упис у власништво туђе цркве.

На Аранђеловдан 21.11.2007. године, на 210 година постојања, његова свјетлост, митролополит Црногорске православне цркве, Михаило са свештенством дао је благослов овој цркви.

И данас смо пред њом, да обиљежимо њених 222 године, и да поручимо свима, били вјерници или атеисти, били Црногорци или Срби да има мјеста за све.

Али, и да кажемо да је ово катунска Црна Гора, која је поносно кроз вјекове носила, носи и носиће барјак слободарске Црне Горе и свети крст њене Црногорске православне цркве.

Радоман Рале Бурић

ЦРКВЕНО ПИТАЊЕ У ЦРНОЈ ГОРИ

Поштовани пријатељи,

На задату тему може се говорити из више угла, почев од историјскога, преко сагледавања са становишта темељних људских права, па до дневно-политичкога, да не кажем најактуелнијега. Покушаћу да управо један актуелни догађај, с тим у вези искористим за сагледавање стања и односа у православљу у Црној Гори.

Прекјуче су се, наиме, састали црногорски премијер и српски митрополит, што је у дијелу јавности изазвало недоумице, да се, можда, не ради о новој фази тих односа, у корист остваривања најаве председника Црне Горе о пуној обнови ЦПЦ, па макар и као јединствене православне цркве Црне Горе. Они који не вјерују у званично саопштење са тога састанка, питају се: има ли основа и да се, макар, претпостави да су се СПЦ и овдашња власт «поново нашли», односно да су митрополит Амфилохије и премијер Марковић разматрали и тему који намеће ДПС? Прецизније, није ли том приликом било ријечи и о предлогу о јединственој Православној цркви.

У званичном саопштењу је речено да је предмет сусрета био приједлог новог Закона о вјерским заједницама, али неки овјештали сумњичавци вјерују да су и том приликом имали разговоре, како веле – “ка’ оно некад»... И по оној: попустићемо мало ми, попустиће мало они... Јер, подсјећају такви, међусобна испомоћја и Амфилохију и ДПС-у увијек до сада била добротворна.

Збиља, има ли основа да се такве претпоставке уваже?

Да мало размотримо неке догдовштине... Поодавно се, наиме, зна да поглавар СПЦ у Црној Гори, као сопствени и светосавски интерес циљ и «историјски» задатак има да поново покори и «србизује» Црну Гору, црногорско тло, црногорску културу и црногорски дух. Ако је то тако, а јесте, да ли се, онда, може очекивати, или макар помислити, на Амфилохијево приближавање идеји о обнови историјске Црногорске цркве, па макар и под називом Православна црква Црне Горе.

У корист могућем очекивању таквога преокрета треба подсјетити и да је митропо-

лит Амфилохије, за своје планове о наводноме «помирењу православнога народа» (дакле, о светосавској србизацији националних Црногораца) имао подршку, па и помоћ наших државних органа и неких државника, иако им је и радна и државничка задаћа, у ствари, да раде у дугорочноме интересу државе Црне Горе и свих Црногораца! Ђетимо се, тако, није било давно када је Црногорској православној цркви и шеф наше државе (Филип Вујановић) одрицао «канонско» постојање, упркос доказима о бројним фалсификатима и подвалама, на којима се овђе деценијама «гнијездила» СПЦ и њени антицрногорски «помиритељи». Исто тако, знамо да ниједан државни орган није на одговарајући начин реаговао, када је, прије десетак и више година, званично установљено да је СПЦ, током рестаруације неколико стотина сакралних црногорских објеката, намјерно девастирала и од њих направила византијско светосавске објекте. Па све оно око подизања металне црквице на Румији и уништавању једног значајног, вјековног култа. Најзад, што рећи на чињеницу да су надлежни државни органи Црне Горе омогућили да СПЦ незаконито присвоји - упише у катастар - више стотина црногорских вјерских објеката и других некретнина, па су под покровитељством државе те цркве, манастири и земљиште незаконито постали власништво Београдске патријаршије.

Опет, па опет... – ваља подсјетити да је у потоњем програму ДПС-а, записано да у овоме мандату у Црној Гори треба установити једну православну цркву! С тим у складу, наравно, је недавно објелодањено (за многе неочекивано) залагање за остваривање тога програмскога задатка владајуће партије, не за обнову ЦПЦ, стварање једне Православне цркве. И мада већи дио јавности, рекло би се, не вјерује да је за ту накану могуће да се добије сагласност митрополита Амфилохија, сумњичавци као ја подсећају на још неке занимљиве детаље.

Рецимо, вјерујем да ни међу вама нико не сумња у то да митрополит Амфилохије зна, једнако као и сви ми, да је ЦПЦ била аутокефална, иначе, уз остало, не би још давне 1992. писмом молио ондашњег патријарха московскога и цијеле Русије, Алексија Другог (уз благослов

српскога патријарха Павла) да фалсификује Диптих Руске православне цркве из 1850. године, односно да из тога документа избрише реченицу у којој се говори о постојању «аутокефалне црногорске митрополије». Међутим, подсетићу и да је митрополит Амфилохије, прије 7-8 година, приликом велике светковине при отварању грандиознога српскога Храма у Подгорици, уз остало, рекао: «Тамо ће је архиепископија, тамо је и самостална црква».... а то је - казао је Амфилохије - «и Цетињска митрополија...». Истакло је тада и да је он «представник суверене државе Црне Горе»... и још констатовао да, како је прецизирао, «овај догађај одређује смјер духовне будућности Црне Горе»!

Но, упркос тој вербалној еквилибристици, упркос познавању историје и знању чињеница о Црногорској аутокефалној цркви, Амфилохије и његова светосавска Митрополија, упорно обмањују јавност и подваљују да је Српска црква утемељила црногорску државност. Иако знају и да је СПЦ овђе инсталирана тек након окупације Краљевине Црне Горе, када је карађорђевићевска власт искористила окупацију да приграби и историју Црне Горе и ЦПЦ, све увијајући у гарашаниновске обланде. Митрополија црногорско-приморска СПЦ се, дакле, «кити туђим перјем», деценијама већ «перући своју биографију» и покушавајући, не само негирати и кињити негдашњу и садашњу ЦПЦ, већ нехришћански је настојећи «убити», такорећи, на очиглед и у присуству њених вјерника... И све то упркос чињеници да никад нико из ЦПЦ, нити ико од православних Црногораца, није ни покушао да негира право и потребу овдашњих Срба, односно вјерника СПЦ, да такво своје опредјељење практикују у свим православним црквама у овој, црногорској држави.

Познати су, такође, ставови реченога српскога митрополита, рецимо, о Дукљи и Дукљанима и његове тираде о проклетим Дукљанима и прикивању за Везиров мост и тд... Али му то ништа није сметало да, неколико година послје, посегне за свиме што је дукљанско и оснује Дукљанску епархију, својатајући, затим, да је све дукљанско, у ствари, српско, па и сам архонт Петар, кнез Војислав и ини Војислављевићи...

Говори ли речено о принципијелости, или онемо другоме, кад је у питању митрополит Ам-

филохије. Има ли у томе мрвица превртљивости, или само прилагођавања актуелноме тренутку и интересима?

Теза коју повремено пласирају он и други српски шовинисти, о наводној намјери црногорских власти да «и даље завађају православни народ», у суштини, представља настојање да се потврди да је тај «јединствени» православни народ - српски, што, наравно, иде на воденицу великосрпских већ вјековних покушаја да «верификују» своје тврдње о непостојању Црногораца, као нације. Уз остало, управо таквим ставовима и понашањем они настављају са продубљивањем «свађе» са Црногорцима, којима не признају ни основна људска права. Жалећи се «до неба» како су, наводно, они угрожени од Црногораца...

Било како било, једно питање и даље лебди над нама: Ако је то очигледно и ако макар и мањи дио овдашње «врховне» државне власти «зна за јадац» и ако, заиста, познају историју своје земље - па тиме и историју ЦПЦ - онда и даље остаје не само нејасно, него и непојмљиво: зашто се тако дуго практикује и наставља непримјерен формални, званични однос према ЦПЦ?! Јер историја зна да је та света Црква утемељила и црногорску државу и нацију, она је Црногорце учила и научила чојству, слободарству и родољубљу. Ријеч није само о небризи према некретнинама, односно њиховоме препуштању у власништво другој држави, већ и о елементарним људским правима вјерујућих Црногораца.

Демократски свијет одавно указује да свака држава мора својим грађанима обезбиједити и слободу изражавања вјерских осећања. Наводно смо и ми, као држава, поодмакли на путу ка том и таквом демократском свијету Запада. Па, зар наши властодршци мисле да ће то моћи да се оствари и уз актуелно негирање основних људских права Црногорцима - права на слободу испољавања вјерских увјерења? Чак и у њиховој историјској држави и у њиховој историјској Цркви?

Након свега, дакле, што сви ми знамо о прошловјековној реалности православља у Црној Гори, како тумачити практично понашање и горе наведене ријечи митрополита Амфилохија, из данашњег угла, послје наговјештаја да се ради на стварању једне Православне, али не Цр-

ногорске цркве? Има ли у свему томе неких додирних тачака, или се то само чини залудним сумњицавцима, послије прекјучерашњег сусрета премијера Марковића и митрополита Амфилохија?

Како год, тек, по ко зна који пут морамо се обратити надлежним органима своје државе да одговоре на питање: када ће вјерујући национални Црногорци моћи да остварују своја темељна људска права и када ће држава створити услове да они сами одлучују о томе ће и како ће исказивати своја религијска увјерења? До када ће митрополит ЦПЦ Михаило и његова паства да се батргају у немаштини и «смуцају» по лединама, узалудно молећи и очекујући да им «снага државе» обезбиједи елементарну могућност да, у негдашњим својим црквама, изражавају своја вјерска осећања? Најзад, до када ће дио државног апарата помагати Српској православној цркви (СПЦ) да чува вјерски монопол, односно искључиво право да «покрива» све православне вјернике у Црној Гори!?

Ако ће то бити регулисано најављеним новим законом о вјерским заједницама, онда - ваља сачекати још и то. У противном, држава Црна Гора неће моћи «отпутовати» међу демократске земље Европе, нити ће успјети са предуго издржи «сама собом» - без својега историјско-га утемељења! Без своје Свете ЦПЦ, наравно!

Народ одавно тврди да је све «отето - проклето» и зато вјерујем да ће Црногорци и даље бити стрпљиви, у увјерењу да ће, кад-тад, све доћи «на своје», па и вјерски објекти у Црној Гори припасти ономе чији су... Да ће Света ЦПЦ дочекати своје истинско васкрснуће, какво и заслужује као темељац државе Црне Горе. Уосталом, без аутокефалне Црногорске православне цркве, ни држава Црна Гора, коју је створила та Црква, нема будућности!

26. 9. 2019
Данило Бурзан

Ин Мемориам

МИЛОРАД ТАКИ ЛАТКОВИЋ (1953-8.11.2019.г)

Послије дуге и тешке болијести упокојио се у Господу 8. 11. 2019. године, Милорад Таки Латковић са Цетиња, ранији секретар Црногорске православне цркве. Након завршених студија на Машинском факултету у ондашњем Титограду, као дипл.

инг. машинства, радио је у Холдинг компанији ЕИ «ОБОД»-у као истакнути привредни руководилац, цијењени и уважени стручњак. Једно вријеме је предавао као професор у Техничкој школи Образовног центра на Цетињу. Од почетка 90-тих година прошлога вијека, дјелује као истакнути члан ЛСЦГ и суверениста који се залаже за обнову црногорске државне независности и пуну обнову аутокефалне Црногорске православне цркве. Иако је атрибуте друштвено-политичког дјелатника стекао још у омладинским данима када је и постао сарадник омладинског листа «Ми» са Цетиња, реafirмисао се у том својству у годинама активног дјеловања Либералног савеза. Обављао је и дужност директора Информационог центра Цетиње. Дао је велики допринос црногорском језику. За разлику од ранијих црногорских сакупљача ријечи за рјечник црногорског језика, Андрије П. Јовићевића (1870-1939) и Јеврема Јововића (1896-1978), који су своје фондове сакупљеног црногорског језичког блага, први од 18 хиљада, а други од 22 хиљаде ријечи уступили Српској академији наука, Латковић је огромни фондус сакупљених ријечи објавио, као приватни издавач, под насловом «Приложак грађи црногорског рјечника», 2004. године. Објавио је и два издања под насловом «Грађа за црногорски језик», 2007. и 2015. године. На тај начин, овај вриједни и предани сакупљач црногорског језичког блага дао је неизмјеран и трајан допринос монтенгристици и монтенгрини, које су кроз реинституционализацију црногорског језика, увеле га

у јавни живот као уставно признати службени језик државе Црне Горе. И истовремено му дале научни дигнитет, пошто се он изучава на Факултету за црногорски језик и књижевност на Цетињу. Латковић је својим посвећеним радом допринио институционализовању Црногорске православне цркве. Аутор је закључно са 2019. годином свих издања цепних и столних календара ЦПЦ. Сахрањен је на Цетињу. Приликом сахране у свом опроштајном говору, његов син Иван је казао: »Окупили смо се данас како бисмо исказали поштовање према нашем Такију, и испратили га на вјечни починак. Прије но се опростимо од њега, породица је обавезна да упутити ријечи захвалности др. Милану Сорату, др. Марини Марковић, медицинским сестрама Стели, Њањи и Ани, особљу Интерног одјељења, Лабораторије, Хитне службе и Патронаже цетињске болнице, који су увијек били ту да му помогну. Посебну захвалност дугујемо фирми Мотенегро Бонус која је увијек била уз њега и његову породицу. Драги Тата, Од кад сам био мали, увијек сам се питао зашто су те звали Таки. Кад год бих те то питао увијек би ми одговорио «Не знам, надимак су ми дали други». Али како су године пролазиле, све више ми је било јасно зашто. Схватио сам да Таки може значити инжињер машинства и професор пријатељ. Да може значити родитељ који је спреман жртвовати све за своје најближе. Да то може бити дијете од 6 година толико жељно знања да плаче што не може да иде у школу са другима. Бити рокер и дијете цвијећа. Да фасцинира знањем, да никад не остане дужан саговорнику, да опија осмијехом и оптимизмом, да буде за сваког ту, и сваком помоћ у свему, и да да себе колико год може. Да се бори за оно у што вјерује до самог краја. То значи Таки. Таки, сви знају какав си јак и пркосан карактер био, и на крају није болијест та која је побиједила тебе већ си отишао кад си одлучио, смијући јој се у лице до самог краја. Знај да сада када идеш степеницама ка рају, биће тешко без тебе, твог лика, ријечи, погледа, псовки, без снаге и сугурности коју си уливао. Нећемо туговати, нити би то хтио, већ ћемо славити твој живот. Морамо славити и бити срећни за сву љубав, срећу и топлину коју си нам дао. И за све то ти заувјек хвала. Почивај у миру тата. Још једном захваљујемо свима са жељом да ви се ово добром врће», закључио је покојников син Иван. Нека племенитом покојнику душа у рају почива.

РЕДАКЦИЈА ЛУЧИНАДАНА

ТРИБИНА У КОЛАШИНУ О ЦРНОГОРСКОМ ИДЕНТИТЕТУ

У Колашину је 7.12.2019. године одржана трибина под актуелним називом «ЦРНОГОРСКИ ИДЕНТИТЕТ», у организацији ЈУ Центра за културу Колашин у сарадњи са НВО «Ровца»-Колашин и Црногорским културним форумом са Цетиња. На трибини су говорили Сретен Зековић, Никола Белата и Борислав Цимеша. Зековић је свео своје излагање на суштину ко је за, а ко против идентитета суверене Црне Горе. Навео је да Закон о слободи вјероисповијести Црне Горе, отвара битно нову фазу развоја за стварну плуралистичку демократију, слободу, грађаност, секуларност и сувереност Црне Горе у вјерској области, која је дуго стењала под монополом СПЦ чији је званични циљ остварење Велике Србије. Официјелни отпор СПЦ и њених опозиционих «адвоката» овом Закону је отпор против суверене Црне Горе. Како је Зековићев сажимак и закључак објављен у овом броју «Лучиндана», да га не понављамо на овом мјесту поново, осврнућемо се и на сажетке излагања преостале двојице учесника трибине.

Никола Белата, магистар права и адвокат ЦПЦ, нагласио је да се закон о слободи вјероисповијести требао донијети одмах након обнављања државе. Он је коментаришући процес припреме овог закона, подсетио да је СПЦ дала примједбе на 88 страна и да се углавном ради о техничким примједбама. Могли смо довести највеће међународне правне експерте да припремају Закон о слободи вјероисповијести, али га СПЦ никада не би прихватила. Један од разлога је и велика материјална добит коју имају. Они само за зараде запошљенима на годишњем нивоу морају да исплате између 4,5 и 5 милиона еура. На имовини Црне Горе зарађују други и са тим отворено раде против Црне Горе. СПЦ није регистрована ни код једног државног органа у Црној Гори, нема правног субјективитета и то је напоменула и Венецијанска комисија. Они без правног субјективитета закључују уговоре и зарађују огромне паре. Имају институционални задатак да нестане Црне Горе. Коначно је дошао одговор на то доношењем овога модер-

ног закона, а вјерујем да ће Влада на њему истрајати.

Борислав Цимеша, књижевник и научни истраживач, један од секретара ЦПЦ и уједно један од организатора трибине, говорио је о идентитету. Анализирао је идентитет као феномен државе, народа и цркве. Етимолошки, идентитет је «ја сам ја». По Самуелу Хантингтону идентитет је индивидуално или групно осјећање сопства. Идентитет су односи које неки актер има о својој индивидуалности и особности што је сопство, а које се временом формира и мијења у односима са другима. Да би дефинисали себе, потребан је други. Онај ко нас пориче може да допринесе да учврстимо свој идентитет. Међутим, постоји нешто дубље од идентитета као више форме него суштине народа и нације, а то је њено биће и дух. А народ и нација се ствара историјом. Ништа нема ван ње. У њој се стварају идентитети који могу бити државни, народни, национални, вјерски, културни и други. Црна Гора и Црногорци развијали су се кроз властиту етногенезу, историогенезу и нациогенезу као Дукља-Зета-Црна Гора и као Дукљани-Зетани-Црногорци очувавши миленијумску народну, националну и државну слободу, слободоумље и властити континуитет. Очували су и развијали своју државу, народ, нацију и цркву, језик, културу, историју, традицију, обичаје, фолклор и сва друга обиљежја својег свеукупног и јединственог државно-национално-религијског и вјерског идентитета и развили у његовом оквиру свој индивидуализам, оригиналност и атипичност у односу на друге државе, народе и културе. Развили су свој етички и филозофски систем и властити поглед на свијет фундиран на идеализму и идеалу слободе, чојства и човјекољубља, мудрости и мисаоности, коју потврђује још више од њихова легендарног хероизма и јунаштва, припадност универзуму књиге, знања и мудрости по црнојевићкој платформи «Књига је силнија од мача». Црногорци су сачували своје име и слободу по којој им се свијет дивео и поштовао их. Очували су и сачували своје народно име, свој државотворни карактер и властиту независну државу и њен најважнији атрибут-сопствени суверенитет и независност иако су кроз цијелу своју историју били угрожавани од далеко надмоћнијих нападача. У дубини црногорског бића и духа, свеукупног идентитета налази се као есенција црногорска слободарска

религиозност коју је вјековима снажно афирмисала аутокефална ЦПЦ. Захваљујући свему томе Црногорци су вјековима били примјер и узор слободарства и људског достојанства међу народима, што им је давало углед и потврђивало њихов дубоко човјеколики и хумани смисао народне егзистенције.

РЕДАКЦИЈА ЛУЧИНДАНА

УСВОЈЕН ЗАКОН О СЛОБОДИ ВЈЕРОИСПОВЈЕСТИ

Скупштина Црне Горе усвојила је Закон о слободи вјероисповијести или увјерења и правном положају вјерских заједница, који је подржан око 2:30 сати након цјелодневне расправе, са 45 гласова посланика владајуће коалиције и СДП-а.

Усвајању је претходила бурна расправа која је трајала од 11 сати претходног дана, те инцидента који се десио нешто мало послије поноћи, када су посланици Демократског фронта у сали парламента бацили пиротехничко средство, након чега су спроведени у подгорички Центар безбједности.

Ниједан амандман Демократског фронта, од 103, није усвојен.

Уцјена

Предлози Фронта биле су уцјене. Шта је, ту је - закон је усвојен, он је за добро свих грађана, вјерника и атеиста - оцијенио је Марковић.

Премијер Душко Марковић је након усвајања Закона исказао жаљење и казао да Црној Гори у 21. вијеку не треба овакво понашање већ дијалог и када постоје разлике.

Осудио је понашање посланика Фронта и казао да је неодговорно према грађанима, те да се нада да се неће понављати.

Покушао је, како је нагласио, пронаћи тачке спајања у оквиру разлика, те подсјетио да је два сата разговарао са митрополитом црногорско приморским Амфилохијем и сучелио мишљења.

Предлози Фронта биле су уцјене. Шта је, ту је - закон је усвојен, он је за добро свих грађана, вјерника и атеиста - оцијенио је Марковић.

Премијер је казао да ће вјерници имати сва права, али да та права неће угрожавати права других.

Захвалио је грађанима што нису одговорили на позив Фронта да изађу на улице, угрозе друге у Црној Гори.

Казао је да грађани који су изашли на улице то нису учинили као одговор на закон већ на директан позив Фронта и додао да су позвали све који су на улицама да се у пристојном року развију и омогуће грађанима да иду на посао, воде дјецу у вртиће и да вјерује да неће бити нереда те да ће органи реда преузети активности уколико то не учине.

Предсједник Скупштине Иван Брајовић закључио је, након што су одбијени сви амандмани ДФ-а, а Закон усвојен у цјелини, да држава треба да покаже стрпљења и толеранцију и да му је жао што неке колеге позивају на сукобе уколико се не прихвате њихови услови. Поновио је да је на захтјев ДФ-а одржан састанак са митрополитом Амфилохијем.

Брајовић је истакао, након што су посланици ДФ-а изведени из скупштинске сале, да никада неће дозволити да се у црногорским институцијама онемогућава њихов рад. Посланицима Демократског фронта изрекао је мјеру удаљавања са сједнице због инцидента, па наредних 15 дана они не могу учествовати у раду парламента.

Сада су направили ово што су направили, као што су и данима пријетили, али Црна Гора неће дозволити да се у њеним институцијама онемогућава њен рад. Искрено да вам кажем, да смо данас слушали позиве на угрожавање поретка, позив ратним друговима. Као предсједник парламента не мислим да треба бити ригидан, треба бити најтолерантнији према нашим колегама. Изрекао сам мјеру удаљења са сједнице, а то значи да наредних 15 дана посланици ДФ-а не могу учествовати у раду сједнице, а сада су се стекли услови за наставак сједнице - рекао је Брајовић.

Демократско сазријевање

Нико никог неће прогањати. Нема разлога за било какву панику или бојазан за безбједност - поручио је Ракочевић.

Посланик Демократске партије социјалиста Никола Ракочевић рекао је да им је жао због инцидента, али да је то «ваљда цијена демократског сазријевања».

Владајућа коалиција данас је показала ширину и демократску трпеливост, али то није била карактеристика само за данас - истакао је он.

Иза позива ДФ-а стоји, према његовим ријечима, само политички опортунизам.

Нико никог неће прогањати. Испоставиће се да је одговорна политика владајуће већине,

да је стајала чврсто на становишту правде за све грађане и поштовања и заштите државних интереса. Нема разлога за било какву панику или бојазан за безбједност - поручио је Ракочевић.

Људи не смију бити жртва ничијих политичких амбиција - истакао је Кривокапић

Посланик СДП Ранко Кривокапић оцијенио је да је демократија болан процес сазријевања.

И у најтежим разликама и сукобима парламент је функционисао. Партија коју сам тада представљао била је у опозицији и никада ово није радила. Не можемо да се не слажемо око тога да нам је Црна Гора дом. Ко то није схватио нема права никог да води, а посебно не људе на улици. Људи не смију бити жртва ничијих политичких амбиција - истакао је Кривокапић.

«Остаци Шешеља», односно његове политике, како је казао, покушавају да «примјењују његову политику из деведесетих».

Овај парламент треба да чине слободни људи и да имају одговорност. Људи их нису бирали да буду лоше копије Шешеља. Овај закон не одузима ништа. Поштоваће свачију имовину, а њихову више, зато су имали обавезу ноћас да буду одговорни. У држави у којој се ово дешава опозиција не може бити кредибилна алтернатива. Ово је у корист оних који ову државу не виде као своју - казао је Кривокапић и позвао посланике ДФ-а да се врате у парламент.

Преци

Посланик Бошњачке странке Ервин Ибрахимовић рекао је да су сви вјерски објекти сачувани јер су наши преци били мудри то да учине.

Све вјере поручују мир и толеранцију, зато нас је Бог створио различите да би то увидјели - казао је Ибрахимовић.

Оцијенио је да треба да наставимо као наши преци и правимо заједно друштво боље за све.

Нико од нас није сретан због било каквог потенцијалног сукоба, али нико од нас, у Влади или Скупштини, не може да буде неодговоран, те да не водимо рачуна о грађанском миру и функционисању државе - казао је Брајовић

Брајовић је нагласио да «сви знамо гдје нас је довела злоупотреба вјере и нације».

Значајан дио дискусије од данас био је у том смјеру. У парламенту морамо бити сјесни ријечи које изговарамо и да знамо да носимо одговорност како се обраћамо једни другима

и колико то утиче на подизање тензија. То је и данас коришћено, позивањем на бунт, блокаду и противљење. Нико од нас није сретан због било каквог потенцијалног сукоба, али нико од нас, у Влади или Скупштини, не може да буде неодговоран, те да не водимо рачуна о грађанском миру и функционисању државе. Овдје се ради о држави која припада свима нама, па и колегама који нису овдје и зато морамо бит одговорни - закључио је Брајовић и позвао посланике да се изјасне о амандманима Демократског фронта.

Инцидент

Посланици Демократског фронта су након одбијања два њихова амандмана (101 и 102), од укупно 103, бацили димну петарду у сали парламента, након чега је реаговало обезбјеђење и извело посланике ове опозиционе партије из сале. Свих 17 посланика ДФ-а приведено је у Центар безбједности. Њих је дошло подржати, како пише Портал Антена М, око 50-ак грађана.

Лидери ове партије позвали су грађане да дођу испред Центра безбједности у Подгорици.

Ми смо спремни да се бијемо са вама, свему смо наредни, ово је наш дом, ми смо посланици, ово није ваш дом. Сједница се неће наставити док се обезбјеђење не обрачуна са ДФ-ом - истакао је Мандић

Небојша Медојевић, Андрија Мандић и Милан Кнежевић претходно су пришли предсједнику и потпредсједницима парламента и почупали микрофоне.

Још неколико посланика ДФ-а покушало је да са стола скине преостале дјелове технике, након чега је интервенисало обезбјеђење Скупштине.

Мандић је казао да нема одржавања сједнице док се обезбјеђење не обрачуна са посланицима ДФ-а.

Ми смо спремни да се бијемо са вама, свему смо наредни, ово је наш дом, ми смо посланици, ово није ваш дом. Сједница се неће наставити док се обезбјеђење не обрачуна са ДФ-ом - истакао је Мандић.

Посланик ДПС-а Милош Николић оцијенио је након инцидента да ће закон бити усвојен.

Шта ће се десити наредних дана остаје да се види, али стање је редовно - нагласио је он.

Посланица ДФ-а Марина Јочић гађала је Ранка Кривокапића пластичном боцом, посланици ове партије су га нападали и вријеђали.

Милун Зоговић је гађао предсједника Скупштине Ивана Брајовића пластичном боцом.

Гласање

Посланици Скупштине су, након што је направљена пауза како би Одбор за људска права и слободе и Законодавни одбор разматрали 103 амандмана Демократског фронта, те засиједао скупштински Колегијум, прихватили Приједлог закона о слободи вјероисповјести у начелу. Гласало је 46 посланика, 45 је гласало за, док је један био уздржан. Посланици ДФ-а нису гласали.

Посланик ДФ Андрија Мандић тражио је од Брајовића да се објасни зашто се инсистира на завршетку расправе.

Која је мука? Можемо да засиједамо годину, ви сте навалили да завршите вечерас - рекао је Мандић.

Имају, како је истакао, сто амандмана.

А ви желите да наставите. То је онај дух који је у 5 ујутру скидао имунитет Аћиму Вишњићу, Ради се о сумњивој работи и ми вас позивамо да прекинете сједницу - поручио је Мандић.

Брајовић је казао да су на почетку расправе рекли да ће завршити расправу и изјаснити се о закону.

Одбори

Демократски фронт напустио је сједницу Одбора за људска права на којем се расправља о амандманима на Закон о слободи вјероисповијести.

Бранимир Гвозденовић питао је посланика ДФ-а Милутина Ђукановића шта му је циљ, на шта је овај одговорио: «Да не гласате, рекао сам вам да нећете гласати» и додао да је амбиција ДПС-а да немају дијалог.

Опозиционари су тражили паузу, што предсједник овог одбора Халил Дуковић није дозволио.

Из ДФ-а поручили су да је прекршен Закон о раду јер раде више од 13 сати и имају право на одмор.

Законодавни одбор одбио је 15 амандмана који су поднијели посланици Демократског фронта на Приједлог закона о слободи вјероисповјести. Након тога, сједница је прекинута јер је ова партија тражила да сви амандмани буду одштампани за све чланове Одбора.

Из ДФ-а су тражили да се свима одштапају амандмани, али Дуковић је рекао да могу законито да раде и без тога.

Представник Владе има амандмане - истакао је Дуковић.

Потпредсједник Скупштине Бранимир Гвозденовић питао је посланика ДФ-а Милутина Ђукановића шта му је циљ.

Да не гласате, рекао сам вам да нећете гласати - одговорио је Ђукановић, додајући да амбиција ДПС-а није да имају дијалог.

Бранко Радуловић нагласио је да мора да се поштује процедура.

Напустићу Скупштину, ово није пракса била до сада - рекао је он и питао да ли мора прво да прође кроз Одбор за људска права да би ишло на Законодавни одбор.

Један одбор не условља рад другог одбора - одговорио му је Гвозденовић, на шта је Радуловић рекао да уколико није у праву од овог момента неће бити посланик.

Опструкција

Пола сата прије краја сједнице поднијели сте оволико амандмана. Пословником није дефинисано условљавање рада матичног и Законодавног одбора - навео је Гвозденовић.

Гвозденовић је казао да ДФ жели да опструира рад Одбора.

Пола сата прије краја сједнице поднијели сте оволико амандмана. Пословником није дефинисано условљавање рада матичног и Законодавног одбора - навео је Гвозденовић.

Милун Зоговић оцијенио је да треба да се организује Колегијум и ријеше проблем.

Да ли постоји воља да образложите амандмане - питао је Дуковић, на шта је Бранка Бошњак из ДФ-а казала да нијесу створени услови за то.

Разумније би, како је додала, оставити «све да преноћи».

Јутро је паметније од вечери. Покушавате нешто да збрзате - истакла је Бошњак.

Радуловић је казао да је премијер Душко Марковић истакао да ће са посебном пажњом размотрити амандмане, посебно оне које је послала Митрополија.

Треба да се бришу чланови 62, 63 и 64. И донесете темељни уговор са Митрополијом - поручио је Радуловић и додао да ће, ако немају амандмане, поћи напоље да их ископира.

Дуковић је оцијенио да «очигледно не постоји жеља да се амандмани образлажу».

Морамо да сачекамо Радуловића да се врати, па ће их образложити - рекао је Милун Зоговић, након чега се Радуловић вратио са ископираним «кључним амандманом».

Брисањем члана 62, 63 и 64 би, како је истакао, ријешили све проблеме.

Дошли би до ситуације да се оно што значи власништво над црквом уреди на најбољи начин. Као у Грчкој или некој другој држави, да се потпише темељни уговор - објаснио је Радуловић.

Одлагање

Потпредсједник Владе Зоран Пажин рекао је да су о амандману који су предложили Алексић и Радуловић данас разговарали са Амфилохијем и обавијестили га да Влада не може да га прихвати. Радуловић је одговорио да је тај амандман «лијек на отворену рану у Црној Гори».

Милутин Ђукановић тражио је да се сједница одбора настави сјутра.

Имате сто амандмана. Неће се завршити расправа за пет сати. Тражимо да прекинете сједницу - казао је Ђукановић.

Потпредсједник Владе Зоран Пажин рекао је да су о амандману који су предложили Алексић и Радуловић данас разговарали са Амфилохијем и обавијестили га да Влада не може да га прихвати. Радуловић је одговорио да је тај амандман «лијек на отворену рану у Црној Гори».

Одбор је гласовима владајуће коалиције одбио предложени амандман. Радуловић је казао да одлази «дубоко разочаран».

Будимир Алексић назвао је посланицу ДПС-а Марту Шћепановић «политичким комесаром» јер је тражила да се прекине сједница. Она је одговорила да се за образлагање сваког амандмана троши 15 минута, док је Милутин Ђукановић поручио да желе да воде рачуна о сваком детаљу.

Ако треба да образлажемо амандмане радићемо до сјутра ујутро. Добили смо воду и сад можемо. И гдје то пише да се ради три сата - рекла је Бранка Бошњак.

Бошњак тражи амандманом да примјена овог закона услиједи након што Митрополија потпише уговор са Владом.

Најкасније до 1.марта 2020. године - навела је она.

Пажин каже да ступање закона не може да се везује за неку неизвјесну околност. Одбор је одбио амандман Бранке Бошњак.

Посланик ДФ-а Милутин Ђукановић рекао је на сједници да је из Никшића ка Будошу кренуло 1.500 људи.

*“Побједа”, 27. 12. 2019. г
(електронско издање)*

Јане Коџабашија:

Хвала Михаилу.

Гласъ ѿ. ѿѿ Ни.

(N) Бла - же - ней - - ше - - мѢ ар - хи - є - пи - ско - - пѢ

(Δ) це - - тин - ско - - мѢ и ми - тро - по - ли - - тѢ

(N) цр - но - гор - - ско - - мѢ Ми - - ха - - и - - лѢ: Мно - -

- га - Δ ле - - - та, мно - - га - Δ ле - - - та,

мно - га - Δ ле - - та, мно - - га - Δ ле - - та,

(N) мно - га - Δ ле - - та, (N) мно - - га - Δ ле - - та.

Композиција македонског аутора посвећена митрополиту Михаилу

НЕМАЊИЋКО – ОСВАЈАЧКО НАСЉЕЂЕ

Чедомир Љешевић

Иако је у овом рукопису, и то врло доминантно, присутно настојање да се, макар и на публицистички начин, сачува хиљадугодишња аутохтона, народносно-национална, историјска, цивилизацијска, културна и слободољубива препознатљивост и постојаност и Црне Горе и Црногорског народа, не може се негирати често спомињање „братског“ српског поробљивачког и асимилативног колонизовања Црне Горе, њено истицање као „српске државе“ и Црногораца као „српских спартанаца“. Оштро се осуђује и поробљивачко државотворство над Дукљом-Зетом-Црном Гором, без зазора и истинито се указује на антихришћанско злочинење анатемисаног крабуљаша – Растка-Саве Немањића, неспорним доказима се указује на то да је историја рашко-српске „православно-вјерске“ секте, и њена „преданост Богу“, скоро осамсто година било лажавина, у свему фалсификована, митолошка и националистичка, односно да није имала доказе о аутокефалији - а што је све потврђено на Критском Васељенском сабору - 16. јуна 2016. године, на коме је Српској православној цркви први пут додијељен „легални“ Томос. Истина, и то је, опет, са великим упитником, јер Сабору нијесу присуствовали представници више од двије трећине свјетског православног становништва, па ни Руси.

Зато, треба знати да се све осуде у овом рукопису односе на српске владајуће камариле и да нема ни примисли, или жеља, да се Рашко-Српском народу припише било какав неваљалук, било какво зло чињење, било какво самоорганизовање зарад атаковања на Дукљу-Зету-Црну Гору (народи су увијек вођени и руковођени), јер се ради о историјском, умном, вриједном, унутар себе политички и људски ускраћеном, и непоштованом народу од његових вођа, војно-полицијских, културно-просвјетних, финансијско-развојних и научно-интелектуалних олигархијских и других центара београдске моћи.

Историјску истину о Немањићима, Петровићима-Карађорђевићима, Обреновићима, па опет Карађорђевићима, није тешко докучити ако се користе аргументи, ако се препознају арсенали болесних апетита „да се мали претвори у великог“, „да се умножавање властитог народа злочини асимилацијама других етникума“, „да се туђи језик наметне као свој“, „да се геноцидни немањићки освајачи проглашавају свецима“, „да

се крвљу и пљачком правда уништавање читавих држава и народа“ (Дукља-Зету, Босна и њени Богумили-Патарени), које су од угарске жупаније Рашке, од Рашке државе (од битке код Ђустендила коју је добио велики жупан Немања зарад Угарског краља Беле Четвртог, и од њега се осамосталио), пробуђени када су његове хорде окупирале и разрушиле све што је ваљало у цивилизованој Краљевини Зети (осим највеће европске солане у Тивту, и осим града поморства и цивилизације Котора), затим, од велике Србије за вакта великог жупана-краља-цара Душана - када је више од пола Балкана, на копље и сабљу покорено - било у његовој седмогодишњој царевини која се, троструко проклета од Васељенског патријарха, у губи распала и људски преполовила, од владавине Карађорђевића од 1914. до 1941. године када су СРПСКИ НАРОД ПРЕПОЛОВИЛИ, када су Црногорцима државу укинули, име јој забранили, народ у Србе асимиловао, од Милошевићевог национал-шовинизма и великодржавља од 1989. године – крвавог растура СФРЈ и уништења њеног изграђеног богатства и међународног угледа, па све до 2006. године – када је Црна Гора, апсолутно већинском вољом Црногорског народа, у политичкој организацији Мила Ђукановића и његове Демократске партије социјалиста, након 88 година, себе удостојила слободом, независношћу, суверенитетом и међународним признањем – нијесу смањени, само што данас за њих то обавља Српска православна (светосавска и анатемисана) црква и њена калуђерско-поповска дивизија у Црној Гори, на челу са „пуковником“ Амфилохијем Радовићем – перјаницом антицрногорства и непатвореним клеро-апсолутистом.

РИЈЕЧИ БЕЗ ПОГОВОРА – БОЖИДАР ИЛИЈИН
МИЛИЧИЋ

НОВИ ПРИМЈЕРИ ЧОЈСТВА ЗА ИСТОРИЈСКУ ЧИТАНКУ ЦРНЕ ГОРЕ

Под насловом Енциклопедија двоумља познати новинар и публициста Чедомир Љешевић је веома успјешно отворио и обрадио једну важну тему за црногорско друштво. Храбро се усудио да своју не малу публицистичку снагу опроба на веома деликатној и актуелној теми – да прецизно измјери и објелодани политичко поштење и патриотску (не)искреност појединаца у историјским уздизањима Црне Горе и обнови њене државности 2006. године. Љешевић читаоцима

нуди свестрани поглед на сазријевање црногорског интегритета и националне свијести кроз историју у кризним временима, осврћући се првенствено на њену духовну и интелектуалну стварност у афирмацији државних вриједности Црне Горе и на њене слободаре који су их извојевали и осмислили на етичким узусима изнедреним у оригиналној црногорској племенско-братственичкој патријархалности. Ријеч је о деликатној теми тим прије што је у вријеме распада Југославије (тај период је повод приче) питање црногорског патриотизма и уопште људскости било доведено у питање, било је наиме веома мало оних који су срчано стали у одбрану црногорске историјске части и поштења. Љешевић у тој хаотичној ситуацији, што је посебан квалитет његове аналитичке студије, храбро уочава и именује све оне који су без калкулисања и опортунизма стали у одбрану историјске Црне Горе и црногорске самосталности кад је било најважније. Објашњавајући своју списатељску позицију, аутор признаје да је “најтеже човјеку, као јединки, који је лојалан свом народу и својој држави, и то са наслијеђеним културно-антрополошким педигреом, када мора да вага између та два драстично удаљена морална биљега (која су у нашем народу асимилацијом темељена) – или да се усуди и да помисли да његова субјективна процјена може да буде општи мериторум.” Тешкоћу коју наводи аутор је успјешно савладао публицистички професионално, не заобилазећи истину о било коме ко се нашао под његовим пером. Публицистичка храброст је управо главна одлика Љешевићеве нове књиге која ће својом појавом изазвати мноштво реакција, не само оних који су се у њој нашли већ и њихових навијача и сљедбеника, а посебно ће бити овим рукописом затечени они који су навикли на опхођења у стилу ја теби сердаре, ти мени војводи.

Трагајући за људским вриједностима појединаца у складу са конкретним њиховим стварним удјелом у осавремењивању темељних националних врлина свога народа и државе, Љешевић је успјешно избјегао традиционалне патетичне црногорско-племенске списатељске замке црно-бијелог портретисања и о свима које наводи као примјере те ангажованости нашао је ријечи засноване на њиховом конкретном социолошко-културолошком доприносу хуманизацији општег патриотизма и филантропије. Ође ваља подсетити да се том својом списатељском врлином Љешевић на вријеме представио црногорској јавности аналитичком студијом Соланијада (2005) и да се тада оштро супротставио разним државничко-политичким притисцима на Црну Гору с циљем да би јој ускратили право на обнову своје хиљадугодишње државност. Соланијада

је у јавности примљена као правовремена оправдана опомена свима онима, били они европејци или балкански регионалци, да њихове савјетодавне експедиције морају да подразумевају елементарно знање о земљама у које их шаљу, у које иду и у које долазе да би бистрили свјетску политику користећи се, као што је то био управо случај са Црном Гором, недемократским средствима, испарзним обећањима и уцјенама, отворено подржавајући политику негирања и обезглављивања једне историјске државе. О томе су писали многи списатељи – новинари, публицисти савремени историчари, али заробљени аутоцензуром и властитим кукавичлуком, често и непознавањем чињеница, они нијесу смогли снаге да директно уђу у социолошко-етичке проблеме црногорског човјека кроз историју, проблеме који се најснажније одражавају управо на његову земљу, њен историјски статус и националну историју. Енциклопедија двоумља је наставак Соланијаде и својим садржајем се намеће као збирка примјера публицистичке храбрости, необично потребан свима онима који се баве савременим темама црногорске државности и нације, од новинара до историчара.

Љешевић веома опрезно улази у сферу политичких кретања, дајући примат привржености појединаца своје држави, њеним националним историјским социолошко-културним тековинама и стремљењима, вјековима успостављаним на слобододарским настојањима. Многи црногорски публицисти су се опробали на тој теми, али мало је њих који су успјели да се сачувају од црногорско-племенске и братственичке патетичности и глорификованог патриотизма. У маниру савременог публицисте, Љешевић је, међутим, успјешно избјегао све те замке, дајући предност новим здравим идејама и визијама, опраним од национализма, клеро-нацизма и шовинизма. Ова књига има своју дидактичко-аналитичку поруку да се истине које су кроз вријеме потврдиле своју оправданост и исправност у најтежим периодима стасавања црногорског племена под цизмама разних освајача, биле оне пријатне или непријатне, не смију заборављати већ да на њих треба стално подсећати свој народ и све оне које интересује Црна Гора. Ваља их унијети у историјску читанку као путоказ младим генерацијама. Истина је да је у комадању Југославије Црна Гора као равноправна југословенска република укаљала свој војнички образ и да је својим војним ангажманом на Дубровник довела у питање бројне идиличне приче о својој слободарској историји. Истина је такође да је крајем вијека окретањем себи мали број црногорских патриота коначно схватио ту своју кобну вој-

ничку пониженост од стане регионлних националиста разних боја, сањара са великодржавничким апетитима, који су били планирали да Црну Гору као државу избришу са географске мапе, и донијели су чврсту одлуку о враћању државности своје земље. Њихова ријешеност је за историју.

Тај неопходни историјски искорак аутор Енциклопедије управо узима као пресудно важан моменат у идеолошком раслојавању црногорских грађана и актуелних политичара, пристиглих на изненадном таласу тзв. антибироградске револуције да сруше социјализам и да се лично ангажују на рјешавању државног статуса Црне Горе онако како им је наложио онај који их је послао у освајачке походе са кокардама на челу са задатком да Црна Гора неопозиво уђе у „велику Србију“. Љешевић с правом наглашава да се не смије заборавити ко се како односио према тој нарудбини, знајући да су је многи схватили као директну провјеру своје слијепе привржености великим идејама великог вође, да су у њој неки виђели изазов за нова доказивања и испите за политичка напредовања, да су у њој неки параноично наслутили крај своје кратке политичке каријере, неки чак и као најаву губљења ладољезног лидерског положаја за рачун дедињске властеле, а било је и оних који су беспомоћно заћутали спремни да их однесе антибироградски талас судбине као што их је и донио.. За Љешевића је најважније ко су људи који су свјесно и срчано помогли обнову црногорске државности, а ко они који су прихватили срамну поданичку улогу да слијепо слиједе великодржавничке интересе Србије, понијевши се нечојски према земљи која их храни и чији је опстанак доведен у питање. Он не занемарује ни оне, којих није било мало, а који су цио свој ангажман свели на очување неолибералног статуса који им је подарио револуционарни антибироградски талас на тацни?

Љешевић је у праву када прво мјесто међу њима даје актуелном председнику Црне Горе Милу Ђукановић. Њему припада историјска част за спас Црне Горе од српских домаћих националиста и клеро-нациста, чије је двоумљење и балансирање њихов вођа пјеснички означио као „два ока у глави“. Ђукановић је добро, сагледавши такву српску „превазиђену политику“, како је сам оцијенио, чуо и све гласније надгорњавање Српске академије наука и умјетности (САНУ) и Српске православне цркве (СПЦ) око тога ко је „велика нација“ а ко је „комунистичко копиле“ и ко је дужан да успоставља „мир међу браћом“ у региону. На вријеме је Ђукановић снимио политику и других

суседа према Црној Гори након крвавог распада Југославије и политички мудро прихватио у грађанском рату прекаљене и провјерене изворне идеје о обнови црногорске државности и враћању Црне Горе к себи и својим снажним државним темељима - од династија Војислављевића, Балшића, Црнојевића, Петровића, па преко комуниста, до данашњег њеног европског стасавања. Ђукановић је био свјестан да се истовремено прихватио обавезе да анулира одлуке тзв. Подгоричке скупштине 1918. године коју су у граду на Рибници инсталирали српски светосавци уз несебичну подршку домаћих издајничких снага чији потомци данас траже јубиларну прославу тог срамног чина и који с поносом истичу да седе док свира химна Ој свијетла мајска зоро, мајко наша Црна Горо... Љешевић скреће пажњу на чињеницу да таква част није случајно припала управо Ђукановићу, подсећајући да он „потиче из знаменитих, образованих и интелектуално снажних црногорских породица – доказаних и у 19. и у 20. вијеку и да је први београдском режиму рекао да Црна Гора није ничији овисник и „да се може сама хранити“, све то у условима потпуне окупираности од српске војске, полиције и обавјештајних служби.”

Ђукановић је тако први и једини државник из савремене генерације црногорских политичара који је својим чином себе смјестио на прве стране националне историје и државности Црне Горе, не само као државник патриота већ и као политичар спреман за демонстрацију и провјеру изворних моралних политичких врлина одњиханих у своме роду: Он је доказао да је у стању да такве обавезе одрађује и када на њега звекће оружје.

Ђукановић заслужује историјску почаст што је након ослобођења своју земљу усмјерио европским савременим демократским токовима, ђе је Црној Гори одавно мјесто, без обзира мишљења њених соседа.

Захваљујући политичкој снази и учинку оних који су 21. маја 2006. године спасили част државе Црне Горе и створили јој могућности да слободно одлучује о својој судбини, не занемарујући ни историјска лутања и заблуде, публициста Чедомир Љешевић, аутор Енциклопедије двоумља, је потврдио стару истину да политика као дјелатност подразумијева и видљиву и доказиву дозу патриотизма, што се за данашње многе црногорске политичаре (пола их игнорише скупштинске клупе за које су се борили) не може рећи. О њиховим другим политичким знамењима, излетима и борбеним акцијама и формацијама нека одлучује надлежни суд у стилу оне народне: Стари дуг нова наплата.

СА ХИРОТОНИЈЕ АРХИМАНДРИТА БОРИСА У ЧИН ЕПИСКОПА ЦПЦ

Св. Владимир Дукъански